

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์

Journal of Social Science, Law and Politics

คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2569
Vol. 10 No. 1 January-June 2026

ISSN 2985-2102 (Online)

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์
Journal of Social Science, Law and Politics

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2569

Vol 10 No.1 January- June 2026

ISSN 2985-2102

วารสารสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ปีที่พิมพ์

ISSN

จัดทำโดย

ออกแบบปก

พิมพ์ครั้งที่ 1

ปีที่ 10 พ.ศ. 2569

2985-2102

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

113 หมู่ 12 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสหัสขันธ์

จังหวัดร้อยเอ็ด 45120

โทร. 0 4355 6036 โทรสาร 0 4355 6037

นายสุรัชย์ สีตา

มกราคม 2569

วัตถุประสงค์ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของคณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ซึ่งครอบคลุมความรู้ในด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสหวิทยาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการ ทั้งงานวิจัย ความรู้ และแนวความคิดด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ให้แก่นักวิชาการ คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา นิสิตนักศึกษา สมาชิก ตลอดจนผู้สนใจ ในลักษณะบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความทั่วไป บทความหนังสือ บทความปริทัศน์ และบทความพิเศษ เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนโลกทัศน์ทางความรู้เชิงวิชาการ และเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ยังต่อสังคม

การเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ เดือนมกราคม - มิถุนายน และเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม

หน่วยงาน คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ที่ปรึกษาวารสาร นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

บรรณาธิการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บุญโทแสง

กองบรรณาธิการ ประกอบด้วย

กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรี	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ทรงคุณวุฒิ	รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ภายนอกมหาวิทยาลัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติพร อำไพ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวุฒิ ปัตติโสสง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	รองศาสตราจารย์ ดร.บุษอรีย์ ยี่หะมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้ำเลิศ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.กฤติญา สุขเพิ่ม
ผู้ทรงคุณวุฒิ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิรักษ์ บุรุ่มโรจน์
ภายในมหาวิทยาลัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรฉัตร วรวิรรณ

เจ้าหน้าที่ นางสาววาสนา เลิศมะเลา

ประจำวารสาร นายสุรชัย สีดา

บทบรรณาธิการ

“เวลาบินได้” หรือ “Time flies” เชื่อกันว่า มาจากภาษาละตินโบราณ ซึ่งเวอร์จิล (Virgil) กวีผู้มีชื่อเสียงชาวโรมันได้กล่าวไว้ในบทกวีของเขาเมื่อประมาณ 29 ปี ก่อนคริสตกาลที่ผ่านมามีว่า “Sed fugit interea, fugit inreparabile tempus” ตรงกับภาษาอังกฤษ “But meanwhile, time flees; it flees never to be regained” ในเวลาต่อมาเหลือใช้เพียงคำย่อคือ “Tempus fugit” ซึ่งแปลตรงตัวว่า เวลาหนีหายไป จนกระทั่งปัจจุบัน คำนี้ได้กลายเป็นสำนวนที่มีชื่อเสียงที่ผู้คนนิยมใช้กันทั่วโลก “Time flies when you're having fun” โดยสำนวนนี้เปรียบเปรยได้กับเวลาที่สามารถโอบบินหนีไปได้ในช่วงพริบตาหรือติดปีกบิน เหลือไว้เพียงความว่างเปล่าและไร้ร่องรอย

เมื่อมาพิจารณาคำหรือสำนวนอย่างถึถ้วน ทำให้ต้องนึกคิดว่า ในความเป็นจริงของชีวิต การก้าวเดินในแต่ละวินาที แต่ละนาที่ แต่ละชั่วโมง ช่วงว่องไวและพัดผ่านไปอย่างรวดเร็วเหลือเกินจริง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่เรากำลังมีความสุขสนุกสนาน จะเชื่องช้าหนอยก็ต่อ เวลาที่เรามีความสุขทุกข์หรือเศร้าหมอง แต่จนแล้วจนรอดไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์ สนุกหรือเศร้า เวลาก็เดินของมันไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีสิ่งใดมาขวางกั้นได้ และในที่สุด เวลาเก่าก็จะผ่านไป กลายเป็นเวลาใหม่เสมอ เช่นเดียวกันเวลาที่สุขหรือทุกข์ เพียงอดีตใจเดียวมันก็กลายเป็นอดีตไปทั้งนั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ทำให้คิดต่อได้ว่า เมื่อเวลาผ่านมาและผ่านไปในช่วงพริบตา มนุษย์เราก็ควรจะใช้ชีวิตและใช้เวลาที่เคลื่อนตัวไปข้างหน้าทุกวินาทีอย่างคุ้มค่ามากที่สุด อย่างน้อยที่เราควรพยายามเก็บเกี่ยวความสุขรอบตัว แม้เป็นความสุขเล็ก ๆ ที่คนอื่นมองข้าม และปลดปล่อยตนเองออกจากความทุกข์ ปล่อยวางสิ่งรอบตัวที่ไม่สำคัญจำเป็นออกไป เมื่อครุ่นคิดมาถึงจุดนี้ ก็อดไม่ได้ที่จะมองเห็นสัจธรรมชีวิตมนุษย์ว่า เมื่อทุกคนล้วนมีเวลาบนโลกนี้อย่างจำกัด การจะใช้เวลาชีวิตให้ผ่านไปในแต่ละวัน นอกจากจะคุ้มค่ากับตัวเองแล้ว ยังควรจะขยายกรอบความคุ้มค่าของการใช้เวลาชีวิตออกไปสู่การทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม ในวิถีที่ตนเองถนัดและสามารถทำได้ ซึ่งการแผ่แผ่สิ่งดี ๆ แก่สังคม นอกจากจะทำให้เราเดินผ่านช่วงเวลาที่มีความสุขมากขึ้น ยังเป็นการแบ่งปันความสุขนั้น ๆ ให้แก่ช่วงเวลาชีวิตของคนอื่น ๆ อีกด้วย

หนึ่งในสิ่งที่บรรณาธิการและกองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ นิตรัฐศาสตร์สามารถทำได้เป็นอย่างดี ในการใช้เวลาแบ่งปันความสุขให้สังคมอย่างคุ้มค่าก็

คือ การพัฒนาวารสารฯ ให้เป็นวารสารฯ ที่มีคุณภาพเข้มข้นมากยิ่งขึ้นในทุกปีทุกฉบับ ด้วยการบรรจุเลือกสรรและคัดกรองบทความจากหลากหลายศาสตร์สาขาตามขอบเขตของวารสารฯ ทั้งรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการ มาสู่การตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบออนไลน์หรือรูปเล่มก็ตาม จวบจนวันนี้ การทำงานของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการวารสารฯ ได้ก้าวเข้าสู่ปีที่ 10 เรียกได้ว่าเป็นหนึ่งทศวรรษของความภาคภูมิใจโดยแท้ ดังสำนวนที่เขาวัวไว้ เวลาช่างผ่านไปอย่างรวดเร็วจริง ๆ เวลาสิบปีแห่งความมุ่งมั่น อุตุน และตั้งใจ แน่วแน้อย่างที่สุด สำหรับพวกเรานับว่าเป็นการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมที่พวกเรา มั่นใจว่า เต็มไปด้วยความคุ้มค่าและสามารถรังสรรค์ความสุข ผ่านช่วงเวลาดี ๆ ให้แก่ ผู้คนทั่วไปในสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสุขที่วุ่นนี้เป็นความสุขที่เกิดจากความรู้อัน สามารถช่วยให้เกิดการเติบโตทางปัญญา ผู้ที่มีโอกาสได้อ่านบทความในวารสารฯ จะได้รับองค์ความรู้ใหม่ ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้เข้าใจมุมมองที่มีต่อโลกและเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้คนได้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีความสุขจากการได้ผ่อนคลาย การพักผ่อน เกิดสมาธิ และลดความเครียดในชีวิต หรือบางคนอาจเกิดความสุขจากการอ่าน วารสารฯ โดยการหลุดพ้นจากโลกปัจจุบันไปสู่อีกโลกหนึ่งในอนาคต ด้วยจินตนาการที่ ไร้ขีดจำกัด และนั่นคือสิ่งที่ทำให้บรรณาธิการและกองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ ภาคภูมิใจมากที่สุด

สำหรับวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 นี้ ประกอบด้วย บทความคุณภาพจำนวน 9 บทความเช่นเดิม ได้แก่ 1) การใช้เศรษฐศาสตร์พฤติกรรม เพื่อจูงใจให้เกษตรกรปลูกข้าว ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ดชำระหนี้ตรงเวลา 2) กระบวนการ ตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลสำเภาสูง อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ 4) การตัดสินใจเลือก นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว 5) การพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 6) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรบเมือง ท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 7) สิทธิที่จะ ไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองกับการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลในชั้นสอบสวน ของประเทศไทย 8) ปัญหาการใกล้เกลี่ยขื่อพิพาทเพื่อเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา

ของศาลเยาวชนและครอบครัว 9) ความผิดทางอาญาว่าด้วยฉลากตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522: ศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

ขอให้ผู้อ่านทุกคนร่วมกันเดินทางผ่านช่วงเวลาแห่งความสุขไปพร้อมกับบรรณาธิการและกองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ จากบทความแรกสู่บทความสุดท้าย ขอให้เวลาช่วงหนึ่งที่ไต่ป็นในช่วงพริบตาที่ติดปีกบินของทุกคนเป็นช่วงเวลาของความสุขจากการได้อ่าน ครุ่นคิด ถกเถียง และทำความเข้าใจเนื้อหาสาระในบทความ อันเป็นส่วนหนึ่งของการใช้เวลาชีวิตอย่างคุ้มค่า เพื่อตนเองและสังคมส่วนรวม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บุญโทแสง
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

การใช้เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมเพื่อจูงใจให้เกษตรกรปลูกข้าว ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ดชำระหนี้ตรงเวลา	1
<i>นพฤทธิ์ นิคมเขตต์ และกิตตินันท์ พันธุมสุต</i>	
กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์	24
<i>ปฐนิกา โพธิ์บุญ, วันชัย สุขตาม และจิรายุ ทรัพย์สิน</i>	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำโรงทับ จังหวัดสุรินทร์	50
<i>พัทธพล สุขบรรณ, จิรายุ ทรัพย์สิน และชัย สมรภูมิ</i>	
การตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอ เขมณครรจ์ จังหวัดสระแก้ว	74
<i>เดชทัต เลิศศรี, จิรายุ ทรัพย์สิน และศศิธร ศูนย์กลาง</i>	
การพัฒนาผลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์	100
<i>สุลดี พวงนาค, วันชัย สุขตาม และจิรายุ ทรัพย์สิน</i>	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่น ของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	122
<i>บุญณภัฏศรีวิสา กุลัดต์นาม, ศศิธร ศูนย์กลาง และวันชัย สุขตาม</i>	
สิทธิที่ไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองกับการแสวงหาพยานหลักฐาน ดิจิทัลในชั้นสอบสวนของประเทศไทย	153
<i>ภาวิณี คุ่นสงคราม</i>	

สารบัญ

หน้า

ปัญหาการใกล้เคียงข้อพิพาทเพื่อเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว	175
เมตตา เลิศสิน	
ความผิดทางอาญาว่าด้วยฉลากตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522: ศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ	200
ณัฐภัทร บุญโต และจิรวุฒิ ลิปิพันธ์	
การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์	227
หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์	227
การจัดเตรียมต้นฉบับเพื่อเสนอบทความ	227
ขั้นตอนการส่งบทความสำหรับผู้ประพันธ์	229
จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ	230

**การใช้เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมเพื่อจูงใจให้เกษตรกร
ลูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด ชำระหนี้ตรงเวลา**
**Using Behavioral Economics to Motivate BAAC Farmer
Clients in Roi Et Province for Timely Debt Repayment**

นพฤทธิ์ นิคมเขตต์, กิตตินันท์ พันธุ์มสุต

Nopparit Nikomket, Kittinand Bandhumasuta

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มหาวิทยาลัยหอการค้า,

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้า

Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives

Email: Topbaac@gmail.com,

Business School, University of the Thai Chamber of Commerce

Email: Kittinand_ban@uttc.ac.th

รับบทความ (Received): 8 ธ.ค. 2568

ปรับแก้ไข (Revised): 2 มี.ค. 2569

ตอบรับบทความ (Accepted): 4 มี.ค. 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบประสิทธิผลของกลยุทธ์การสื่อสารที่ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในการกระตุ้นการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในจังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองภาคสนามแบบสุ่มควบคุม (Randomized Controlled Field Trial) กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่มียอดค้างชำระ 0-3 เดือน จำนวน 400 ราย ซึ่งถูกสุ่มแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มควบคุม, กลุ่มทดลอง Loss Aversion, กลุ่มทดลอง Social Norms และ

กลุ่มทดลอง Incentive การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยเฉพาะการทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยเชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่ากลุ่ม Incentive มีอัตราการชำระหนี้สูงสุด ที่ร้อยละ 36 ตามมาด้วยกลุ่ม Loss Aversion ที่ร้อยละ 32 กลุ่ม Social Norms ที่ร้อยละ 25 และกลุ่มควบคุมที่ร้อยละ 5 ตามลำดับ ผลการทดสอบไคสแควร์ยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทดลองและพฤติกรรมการชำระหนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\chi^2(3)=27.50$, $p<.00$) สิ่งนี้บ่งชี้ว่ากลยุทธ์การสื่อสารที่แตกต่างกันส่งผลต่ออัตราการชำระหนี้ที่แตกต่างกันอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ ธ.ก.ส. ควรพิจารณานำกลยุทธ์การสื่อสารเชิงพฤติกรรมมาใช้ โดยเฉพาะกลยุทธ์ Loss Aversion ที่มีประสิทธิภาพสูงและไม่มีต้นทุนทางการเงินเพิ่มเติม การค้นพบนี้เน้นย้ำถึงศักยภาพของ “การสะกิด” (Nudges) ที่ออกแบบตามหลักจิตวิทยาในการสร้างผลกระทบที่วัดผลได้ต่อพฤติกรรมการเงินที่สำคัญ เช่น การชำระหนี้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงประโยชน์เชิงปฏิบัติของเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในการดำเนินงานทางการเงินในโลกแห่งความเป็นจริง

คำสำคัญ: เศรษฐศาสตร์พฤติกรรม, การชำระหนี้, การทดลองภาคสนามแบบสุ่มควบคุม, ธ.ก.ส., การทดสอบไคสแควร์

Abstract

This research aimed to study and compare the effectiveness of communication strategies applying behavioral economics principles to stimulate debt repayment among farmer clients of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) in Roi Et Province. The study employed a Randomized Controlled Field Trial (RCT) design, involving a sample of 400 BAAC farmer clients with outstanding debts of 0-3 months, who were randomly assigned to four groups a control group, a Loss Aversion experimental group, a Social Norms experimental group, and an Incentive experimental group. Data analysis utilized descriptive and inferential statistics, specifically the Chi-square test. Descriptive

findings indicated that the Incentive group achieved the highest debt repayment rate at 36%, followed by the Loss Aversion group at 32%, the Social Norms group at 25%, and the control group at 5%. All three behavioral communication strategies significantly outperformed the traditional control method. The Chi-square test results confirmed a statistically significant relationship between the experimental groups and debt repayment behavior at the .05 level ($\chi^2(3)=27.50$, $p<.00$). This signifies that the different communication strategies genuinely led to different debt repayment rates. While the Incentive strategy showed the highest repayment rates in the initial weeks, the Social Norms strategy became most prominent in Week 4, demonstrating a time-varying effectiveness. The Loss Aversion strategy maintained high and consistent effectiveness throughout the experiment. The research suggests that BAAC should consider adopting behavioral communication strategies, particularly the highly effective Loss Aversion strategy, which incurs no additional financial cost. These findings provide robust empirical evidence that subtle, psychologically designed "nudges" can significantly and measurably impact critical financial behaviors like debt repayment, highlighting the practical utility of behavioral economics in real-world financial operations.

Keywords: Behavioral Economics, Debt Repayment, Randomized Controlled Field Trial, BAAC, Chi-Square Test

บทนำ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) มีภารกิจหลักในการสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางการเงินในภาคการเกษตร อย่างไรก็ตาม ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยยังคงเป็นประเด็นที่น่ากังวลอย่างยิ่ง จากข้อมูลในช่วง 8 ปีที่ผ่านมาพบว่า มีเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. เพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่สามารถชำระหนี้ได้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ในขณะที่ร้อยละ 65 ประสบปัญหาหนี้เรื้อรัง โดยส่วนใหญ่ชำระได้เพียงดอกเบี้ย ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรกว่า ร้อยละ 47 เสี่ยงต่อการติดกับดักหนี้ และอีกร้อยละ 25 ไม่สามารถชำระหนี้ได้เลย ปัญหาเหล่านี้มีรากฐานมาจากหลายปัจจัย รวมถึงรายได้ภาคเกษตรที่ไม่แน่นอน ปัญหาเชิงโครงสร้าง และการขาดทักษะในการบริหารจัดการทางการเงิน

ปัจจุบันพบว่า สถานการณ์หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทยมีความน่าเป็นห่วง โดยร้อยละ 90 ของครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สิน เฉลี่ยสูงถึง 450,000 บาทต่อครัวเรือน และ ร้อยละ 30 มีหนี้คงค้างเกิน 500,000 บาท แหล่งเงินกู้หลักของเกษตรกรคือ ธ.ก.ส. (ร้อยละ 65 ของครัวเรือน) รองลงมาคือสถาบันการเงินชุมชน (ร้อยละ 65) แหล่งเงินกู้ธนาคาร (ร้อยละ 3) บริษัทเช่าซื้อ (ร้อยละ 28) และสหกรณ์ออมทรัพย์ (ร้อยละ 22) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่หลากหลายนี้อาจนำไปสู่การก่อหนี้เกินศักยภาพในการชำระคืน สิ่งที่น่าสนใจคือ เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะผิมนัดชำระหนี้ ธ.ก.ส. สูงกว่าสถาบันการเงินชุมชนและแหล่งเงินกู้ธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ ความแตกต่างนี้อาจเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของกลไกการบังคับชำระหนี้และต้นทุนที่ครัวเรือนตระหนักเมื่อผิมนัดชำระ (Perceived Cost of Default) สถาบันการเงินชุมชนและแหล่งเงินกู้ธนาคารมักมีกลไกทางสังคม (Social Mechanisms) หรือแรงจูงใจแบบพลวัต (Dynamic Incentives) ที่เข้มแข็งกว่า ในทางตรงกันข้าม กลไกของ ธ.ก.ส. อาจยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรกระตือรือร้นในการชำระหนี้ได้มากนัก

ซึ่งการชำระหนี้ของลูกค้าของธนาคารจะส่งผลต่อรายได้ของธนาคารตามนโยบายทางบัญชี หากลูกค้าไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดเวลา ธนาคาร

จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากการกันสำรองหนี้ตามแต่ละชั้นหนี้ ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบกับผลประโยชน์ของธนาคาร ในกรณีที่ลูกค้าชำระหนี้ล่าช้า ธนาคารจะต้องมีมาตรการเพื่อให้ลูกค้าสามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด หรืออย่างน้อยควรมีการเร่งรัดให้ลูกค้าชำระหนี้ก่อนที่จะเปลี่ยนสถานะหนี้เป็นชั้นที่ 3 (NPLs) ซึ่งจะทำให้ธนาคารต้องกันเงินสำรอง ร้อยละ 100 สำหรับสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา มีลูกค้าเกษตรกรจำนวน 219,861 รายวงเงินสินเชื่อรวม 70,162.90 ล้านบาท และมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) สูงถึง 3,587.01 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 5.08 ของวงเงินสินเชื่อทั้งหมด (ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2567) ในปีบัญชี 2567 (เมษายน 2567–31 มีนาคม 2568) ธ.ก.ส. จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งเป้าหมายการรับชำระหนี้ที่ถึงกำหนดคืนให้ได้ร้อยละ 98 ของต้นเงินกู้ที่ถึงกำหนดชำระในแต่ละไตรมาส ภายในเดือนที่ 2 หลังครบกำหนดชำระหนี้ เพื่อป้องกันการเลื่อนชั้นหนี้เป็น NPLs. โดยเฉพาะในไตรมาสสุดท้าย (มีนาคม 2568) มีต้นเงินกู้ถึงกำหนดชำระ 35,188.55 ล้านบาท ซึ่งจะต้องได้รับชำระคืน 35,613.92 ล้านบาท ภายในวันที่ 31 พฤษภาคม 2568

อย่างไรก็ตาม ในการติดตามเร่งรัดหนี้ของเกษตรกร อาจไม่สามารถปฏิบัติได้ เช่นเดียวกับกลุ่มลูกค้าสถาบันการเงินอื่น ๆ โดยทั่วไป เนื่องจากในบริบทสังคมไทย อาชีพเกษตรกรยังถูกมองว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อยและด้อยโอกาสทางการเงินกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ การติดตามเร่งรัดหนี้อย่างเข้มข้น โดยเฉพาะ ธ.ก.ส. ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐจึงทำได้ยากกว่า ภายใต้แรงกดดันดังกล่าวและการดำเนินการตามหลัก Responsible Lending ของธนาคารแห่งประเทศไทย การศึกษาแนวทางการนำเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) และทฤษฎีการสะกิด (Nudge Theory) มาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด ชำระหนี้ตรงเวลา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

งานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้และการผิดนัดชำระหนี้ของเกษตรกร โดยใช้ข้อมูลสำรวจและการวิเคราะห์ทางสถิติเป็นหลัก ยังมีงานวิจัยจำนวนไม่มากที่ทำการทดลองภาคสนาม (Field Experiment หรือ Randomized Controlled Trials-RCTs) เพื่อประเมินผลกระทบของมาตรการแทรกแซงเชิงพฤติกรรมโดยตรงต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. และแม้ว่า

รพท. จะมีการกล่าวถึงการนำหลักการ Nudge มาใช้ และมีงานวิจัยในต่างประเทศจำนวนมากที่แสดงให้เห็นศักยภาพของเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเงินที่ดี แต่การประยุกต์ใช้และทดสอบประสิทธิภาพของมาตรการเหล่านี้ในบริบทเฉพาะของเกษตรกรไทย ซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ยังมีจำกัด

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์การแทรกแซง (Intervention) ที่มีประสิทธิภาพโดยอาศัยความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตวิทยา สังคม และอารมณ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจชำระหนี้ของเกษตรกร เพื่อลดปัญหา NPLs สร้างความยั่งยืนทางการเงินให้แก่เกษตรกรและธนาคาร และเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของภาคการเกษตรโดยรวม งานวิจัยนี้จึงนำแนวคิดเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมมาใช้ในการออกแบบการสื่อสารเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมการชำระหนี้ โดยอิงจากทฤษฎี Nudge, Prospect Theory และ Social Norms

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในการจูงใจให้เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด ชำระหนี้ตรงเวลา
2. เพื่อออกแบบและทดลองใช้มาตรการจูงใจทางพฤติกรรม (Behavioral Incentives) ที่แตกต่างกัน โดยอาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ได้แก่ ทฤษฎีหลีกเลี่ยงการสูญเสีย (Loss Aversion) แรงจูงใจเชิงรางวัล (Incentives) และแรงจูงใจทางสังคม (Social Norms)
3. เพื่อประเมินผลลัพธ์และเปรียบเทียบประสิทธิภาพของมาตรการจูงใจทางพฤติกรรมแต่ละรูปแบบต่ออัตราการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด

การทบทวนวรรณกรรม

เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมเป็นสาขาวิชาที่ผสมผสานองค์ความรู้จากเศรษฐศาสตร์และจิตวิทยาเพื่อทำความเข้าใจและอธิบายการตัดสินใจของมนุษย์ซึ่งมักจะเบี่ยงเบนไปจากสมมติฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่ว่า มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลสมบูรณ์ (Perfectly Rational) และมุ่งหวังอรรถประโยชน์สูงสุด (Utility Maximization) เสมอไป เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมชี้ให้เห็นว่า การตัดสินใจของมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางด้านการรับรู้ (Cognitive Biases) อารมณ์ (Emotions) และอิทธิพลทางสังคม (Social Influences) ในบริบทของการชำระหนี้ของเกษตรกร การทำความเข้าใจปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบมาตรการจูงใจที่มีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีหลักทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) ประกอบด้วย

1. ทฤษฎีการสะกิด (Nudge Theory) นำเสนอโดย Thaler และ Sunstein (2008) แนวคิด Nudge หรือการสะกิดพฤติกรรม คือการออกแบบสถาปัตยกรรมการตัดสินใจ (Choice Architecture) เพื่อชี้นำพฤติกรรมของบุคคลไปในทิศทางที่พึงประสงค์ โดยไม่เป็นการบังคับหรือจำกัดเสรีภาพในการเลือก และไม่เปลี่ยนแปลงแรงจูงใจทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ

2. ทฤษฎีโปรสเปค (Prospect Theory) พัฒนาโดย Daniel Kahneman และ Amos Tversky (1979) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าบุคคลประเมินผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ (Prospects) โดยเปรียบเทียบกับจุดอ้างอิง (Reference Point) แทนที่จะเป็นสถานะความมั่งคั่งสุดท้ายและผู้คนมักจะให้น้ำหนักกับการสูญเสีย (Losses) มากกว่าการได้รับ (Gains) ในขนาดที่เท่ากัน (เรียกว่า Loss Aversion)

3. ทฤษฎีระบบการคิดสองระบบ (Dual-System Theory) เสนอโดย Daniel Kahneman (2011) ซึ่งอธิบายว่ามนุษย์มีกระบวนการคิดสองระบบ ระบบที่ 1 ทำงานอย่างรวดเร็ว เป็นอัตโนมัติ ใช้สัญชาตญาณ และใช้อารมณ์เป็นหลัก ไม่ต้องใช้ความพยายามในการคิดมากนัก ระบบที่ 2 ทำงานช้ากว่า ต้องใช้ความพยายาม มีการ

ไตร่ตรอง ใช้เหตุผล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ การตัดสินใจส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันมักถูกขับเคลื่อนด้วยระบบที่ซึ่งอาจนำไปสู่อคติและการตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ การสะกด (Nudge) มักจะออกแบบมาเพื่อจูงใจระบบที่ หรือช่วยให้ระบบที่ 2 ทำงานได้ง่ายขึ้น

4. ทฤษฎีบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms Theory) อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลมักได้รับอิทธิพลจากสิ่งที่พวกเขารับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมปกติหรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในกลุ่มสังคมของตน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการชำระหนี้ของคนส่วนใหญ่ (Descriptive Norms) หรือสิ่งที่สังคมคาดหวัง (Injunctive Norms) สามารถกระตุ้นให้บุคคลปรับพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับกลุ่มได้ และ

5. แนวคิดอำนาจนิยมแบบเสรีนิยม (Libertarian Paternalism) เป็นปรัชญาพื้นฐานของ Nudge Theory แนวคิดนี้เชื่อว่า การแทรกแซงเพื่อปรับปรุงการตัดสินใจของผู้คนเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ หากการแทรกแซงนั้นยังคงรักษาเสรีภาพในการเลือกของพวกเขาไว้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ บุคคลยังสามารถเลือกที่จะไม่ทำตาม “การสะกด” นั้นได้โดยไม่มีต้นทุนที่สูงเกินไป

อคติทางพฤติกรรม (Behavioral Biases) ที่เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ ดังนี้

1. อคติจากปัจจุบัน (Present Bias/Hyperbolic Discounting) ผู้คนมักจะให้น้ำหนักกับความพึงพอใจในปัจจุบันหรือระยะสั้นมากกว่าผลประโยชน์ในอนาคตที่ห่างไกลออกไป (Ariely, 2008)

2. การหลีกเลี่ยงความสูญเสีย (Loss Aversion) ดังที่กล่าวไว้ใน Prospect Theory ผู้คนรู้สึกเจ็บปวดจากการสูญเสียมากกว่าความสุขจากการได้รับในปริมาณที่เท่ากัน (Kahneman and Tversky, 1979)

3. ผลกระทบจากการตั้งค่าเริ่มต้น (Default Effect) ผู้คนมีแนวโน้มที่จะยึดติดกับตัวเลือกที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า (Default Option) เนื่องจากความเฉื่อยชา (Inertia) หรือการรับรู้ว่าตัวเลือกนั้นเป็นคำแนะนำ การตั้งค่าเริ่มต้นให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์จึงสามารถเพิ่มโอกาสที่คนจะเลือกทางนั้นได้

4. ผลกระทบจากการเตือนความจำ (Reminder Effect) การส่งข้อความเตือนความจำอย่างง่าย ๆ สามารถช่วยกระตุ้นให้คนดำเนินการตามที่ตั้งใจไว้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพวกเขามีแนวโน้มที่จะลืมหรือผัดวันประกันพรุ่ง งานวิจัย พบว่า การส่ง SMS แจ้งเตือนมีผลเชิงบวกต่อการชำระหนี้ในบางบริษัท (Thaler and Sunstein, 2008).

5. การมองโลกในแง่ดีเกินควร (Optimism Bias) ผู้คนมักเชื่อว่า ตนเองมีความเสี่ยงที่จะประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์น้อยกว่าคนอื่น และมีโอกาสที่จะประสบกับเหตุการณ์ที่ดีมากกว่าคน (Sharot, 2011).

6. การทำบัญชีในใจ (Mental Accounting) ผู้คนมักจะแบ่งเงินออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ ในใจ และปฏิบัติต่อเงินในแต่ละหมวดหมู่แตกต่างกัน การทำความเข้าใจว่าเกษตรกรจัดสรรเงินรายได้และเงินกู้ในใจอย่างไร อาจช่วยในการออกแบบการแทรกแซงที่สอดคล้องกับการรับรู้ของพวกเขา (Thaler, 1985)

7. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theories) แรงจูงใจภายในและภายนอก (Intrinsic and Extrinsic Motivation) อธิบายว่าแรงจูงใจภายในเกิดจากความพึงพอใจ ความสนใจ หรือความท้าทายในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เอง ในขณะที่แรงจูงใจภายนอกเกิดจากผลตอบแทนหรือการหลีกเลี่ยงการลงโทษจากภายนอก (Deci and Ryan, 2000)

ปัจจัยทางจิตวิทยา สังคม และเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการชำระหนี้ของเกษตรกร

การตัดสินใจชำระหนี้ของเกษตรกรเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความรู้และทักษะทางการเงิน (Financial Literacy and Capability) การขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการเงิน การวางแผนทางการเงิน และการจัดการหนี้สิน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรตกอยู่ในวงจรหนี้ (Lusardi and Mitchell, 2014)

2. ปัจจัยด้านรายได้และความไม่แน่นอน ความไม่แน่นอนของรายได้ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาสภาพคล่องและไม่สามารถวางแผนการชำระหนี้ระยะยาวได้

3. อิทธิพลทางสังคมและชุมชน บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) มีบทบาทสำคัญ หากคนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการรักษาเครดิตและการชำระหนี้ตรงเวลา ก็จะเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกคนอื่น ๆ ปฏิบัติตาม ในทางกลับกัน หากการผิดนัดชำระหนี้เป็นเรื่องปกติในชุมชน (Thaler and Sunstein, 2008)

4. ลักษณะของสถาบันการเงินและผลิตภัณฑ์สินเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ความชัดเจนของเงื่อนไขสัญญาเงินกู้ ความเข้มงวดของมาตรการติดตามหนี้ และนโยบายการผ่อนปรนหนี้ของสถาบันการเงิน ล้วนมีผลต่อการตัดสินใจชำระหนี้

5. นโยบายภาครัฐ นโยบายพักชำระหนี้หรือมาตรการช่วยเหลืออื่น ๆ หากดำเนินการบ่อยครั้งและเป็นวงกว้าง อาจส่งผลให้เกษตรกรลดความตระหนักในการชำระหนี้ และคาดหวังความช่วยเหลือในอนาคต ทำให้วินัยทางการเงินหย่อนยานลง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการใช้กลยุทธ์การสื่อสารตามหลักเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) สามารถช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ชำระหนี้ตรงเวลาได้หรือไม่ โดยกรอบแนวคิดหลักตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานว่า อคติทางความคิดและแรงจูงใจทางจิตวิทยา มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจด้านการเงินของบุคคล ผู้วิจัยจึงออกแบบมาตรการ “การสะกิด” (Nudges) 3 รูปแบบ ได้แก่ กลยุทธ์การหลีกเลี่ยงความสูญเสีย (Loss Aversion) กลยุทธ์แรงจูงใจเชิงรางวัล (Incentive) และกลยุทธ์บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) แล้วเปรียบเทียบประสิทธิผลกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการสะกิดพฤติกรรม การทดลองทำการส่งข้อความ SMS และติดตามผลอัตราการชำระหนี้ของกลุ่มตัวอย่าง โดยกรอบแนวคิดนี้เชื่อมโยงระหว่างมาตรการแทรกแซงเชิงพฤติกรรม (Intervention) กับพฤติกรรมชำระหนี้ของเกษตรกร เพื่อค้นหากลยุทธ์ใดส่งผลต่อการเพิ่มอัตราการชำระหนี้ได้มากที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองภาคสนามแบบสุ่มควบคุม (Randomized Controlled Field Trial) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างมาตรการแทรกแซงเชิงพฤติกรรมกับอัตราการชำระหนี้ เพื่อทำความเข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจชำระหนี้ของเกษตรกร และผลกระทบของมาตรการแทรกแซงของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในเชิงปริมาณที่สามารถวัดผลได้ถึงแรงจูงใจในการตัดสินใจชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1.1 ข้อความสื่อสาร (SMS) ที่ออกแบบให้แตกต่างกันโดยผู้วิจัย เพื่อใช้เป็นมาตรการแทรกแซงเชิงพฤติกรรม (Behavioral Interventions) สำหรับแต่ละกลุ่มทดลอง โดย

กลุ่มที่ 1 (Loss Aversion) ข้อความจะเน้นย้ำถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นหากไม่ชำระหนี้ภายในกำหนด

กลุ่มที่ 2 (Incentives) ข้อความจะเน้นย้ำถึงรางวัลหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับหากชำระหนี้ตรงเวลา

กลุ่มที่ 3 (Social Norms) ข้อความจะให้ข้อมูลเชิงบวกเกี่ยวกับพฤติกรรมการชำระหนี้ของคนส่วนใหญ่ในลักษณะที่ไม่ระบุตัวตน และ

กลุ่มควบคุมจะได้รับการแจ้งเตือนให้มีการชำระหนี้ตามมาตรฐานปกติของ ธ.ก.ส. โดยไม่มีการใช้เทคนิคการสะกดเชิงพฤติกรรมเพิ่มเติม

1.2 แบบบันทึกข้อมูลการชำระหนี้ (Repayment Data Collection Form)

เป็นแบบฟอร์มสำหรับรวบรวมข้อมูลการชำระหนี้ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจากระบบสารสนเทศของ ธ.ก.ส. ข้อมูลหลักที่ต้องการคือ 1) รหัสลูกค้า ผู้เข้าร่วมการทดลอง (CIF) 2) กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (ทดลอง 1, 2, 3 หรือ ควบคุม) 3) วันที่ครบกำหนดชำระหนี้เดิม (มีนาคม 2568) 4) จำนวนเงินที่ต้องชำระ

5) สถานะการชำระหนี้ ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2568 6) วันที่ชำระหนี้ (ถ้ามีการชำระ) และ 7) จำนวนเงินที่ชำระ (ถ้ามีการชำระ)

2. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ เกษตรกรลูกค้าของ ธ.ก.ส. ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด ทุกสาขา ครอบคลุมทั้ง 20 อำเภอ เกษตรกรเหล่านี้มีลักษณะดังนี้ 1) มีประวัติการกู้เงินกับ ธ.ก.ส. และมีสัญญากู้ครบกำหนดชำระในวันที่ 31 มีนาคม 2568 2) ถูกจัดอยู่ในกลุ่มลูกหนี้ ชั้น 2 (กล่าวถึงเป็นพิเศษ) ตามเกณฑ์การจัดชั้นลูกหนี้ของ ธปท. ซึ่งหมายถึงเป็นหนี้ที่ค้างชำระไม่เกิน 2 เดือน หรือไม่เกิน 60 วัน และ 3) มีต้นเงินกู้สัญญาใดสัญญาหนึ่งหรือหลายสัญญารวมกัน ที่ครบกำหนดชำระในเดือนมีนาคม 2568 ซึ่งจากข้อมูลระบบสารสนเทศของ ธ.ก.ส. จังหวัดร้อยเอ็ด ณ วันที่ 31 มีนาคม 2568 พบว่า มีจำนวนเกษตรกรที่เข้าเกณฑ์ดังกล่าวประมาณ 37,664 ราย

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่างจะถูกคัดเลือกจากประชากรเป้าหมาย (Population) ลูกค้า ธ.ก.ส. ที่มีหนี้ค้างชำระไม่เกิน 3 เดือน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากฐานข้อมูลสารสนเทศของ ธ.ก.ส. เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับการทดลองภาคสนาม (RCT) จำนวนทั้งสิ้น 400 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คนนี้ จะถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ดังนี้ 1) กลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 100 คน (Treatment Group-Loss Aversion) 2) กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 100 คน (Treatment Group 2-Incentives) 3) กลุ่มทดลองที่ 3 จำนวน 100 คน (Treatment Group 3-Social Norms) และ 4) กลุ่มควบคุม จำนวน 100 คน (Control Group) การสุ่มตัวอย่างและการจัดสรรเข้ากลุ่ม (Randomization and Assignment) จะดำเนินการอย่างเคร่งครัดเพื่อให้มั่นใจว่ากลุ่มต่าง ๆ มีลักษณะพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน ก่อนเริ่มการทดลอง ซึ่งจะช่วยลดอคติในการประเมินผลกระทบของมาตรการ ขนาดตัวอย่างกลุ่มละ 100 คน รวม 400 คน

เป็นขนาดที่พิจารณาจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรด้านเวลา และการบริหารจัดการ การทดลองภาคสนาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 พัฒนารายละเอียดของมาตรการแทรกแซง (ข้อความสื่อสาร) สำหรับแต่ละกลุ่มทดลองให้สมบูรณ์ และจัดเตรียมระบบช่องทางในการส่งข้อความ (ระบบนัดหมายลูกค้า ได้ SMS ของธนาคาร) รวมทั้งจัดทำแบบบันทึกข้อมูลการ ชำระหนี้ และฝึกอบรมผู้ช่วยวิจัย ซึ่งประกอบด้วยพนักงานพัฒนาธุรกิจ (สินเชื่อ) ประจำสาขา เพื่อช่วยดำเนินการในขั้นตอนการทดลองภาคสนาม

3.2 ดำเนินการทดลองภาคสนาม (Field Experiment) เป็นระยะเวลา 30 วัน ระหว่างวันที่ 1-30 พฤษภาคม 2568 ในช่วงต้นของระยะเวลา การทดลอง กลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม จะได้รับข้อความการสื่อสารตามที่ออกแบบไว้ สำหรับกลุ่มของตน ในขณะที่กลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับการสื่อสารพิเศษใด ๆ นอกเหนือจากการแจ้งเตือนตามปกติของธนาคาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงปริมาณจะดำเนินการโดยการติดตามและรวบรวมข้อมูลการชำระหนี้ของเกษตรกร ทั้ง 400 ราย จากระบบสารสนเทศของ ธ.ก.ส. ณ วันที่สิ้นสุดการติดตามผล คือ 31 พฤษภาคม 2568 ซึ่งเป็นเป้าหมายการชำระหนี้ของ ธ.ก.ส. เพื่อป้องกันการเป็น NPLs จากนั้นที่ครบกำหนดในวันที่ 31 มีนาคม 2568 ข้อมูลจะถูกบันทึกในแบบบันทึกข้อมูล การชำระหนี้ที่เตรียมไว้

3.3 หลังจากเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูล จะเข้าสู่ขั้นตอนการ สรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัย ซึ่งเป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การอภิปรายผลการวิจัยโดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจะ นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติสำหรับ ธ.ก.ส. และข้อเสนอแนะ สำหรับงานวิจัยในครั้งต่อไป ก่อนที่จะจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับ สมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งออกเป็นสองส่วนหลักตามประเภทของข้อมูลที่เกิดขึ้น ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม เช่น สัดส่วนผู้ชำระหนี้ และมีการคำนวณค่าร้อยละของอัตราการชำระหนี้ในแต่ละกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

4.2.1 การทดสอบความแตกต่างของอัตราการชำระหนี้ ใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test for Independence) เพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนอัตราการชำระหนี้ระหว่างกลุ่มทดลอง ทั้ง 3 กลุ่ม และกับกลุ่มควบคุม เพื่อทดสอบสมมติฐานว่ามาตรการแทรกแซงที่แตกต่างกัน ส่งผลต่ออัตราการชำระหนี้แตกต่างกันหรือไม่ หากต้องการเปรียบเทียบทีละคู่ (เช่น กลุ่ม Loss Aversion กับ กลุ่มควบคุม) จะใช้การวิเคราะห์ Chi-Square แบบเฉพาะเจาะจง

4.2.2 การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) ใช้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (ประเภทของมาตรการแทรกแซงที่ได้รับ โดยเข้ารหัสเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variables)) กับโอกาสในการชำระหนี้ (ตัวแปรตามแบบทวิ=ชำระ, 0=ไม่ชำระ) ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance Level) กำหนดไว้ที่ $\alpha=0.05$

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและผลการวิเคราะห์เชิงอนุมาน ดังนี้

1. ผลการศึกษาสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ตารางที่ 1
ตารางสรุปอัตราการเข้าร่วมนี้รายสัปดาห์

กลุ่มที่	กลยุทธ์ที่ใช้	สัปดาห์ที่ 1 (%)	สัปดาห์ที่ 2 (%)	สัปดาห์ที่ 3 (%)	สัปดาห์ที่ 4 (%)	เฉลี่ย (%)
1	กลุ่มควบคุม	4.0	8.0	8.0	0.0	5.0
2	Loss Aversion	28.0	32.0	36.0	32.0	32.0
3	Social Norms	16.0	24.0	24.0	36.0	25.0
4	Incentive	32.0	40.0	40.0	32.0	36.0

จากตารางที่ 1 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพเฉลี่ยของแต่ละกลยุทธ์ตลอดการทดลอง พบว่า กลุ่ม Incentive มีอัตราการเข้าร่วมนี้เฉลี่ยสูงสุดที่ร้อยละ 36.0 รองลงมาคือ กลุ่ม Loss Aversion มีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 32.0 และ กลุ่ม Social Norms มีอัตราเฉลี่ยที่ร้อยละ 25.0 และกลุ่มควบคุมมีอัตราเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 5.0

2. ผลการศึกษาสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

ตารางที่ 2
ผลการทดสอบไคสแควร์ระหว่างกลุ่มทดลองและพฤติกรรมการเข้าร่วมนี้ (รายสัปดาห์)

Week	Chi-Square (χ^2)	Degrees of Freedom (df)	P-value
1	7.50	3	0.057558
2	7.2765	3	0.063588
3	7.8640	3	0.048907
4	11.2533	3	0.010432

จากตารางที่ 2 พบว่า สัปดาห์ที่ 1 และ 2 ค่า P-value (0.057558 และ 0.063588 ตามลำดับ) สูงกว่า 0.05 เล็กน้อย ซึ่งหมายความว่า ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 เรายังไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (Null Hypothesis) ได้ว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของอัตราการชำระหนี้ระหว่างกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ค่า P-value ที่เข้าใกล้ 0.05 ก็บ่งชี้ถึงแนวโน้มของความแตกต่างที่กำลังจะปรากฏในสัปดาห์ที่ 3 ค่า P-value (0.048907) น้อยกว่า 0.05 ทำให้เราสามารถปฏิเสธสมมติฐานว่างได้ นั่นคือ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของอัตราการชำระหนี้ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และสัปดาห์ที่ 4 ค่า P-value (0.010432) น้อยกว่า 0.05 อย่างชัดเจน และค่า χ^2 (11.2533) สูงที่สุด บ่งชี้ว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่แข็งแกร่งที่สุดในสัปดาห์นี้ ซึ่งยืนยันว่า มาตรการแทรกแซงมีผลกระทบอย่างชัดเจนต่อพฤติกรรมการชำระหนี้ในช่วงท้ายของการทดลอง

ตารางที่ 3

ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Odds Ratios)

Factor	Odds Ratio	Lower CI	Upper CI
const	0.0526	0.0214	0.1294
Group_Incentive	10.6875	3.9806	28.6951
Group_Loss Aversion	8.9412	3.3137	24.1256
Group_Social Norms	6.3333	2.3142	17.3329

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าคงที่ (Const) Odds Ratio ของ Const (~0.0526) คือ Odds ของการชำระหนี้สำหรับกลุ่มอ้างอิง (กลุ่มควบคุม) เมื่อตัวแปรอิสระอื่น ๆ เป็นศูนย์ ซึ่งในที่นี้คือเมื่อไม่ได้อยู่ในกลุ่มทดลองใด ๆ จากตารางแสดงให้เห็นว่า Group Incentive มี Odds Ratio เท่ากับ 10.6875 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 อยู่ระหว่าง 3.9806 ถึง 28.6951 ซึ่งหมายความว่า เกษตรกรในกลุ่มที่ได้รับมาตรการ Incentive มีโอกาสที่จะชำระหนี้สูงกว่ากลุ่มควบคุม 10.69 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดย Group Loss Aversion มี Odds Ratio เท่ากับ 8.9412 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 อยู่ระหว่าง 3.3137 ถึง 24.1256 หมายความว่า เกษตรกรในกลุ่ม

ที่ได้รับมาตรการ Loss Aversion มีโอกาสที่จะชำระหนี้สูงกว่ากลุ่มควบคุม 8.94 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ Group Social Norms มี Odds Ratio เท่ากับ 6.3333 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 อยู่ระหว่าง 2.3142 ถึง 17.3329 หมายความว่า เกษตรกรในกลุ่มที่ได้รับมาตรการ Social Norms มีโอกาสที่จะชำระหนี้สูงกว่ากลุ่มควบคุม 6.33 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ ยืนยันอย่างชัดเจนถึงศักยภาพของเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในการปรับปรุงพฤติกรรมชำระหนี้ด้วยการส่งข้อความ (SMS) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการชำระหนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Karlan, McConnell, Mullainathan, and Zinman (2016) ทำการทดลองภาคสนามหลายครั้งในฟิลิปปินส์ เปรู และโบลิเวีย พบว่าการส่งข้อความเตือนความจำ (SMS reminders) สามารถเพิ่มอัตราการชำระหนี้ได้ Cadena & Schoar (2011) การที่กลยุทธ์การสื่อสารเชิงพฤติกรรมทั้งสามรูปแบบมีประสิทธิภาพเหนือกว่า กลุ่มควบคุมอย่างสม่ำเสมอและมีความสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์จากอคติทางความคิด และแรงจูงใจทางจิตวิทยาของมนุษย์สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในบริบททางการเงินได้

การใช้กลยุทธ์แรงจูงใจ (Incentive) แสดงประสิทธิภาพสูงสุดในช่วงแรก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 36.0 สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจที่ระบุว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกขับเคลื่อนโดยความปรารถนาในรางวัลหรือผลประโยชน์ ผู้คนมักจะถูกดึงดูดให้ทำพฤติกรรมที่นำไปสู่การเสริมแรงเชิงบวกจากภายนอก การเสนอรางวัลที่จับต้องได้ เช่น เงินหรือส่วนลดดอกเบี้ยปรับ สร้างแรงจูงใจที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการชำระหนี้ทันที การที่กลยุทธ์นี้มีประสิทธิภาพสูงในช่วงต้นของการทดลองบ่งชี้ว่ารางวัลที่ชัดเจนสามารถเอาชนะอคติในปัจจุบันของผู้กู้ได้ ซึ่งมักจะทำให้ผู้กู้ให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายระยะสั้นมากกว่าภาระผูกพันระยะยาว การให้รางวัลสำหรับการชำระหนี้ตรงเวลาคงจะเปลี่ยนการรับรู้ของผู้กู้จากการเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องทำ เป็นการกระทำที่มีผลตอบแทน ทำให้ผู้กู้มีเหตุผลเพิ่มเติมในการปฏิบัติตามข้อตกลง

การใช้กลยุทธ์การหลีกเลี่ยงความสูญเสีย (Loss Aversion) แสดงประสิทธิภาพที่สม่ำเสมอและแข็งแกร่ง เฉลี่ยร้อยละ 32.0 ตลอดการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kahneman and Tversky (1979) ที่กล่าวว่ามนุษย์มีแนวโน้มที่จะพยายามหลีกเลี่ยงความสูญเสียมากกว่าการแสวงหาผลกำไรที่เท่าเทียมกัน การสื่อสารที่เน้นย้ำถึงการเสียประวัติเครดิต หรือการเกิดค่าปรับ จึงเป็นการกระตุ้นจุดอ่อนไหวทางจิตใจของลูกหนี้ได้โดยตรง สนับสนุนแนวคิดหลักของ Prospect Theory ที่ว่าความสูญเสียมีผลกระทบมากกว่าการได้มา บุคคลมักจะรับรู้ความเจ็บปวดจากการสูญเสียว่า รุนแรงกว่าความสุขจากการได้มาซึ่งสิ่งเทียบเท่ากันถึงสองเท่า การสื่อสารที่เน้นย้ำถึงผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ เช่น การสูญเสียสถานะเครดิตหรือการถูกปรับค่าธรรมเนียมล่าช้า ได้กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมชำระหนี้ โดยการใช้ประโยชน์จากความกลัวโดยธรรมชาติของการสูญเสีย กลยุทธ์นี้มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เพื่อหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ผู้กู้มีความเสี่ยงที่จะประสบกับความเสียหายทางการเงินหรือทางสังคม การที่กลยุทธ์นี้สามารถรักษาประสิทธิภาพได้ดีตลอดการทดลอง แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของอคติในการหลีกเลี่ยงความสูญเสียในระยะเวลาที่นานพอสมควร

การใช้กลยุทธ์บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) แม้จะเริ่มต้นด้วยผลกระทบปานกลาง แต่กลับมีประสิทธิภาพสูงสุดในสัปดาห์ที่ 4 (ร้อยละ 36.0) ซึ่งเน้นย้ำถึงอิทธิพลที่ทรงพลังของแรงกดดันทางสังคม ผู้คนมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพวกเขาเชื่อว่าพฤติกรรมนั้นเป็นที่ยอมรับหรือเป็นบรรทัดฐานในกลุ่มของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hallsworth, List, Metcalfe, and Vlaev (2017) ซึ่งทำการทดลองส่งจดหมายเรียกเก็บภาษีในสหราชอาณาจักร โดยใช้ข้อความที่ระบุบรรทัดฐานทางสังคม พบว่า สามารถเพิ่มอัตราการชำระภาษีได้อย่างมีนัยสำคัญ และ Allcott (2011) ได้ศึกษาผลของการให้ข้อมูลเปรียบเทียบการใช้พลังงานกับเพื่อนบ้าน พบว่า สามารถลดการใช้พลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ประสิทธิภาพของกลยุทธ์นี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงท้ายของการทดลอง อาจบ่งชี้ว่า อิทธิพลของบรรทัดฐานทางสังคมอาจต้องใช้เวลาในการสร้างผลกระทบที่ชัดเจน หรืออาจมีผลกระทบที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในสัปดาห์ที่ต่างกัน กลยุทธ์นี้สร้างความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันและกระตุ้นให้เกิดการ

ปฏิบัติตามพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของชุมชนเกษตรกรรมที่ความสัมพันธ์ทางสังคมและการพึ่งพาอาศัยกันมีบทบาทสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงทดลองนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การประยุกต์ใช้กลยุทธ์เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด ประสิทธิภาพของมาตรการแทรกแซงกลยุทธ์ Incentive และ Loss Aversion แสดงประสิทธิภาพที่โดดเด่นและคงที่ในการเพิ่มอัตราการชำระหนี้ตั้งแต่เริ่มต้นการทดลอง และยังคงรักษามูลค่าที่ดีไว้ได้ตลอด 4 สัปดาห์ โดยกลยุทธ์การสื่อสารเชิงพฤติกรรมทั้งสามรูปแบบ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงความสูญเสีย บรรทัดฐานทางสังคม และแรงจูงใจ มีประสิทธิภาพเหนือกว่ากลุ่มควบคุมอย่างสม่ำเสมอ และมีนัยสำคัญตลอดทั้งสี่สัปดาห์ อัตราการชำระหนี้เฉลี่ยสำหรับกลุ่มควบคุมอยู่ที่เพียง ร้อยละ 5.0 ในขณะที่กลุ่มทดลองการหลีกเลี่ยงความสูญเสีย มีอัตราเฉลี่ย ร้อยละ 32.0 บรรทัดฐานทางสังคม มีอัตราเฉลี่ย ร้อยละ 25.0 และแรงจูงใจ มีอัตราเฉลี่ย ร้อยละ 36.0 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงประสิทธิผลโดยรวมของการแทรกแซงเชิงพฤติกรรมในการเพิ่มอัตราการชำระหนี้ แม้ว่ากลยุทธ์ทั้งหมดจะเป็นประโยชน์ แต่ประสิทธิผลสัมพัทธ์ของกลยุทธ์เหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลาการทดลอง ในขณะที่กลยุทธ์ Social Norms แสดงผลลัพธ์ที่ดีขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงท้ายของการทดลอง จากนั้นสำคัญทางสถิติ การทดสอบไคสแควร์ยืนยันว่า ความแตกต่างของอัตราการชำระหนี้ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในสัปดาห์ที่ 3 และ 4 ซึ่งบ่งชี้ว่า มาตรการแทรกแซงไม่ได้เกิดจากความบังเอิญและการวิเคราะห์ Logistic Regression ช่วยเสริมความเข้าใจโดยการ Quantifying ผลกระทบของแต่ละกลยุทธ์ ในรูปของ Odds Ratios ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ Incentive, Loss Aversion และ Social Norms เพิ่มโอกาสในการชำระหนี้เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะกลยุทธ์ Incentive ที่มี Odds Ratio สูงที่สุด การค้นพบนี้สนับสนุนการนำหลักการเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมมาใช้ในการออกแบบนโยบายหรือ

มาตรการ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการชำระหนี้ที่ดีขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการให้แรงจูงใจ (Incentive) หรือการสร้างความรู้สึกลูกเสือ (Loss Aversion) อาจเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการประยุกต์ใช้ในบริษัทนี้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อแนะนำไว้ 2 ประเด็นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ควรนำแนวทางเหล่านี้ไป ประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการหนี้ โดยเฉพาะการใช้กลยุทธ์ Loss Aversion เป็น มาตรฐานในการแจ้งหนี้ การออกแบบข้อความสื่อสารที่เน้นผลกระทบเชิงลบจากการไม่ ชำระหนี้ การใช้กลยุทธ์ Incentive สำหรับกลุ่มลูกหนี้ที่ต้องการแรงกระตุ้นเพิ่มเติม การใช้บรรทัดฐานทางสังคม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกในชุมชน และการพัฒนา ระบบสื่อสารเชิงรุกผ่านช่องทางดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงลูกค้า

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมุ่งศึกษาลึกลงในกลุ่มลูกหนี้ตามประเภทและลักษณะทางเศรษฐกิจ เพื่อค้นหากลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุดต่อแต่ละกลุ่ม ควรเปรียบเทียบประสิทธิภาพของ ช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ศึกษาผลในระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนของพฤติกรรม และดำเนินการทดสอบ ปรับปรุงกลยุทธ์อย่างต่อเนื่องตามบริบทและข้อมูลใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการแทรกแซงในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

1. องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัย

ผลจากงานวิจัยนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ เปรียบเทียบของกลยุทธ์การสื่อสารตามหลักเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในการจูงใจให้

เกษตรกรชำระหนี้ตรงเวลา โดยแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ทั้งสามรูปแบบที่ประกอบด้วย แรงจูงใจเชิงรางวัล (Incentive) การหลีกเลี่ยงความสูญเสีย (Loss Aversion) และ บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สามารถเพิ่มอัตราการชำระหนี้ได้จริงและมีความแตกต่างด้านพลวัตของผลลัพธ์ตามช่วงเวลาโดยพบว่า กลยุทธ์ แรงจูงใจเชิงรางวัล ให้ผลสูงสุดในช่วงต้น ขณะที่ การหลีกเลี่ยงความสูญเสียคงประสิทธิภาพได้สม่ำเสมอ และ บรรทัดฐานทางสังคม ส่งผลโดดเด่นในช่วงท้ายของการทดลอง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยทำความเข้าใจว่า การตอบสนองต่อการสะกิดพฤติกรรมหรือการออกแบบ สภาพแวดล้อมการตัดสินใจให้บุคคลเลือกพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ง่ายขึ้น โดยไม่ บังคับ และไม่จำกัดเสรีภาพในการเลือกของบุคคล (Nudge) แต่ละรูปแบบอาจขึ้นกับ กรอบเวลาและแรงจูงใจภายในของเกษตรกร นับเป็นข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่ช่วยขยาย พรมแดนการประยุกต์ใช้เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในบริบทการเงินชนบทของไทย

2. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระบบบริหารจัดการหนี้ของ ธ.ก.ส. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการชำระหนี้และลดความเสี่ยงของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถออกแบบข้อความสื่อสารในรูปแบบ Loss Aversion เป็นมาตรฐานในการแจ้งเตือนหนี้ เพื่อกระตุ้นการรับรู้ความเสี่ยงของลูกค้า พร้อมทั้งใช้กลยุทธ์ Incentive เป็นมาตรการเสริมสำหรับกลุ่มลูกค้าที่ต้องการ แรงกระตุ้นเพิ่มเติม และใช้ Social Norms ในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งของชุมชนสูง นอกจากนี้ ธ.ก.ส. สามารถพัฒนาระบบสื่อสารอัตโนมัติผ่าน SMS หรือช่องทางดิจิทัล เพื่อส่ง “Nudges” ที่เหมาะสมตามกลุ่มลูกค้าแต่ละประเภท ซึ่งจะช่วยให้การเข้าถึง ข้อมูล กระตุ้นการชำระหนี้ได้ตรงเวลา และลดภาระการติดตามเร่งรัดหนี้ของสาขาในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยสำหรับการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “การใช้เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมเพื่อจูงใจให้เกษตรกรกรรูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด ชำระหนี้ตรงเวลา” อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการดำเนินการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนกระบวนการทำงานของธนาคารให้ดียิ่งขึ้น ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่อ อาจารย์ ดร.กิตตินันท์ พันธุมสุต อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และกำลังใจตลอดระยะเวลาการทํารว้จยนี้้อย่างต่อเนื่อง และจริงใจ ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งต่อ ดร.จรัชวรรณ จันทรรัตน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี เอี่ยมละออภักดี ที่ได้เสียสละเวลามาเป็นประธานและกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ซึ่งได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พัฒนางานวิจัยเล่มนี้ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ตลอดจนเกษตรกรกรรูกค้า ธ.ก.ส. ในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของงานวิจัยฉบับนี้ สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้า ขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อน ๆ ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนข้าพเจ้าด้วยความห่วงใยตลอดระยะเวลาของการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรชำระหนี้ของเกษตรกรไทย*. ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- Allcott, H. (2011). Rethinking real-time electricity pricing. *Resource and energy economics*, 33(4), 820-842.
- Ariely, D. (2008). *Predictably irrational: The hidden forces that shape our decisions*. HarperCollins.

- Cadena, X., & Schoar, A. (2011). Remembering to Pay? Reminders vs. Financial Incentives for Loan Payment. *National Bureau of Economic Research, Inc.* https://www.nber.org/system/files/working_papers/w17020/w17020.pdf
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
- Hallsworth, M., List, J. A., Metcalfe, R. D., & Vlaev, I. (2017). The behavioralist as tax collector: Using natural field experiments to enhance tax compliance. *Journal of Public Economics*, 148(1), 14–31.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. Farrar, Straus and Giroux.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47(2), 263–292.
- Karlan, D., McConnell, M., Mullainathan, S., & Zinman, J. (2016). Getting to the top of mind: How reminders increase saving. *Management science*, 62(12), 3393-3411.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Sharot, T. (2011). The optimism bias. *Current Biology*, 21(23), R941–R945.
- Thaler, R. H. (1985). Mental accounting and consumer choice. *Marketing Science*, 4(3), 199–214.
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. Yale University Press.

กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
ของประชาชนในเขตตำบลสำเภอลุน
อำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์

The Decision-Making Process for the Election
of the Subdistrict Administrative Organization Mayor
of Sampao Lun Subdistrict, Buachet District,
Surin Province

ปุณิกา โพธิ์รัญ, วันชัย สุขตาม, จิรายุ ทรัพย์สิน

Punika Phohiran, Wanchai Suktam, Jirayu Supsin

สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surin Rajabhat University

Email: punikapohirun@gmail.com,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surin Rajabhat University

Email: wanchai2526@srru.ac.th,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surin Rajabhat University

Email: jhssrru@srru.ac.th

รับบทความ (Received): 9 พ.ย. 2568

ปรับแก้ไข (Revised): 24 ธ.ค. 2568

ตอบรับบทความ (Accepted): 25 ธ.ค. 2568

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ 2) เปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลวิจัย ซึ่งมีค่าความเชื่อถือมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.951 กับประชากร จำนวน 341 คน ซึ่งได้จากการคำนวณจากสูตรทาร์ยามานะ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 คน ได้แก่ ผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนมีระดับกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, $S.D.=0.435$) โดยด้านแรงจูงใจในการตัดสินใจมีระดับสูงที่สุด ($\bar{X}=4.22$, $S.D.=0.479$) รองลงมาคือ ด้านการรับรู้ทางการเมือง ($\bar{X}=4.14$) ด้านการประเมินผู้สมัคร ($\bar{X}=4.12$) และด้านพฤติกรรมก่อน/ระหว่างเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.88$)

2. การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ส่วนประสพการณ์การเลือกตั้งและช่องทางรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

3. ผลการศึกษายังเสนอแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่เข้าถึงง่าย การส่งเสริมสื่อท้องถิ่นที่เป็นกลาง การสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของประชาชน และการจัดกิจกรรมจำลองการเลือกตั้ง เพื่อพัฒนาให้เกิดพลเมืองตื่นรู้ทางการเมืองและส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้ง, พฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, การเมืองท้องถิ่น, แรงจูงใจทางการเมือง, การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This thesis aims to: (1) examine the level of decision-making regarding the election of the Subdistrict Administrative Organization (SAO) mayor among residents of Samphao Lun Subdistrict, Buachet District, Surin Province; (2) compare residents' decision-making based on personal factors; and (3) propose guidelines for improving the decision-making process in SAO mayoral elections. This mixed-methods research employed a quantitative approach using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.951. The sample consisted of 341 participants, determined through Taro Yamane's formula and selected using multi-stage random sampling. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA. The qualitative data were collected through in-depth interviews with 13 key informants, including executives, SAO council members, and community leaders, and analyzed using content analysis within contextual frameworks.

The research results revealed that the overall decision-making process in electing the SAO mayor was at a high level (Mean=4.09, S.D.=0.435). The highest mean was found in motivational factors (Mean=4.22, S.D.=0.479), followed by political awareness (Mean=4.14, S.D.=0.517), candidate evaluation (Mean=4.12, S.D.=0.600), and pre-/during-election behavior (Mean=3.88, S.D.=0.568). The comparative analysis showed significant differences according to gender, age, education, occupation, and income at the 0.05 significance level, while voting

experience and sources of political information showed no significant difference.

The study suggested that local governments and related agencies should (1) promote accessible political information and awareness programs, (2) encourage neutral community media to present fair candidate data, (3) create civic motivation through participatory activities and transparency campaigns, and (4) organize election simulations to enhance understanding and participation. The findings indicate that strengthening political awareness, transparent communication, and civic motivation contributes to the development of politically conscious citizens and sustainable local democracy.

Keywords: Electoral of SAO Mayor, Voter Behavior, Local Politics, Political Motivation, Civic Participation

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบกระจายอำนาจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการที่สะท้อนทั้งระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน และประสิทธิภาพของสถาบันการเมืองระดับฐานราก ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่มุ่งสร้างความโปร่งใสและเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนไทยในระดับชุมชน อย่างไรก็ตาม แม้การปกครองท้องถิ่นไทยจะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนจำนวนมากยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเชิงสังคมและวัฒนธรรม เช่น ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ความใกล้ชิดกับผู้สมัคร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และอิทธิพลของผู้นำชุมชน ซึ่งมีกลสะท้อนแบบแผนที่แตกต่างจากการเลือกตั้งระดับชาติ งานวิจัยในช่วงที่ผ่านมา

เช่น การศึกษาการซื้อเสียง การโน้มน้าวโดยผู้นำท้องถิ่น หรือความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองของประชาชน พบว่า แม้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งเท่าเทียมกัน แต่ “เหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกผู้บริหารท้องถิ่น” นั้นแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การทำความเข้าใจปัจจัยที่หล่อหลอมการตัดสินใจเลือกตั้งจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นให้มีความโปร่งใสและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น

ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะตำบลลำเภาลูน อำเภอบัวเขต ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบทที่มีโครงสร้างสังคมแบบชุมชนสัมพันธ์และมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ปัจจัยเชิงวัฒนธรรมและความใกล้ชิดส่วนบุคคลมีบทบาทสูงต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การประเมินผู้สมัคร แรงจูงใจ และพฤติกรรมระหว่างการหาเสียง การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จึงมิได้เป็นเพียงการแข่งขันเชิงนโยบาย แต่ยังผูกพันกับความไว้วางใจส่วนบุคคล ความสัมพันธ์เชิงสังคม และความรับรู้ทางการเมืองที่ประชาชนสั่งสมมาในชุมชน การศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งในพื้นที่นี้จึงช่วยอธิบายพลวัตของการเมืองระดับฐานรากที่ยังไม่ถูกศึกษาอย่างเพียงพอในงานวิชาการก่อนหน้านี้ แม้ว่างานวิจัยด้านพฤติกรรมการณ์เลือกตั้งในประเทศไทยจะมีเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เน้นบริบทระดับประเทศหรือระดับจังหวัด และให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์เช่นการซื้อเสียงหรือปัจจัยเศรษฐกิจสังคมเป็นหลัก งานวิจัยเฉพาะพื้นที่ตำบล โดยเฉพาะตำบลลำเภาลูน ยังมีค่อนข้างน้อย อีกทั้งไม่ค่อยมีงานที่เจาะลึก “กระบวนการตัดสินใจ” แบบเป็นขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ทางการเมือง การประเมินผู้สมัคร แรงจูงใจ และพฤติกรรมก่อน ระหว่างการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น Rational Choice Theory, Social Identity Theory และแบบจำลอง Michigan Model กับ Columbia Model ช่องว่างองค์ความรู้ (Research Gap) จึงอยู่ที่การทำความเข้าใจกลไกการตัดสินใจในระดับตำบลภายใต้บริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นเฉพาะของสุรินทร์

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว การวิจัยเรื่อง “กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำเภาลูน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์” จึงถูกกำหนดขึ้น เพื่ออธิบายระดับกระบวนการตัดสินใจ เปรียบเทียบ

ตามปัจจัยส่วนบุคคล และเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
2. เปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. นำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกตั้ง

1.1 ทฤษฎีทางเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory)

ทฤษฎีนี้มองว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็น “ปัจเจกผู้แสวงหาประโยชน์สูงสุด” ซึ่งจะตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่ให้ผลประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ทั้งในมิติส่วนบุคคลและมิติสาธารณะ เช่น นโยบาย การบริการ การพัฒนาพื้นที่ หรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีนี้ช่วยอธิบายพฤติกรรมของกลุ่มประชาชนที่เน้นการประเมินนโยบาย ผลงาน และความคุ้มค่าเชิงเหตุผลของผู้สมัคร ถือเป็นฐานในการวิเคราะห์ “การประเมินผู้สมัคร” และ “แรงจูงใจ” ในงานวิจัยนี้尤为重要

ในบริบทตำบลลำภาฐาน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางส่วนเริ่มเปลี่ยนจากความสัมพันธ์เชิงบุญคุณมาเป็นการประเมินเชิงเหตุผล เช่น ความโปร่งใส ผลงานที่จับต้องได้ และความสามารถของผู้สมัคร ทฤษฎีนี้จึงช่วยอธิบายการเปลี่ยนผ่านจากการเมืองแบบอุปถัมภ์สู่การเมืองแบบประเมินตามนโยบายได้อย่างชัดเจน

1.2 ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมักตัดสินใจโดยอิงจาก “การสังกัดกลุ่ม” เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ อาชีพ เครือญาติ ชุมชน หมู่บ้าน หรือกลุ่มผลประโยชน์ การเลือกตั้งจึงเป็น “การเลือกแทนกลุ่ม” มากกว่าการเลือกเพียงเพื่อตนเอง ความเป็นเชมรกาย ลาวในสุรินทร์ จึงมีผลต่อความไว้วางใจ การรับข้อมูล และการสนับสนุนผู้สมัคร การเข้าใจโครงสร้างอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ “การรับรู้ทางการเมือง” และ “พฤติกรรมการเลือกตั้ง” ของประชาชน

ทฤษฎีนี้เหมาะกับบริบทตำบลสำเภาลุนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ความสัมพันธ์ในชุมชนแน่นแฟ้น และมีอัตลักษณ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อการยอมรับผู้นำอย่างชัดเจน

1.3 แบบจำลองมิชิแกน (Michigan Model)

เป็นแบบจำลองพฤติกรรมผู้เลือกตั้งที่อธิบายว่าการตัดสินใจเลือกตั้งได้รับอิทธิพลจาก 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ภาพลักษณ์พรรค/กลุ่มทางการเมือง ภาพลักษณ์ผู้สมัคร และประเด็นสาธารณะ

แม้ อบต. ไม่มีพรรคการเมือง แต่ “กลุ่มทางสังคม เครือญาติ ผู้นำชุมชน” ทำหน้าที่เสมือนพรรคในระดับท้องถิ่น ดังนั้นแบบจำลองนี้จึงช่วยวิเคราะห์ว่าประชาชนเลือกผู้สมัครจาก “ตัวตน ประสบการณ์ ความน่าเชื่อถือส่วนบุคคล” มากกว่าการประเมินเชิงนโยบายเท่านั้น

1.4 แบบจำลองโคลัมเบีย (Columbia Model)

แบบจำลองนี้เน้นอิทธิพลของ ปัจจัยสังคม (Social Determinants) เช่น อาชีพ รายได้ ศาสนา ชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับบริบทการเมืองท้องถิ่นสุรินทร์ การรู้จักมักคุ้น การมีส่วนร่วมในชุมชน และความสัมพันธ์เชิงสังคม จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมการเลือกตั้งในตำบลสำเภาลุน ได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ในสังคมสมัยใหม่ ประชาธิปไตยในฐานะระบอบการปกครองที่ยอมรับในอำนาจของประชาชนต่อระบบและกระบวนการทางการเมือง อาจจำแนกรูปแบบของประชาธิปไตยออกได้เป็น 2 ประเภทคือประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)

ซึ่งเป็นการลักษณะของการปกครองที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนมีเสียงในการปกครองโดยตรงในกระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อบริหารประเทศได้โดยตรง การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญและเป็นช่องทางให้ประชาชนสามารถแสวงหาทางเลือกในการปกครองและสนองความต้องการของเขาเอง

ความหมายของการเลือกตั้ง พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ความหมายของการเลือกตั้งว่า หมายถึง การเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนตน กรณีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ (เกรียงศักดิ์ เรืองสังข์, 2544) ให้ความหมายการเลือกตั้งว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นของตนเอง ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือก และผู้ที่ได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นผู้แทนของประเทศมีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครอง

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ

การตัดสินใจถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญและปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เป็นกระบวนการทางเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากหลาย ๆ ทางที่ได้พิจารณาหรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เนื่องจากการตัดสินใจจะทำให้มนุษย์เลือกและได้สิ่งต่าง ๆ ที่คิดว่าเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

3.1 ความหมายของการตัดสินใจ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ พบว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการตัดสินใจ ดังนี้

กรองแก้ว อยู่สุข (ภัทรวดี แก้วประดับ, 2546) การตัดสินใจ หมายถึง การเลือกสิ่งหนึ่งหรือหลาย ๆ สิ่ง หรือเลือกที่จะปฏิบัติทางใดทางหนึ่งจากหลาย ๆ ทางที่มีอยู่ หรือวิธีการที่เลือกนั้นย่อมได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าถูกต้องเหมาะสมและดีที่สุด หรือตรงกับเป้าหมายขององค์การด้วย

กวี วงศ์พุ่ม (ภัทรวดี แก้วประดับ, 2546) การตัดสินใจ หมายถึง การพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุด จากทางเลือกหลาย ๆ ทาง ผู้นำต้องตัดสินใจด้วยหลักเหตุผล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้ง (Decision-Making Process)

กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ (สัมฤทธิ์ ราชสัมณะ, 2530) อ้างถึงใน เอกชาติ แจ่มอัน, ม.ป.ป.)

4.1 การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ขั้นตอนของการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งเริ่มจากการได้รับข่าวสารว่า จะต้องมีการเลือกตั้งและนโยบายต่าง ๆ ของพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากแหล่งใดมากที่สุดและลักษณะของข่าวสารที่ผ่านไปสู่ผู้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง ประชาชนเลือกที่จะรับข่าวสารลักษณะใดมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อที่จะลงคะแนนเสียงได้

4.2 การสร้างหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกตั้ง เมื่อผู้ลงคะแนนเสียงยอมรับว่า ต้องมีการตัดสินใจและได้รับข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือนโยบายของพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดอยู่หรือผู้ลงคะแนนเสียงที่ผูกพันกับพรรคการเมือง

4.3 การประเมินและการจัดลำดับผู้รับเลือกตั้ง เมื่อได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ และให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการลงคะแนนเสียงแล้วตามผู้ลงคะแนนเสียงใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัคร จากนั้นจะเป็นการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน (หรือเท่ากับผู้ลงคะแนนเสียงจะประเมิน) ว่า ตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนควรจะได้รับประเมินเท่าไร ตามการประเมินของผู้ลงคะแนนเสียงของแต่ละคน

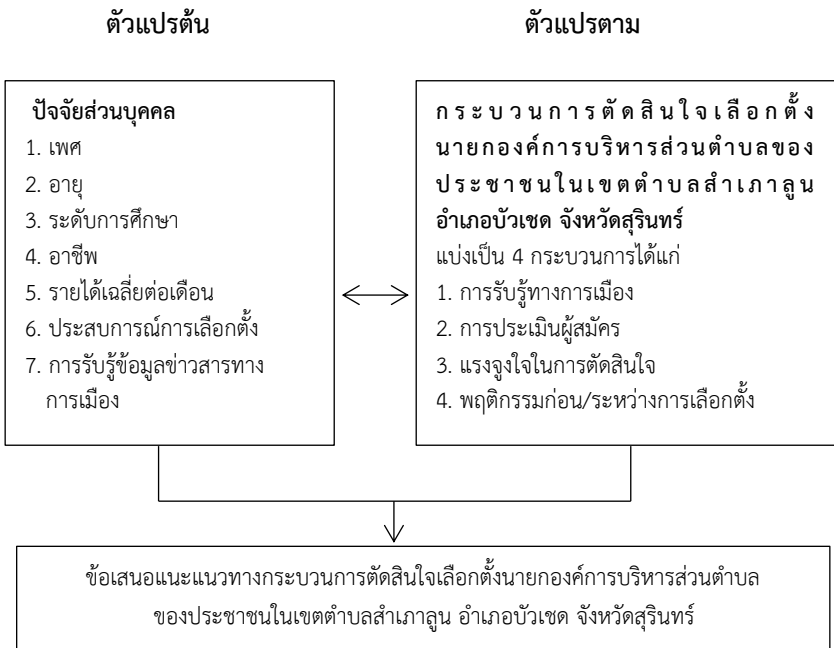
4.4 การตัดสินใจสุดท้ายว่า จะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่งตามปกติแล้วผู้ลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่มีคะแนนรวมจากการประเมินมากที่สุด แต่ในขั้นตอนนี้อาจจะมีเหตุการณ์บางอย่างเข้ามาสอดแทรก คือ ผู้ลงคะแนนเสียงบางคนอาจจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามอิทธิพลของสิ่งของ เงินทองที่ได้รับจากหัวคะแนน

ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเงินและสิ่งของนี้อาจจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่งด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
ของประชาชนในเขตตำบลสำเภาลูน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบ
(Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่
ประชาชนในเขตตำบลสำเภาลูน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 3,746 คน
(ข้อมูล เดือนมีนาคม 2568) (ตำบลสำเภาลูน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่
ประชาชนตำบลสำเภาลูน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 341 คน การหาขนาด
ของกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane)
และการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage
Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างมากขึ้นตามสัดส่วนของคณะ ซึ่งใช้ระดับค่าความ
เชื่อมั่นที่ ร้อยละ 95 ที่นัยสำคัญ 0.05 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (การศึกษาครั้งนี้ กำหนดให้เท่ากับ .05)

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{3,746}{1+(3,746 \times 0.0025)} \\ n &= \frac{3,746}{11} \\ n &= 340.545 = 341 \end{aligned}$$

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่าง = 341 คน

1.3 กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้องกับการบวนการเลือกตั้ง ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน 3 คน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/กรรมการหมู่บ้าน) 2) ผู้บริหารหรือสมาชิก อบต. 2 คน 3) กลุ่มประชาชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน 3 คน (วัยทำงาน/สูงอายุ/เยาวชน) 4) ผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1-2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Qualitative Research) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งสร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

1) แบบสอบถาม ส่วนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การเลือกตั้ง และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

2) แบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นมาตรวัดแบบให้คะแนน (Rating Scale) เกี่ยวกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การรับรู้ทางการเมือง 2) การประเมินผู้สมัคร 3) ตั้แรงจูงใจในการตัดสินใจ และ 4) พฤติกรรมก่อน/ระหว่างเลือกตั้ง

3) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือวิจัย โดยนำเสนอร่างแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ค่า IOC 0.67-1.00 ค่าเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ทดสอบกับกลุ่มทดลอง 30 คน นอกพื้นที่วิจัยจริง ได้ค่า 0.854 ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สามารถนำมาใช้เก็บข้อมูลวิจัยได้

2.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยตัวผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นประเด็นคำถาม

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เชิงปริมาณ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 จัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อขออนุญาตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

3.1.2 เตรียมความพร้อมของแบบสอบถาม ให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลไปเสนอขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลต่อ พร้อมชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินการศึกษาวิจัยและการดำเนินการ เพื่อใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ

3.1.3 นำแบบสอบถามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยลงไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนทั้งหมด แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ ถ้ายังไม่สมบูรณ์คัดแบบสอบถามฉบับนั้นออก แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่จนครบ จากนั้นจึงได้เริ่มทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยที่เลือก ใช้ในครั้งนี้

3.2 เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจะใช้เวลามากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่เข้าทำการสัมภาษณ์ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความสะดวกในการให้ข้อมูลมากน้อยเพียงใด

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าที (T-Test) สำหรับตัวแปร 2 กลุ่ม One-Way ANOVA สำหรับมากกว่า 2 กลุ่ม LSD Post-Hoc Test (เมื่อพบความแตกต่าง) ค่าเอฟ (F-Test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีที่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยวิธีผลนัยสำคัญน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชน ในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 1

ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ตามศักยภาพกระบวนการตัดสินใจ 4 ด้าน โดยภาพรวม

(n = 341)

การตัดสินใจเลือกตั้งนายก องค์การบริหารส่วนตำบล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านการรับรู้ทางการเมือง	4.14	0.517	มาก	2
ด้านการประเมินผู้สมัคร	4.12	0.600	มาก	3
ด้านแรงจูงใจในการตัดสินใจ	4.22	0.479	มาก	1
ด้านพฤติกรรมการเลือกตั้ง	3.88	0.568	มาก	4
ภาพรวม	4.09	0.435	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, $S.D.=0.568$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ด้านแรงจูงใจในการตัดสินใจ เป็นด้านที่มีระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$, $S.D.=0.479$) รองลงมา คือ ด้านการรับรู้ทางการเมือง ($\bar{X}=4.14$, $S.D.=0.517$) ด้านการประเมิน

ผู้สมัคร ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.600) ตามลำดับ และท้ายสุด คือ ด้านพฤติกรรมก่อน/ระหว่าง การเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.88$, S.D.=0.568)

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชน ในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 2

สรุปภาพรวมผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาณุ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ตามศักยภาพกระบวนการตัดสินใจ 4 ด้าน โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เคยใช้สิทธิเลือกตั้งนายกและติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นจากช่องทางใดมากที่สุด ตามกรอบมาตรฐานการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังสมมติฐานที่ 1-7

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ค่าทดสอบ	ค่า Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	F - test	0.002	✓	-
2	อายุ	F - test	0.050	✓	-
3	ระดับการศึกษา	F - test	0.013	✓	-
4	อาชีพ	F - test	0.006	✓	-
5	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	F - test	0.000	✓	-
6	เคยใช้สิทธิเลือกตั้งนายก	F - test	0.864		✓
7	ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น	F - test	0.384		✓

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปภาพรวมผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ของประชาชน 4 ด้าน โดยภาพรวม โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่เคยใช้สิทธิเลือกตั้งนายก อบต. หรือไม่ และติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นจากช่องทางใดมากที่สุด มีระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชน ในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า

ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ 1) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิก หรือ วิดีโอสั้น ๆ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของนายก อบต. และสมาชิกสภา อบต. ประสานงานกับโรงเรียนในพื้นที่เพื่อบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต ใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Line ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอและเข้าถึงได้ง่าย จัดตั้งศูนย์ข้อมูลการเลือกตั้งที่ประชาชนสามารถสอบถามข้อมูลและขอคำแนะนำเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้ 2) ควรจัดทำคู่มือหรือเอกสารสรุปประวัติและนโยบายของผู้สมัครแต่ละคน เพื่อแจกจ่ายให้ประชาชนได้ศึกษา ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมการประชุมประชาคมเพื่อรับฟังนโยบายของผู้สมัครที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในชุมชนของตนเอง ควรสนับสนุนให้สื่อท้องถิ่นหรือสื่อชุมชนนำเสนอข้อมูล

ประวัติ ผลงาน และนโยบายของผู้สมัครอย่างเป็นกลาง 3) สร้างความตระหนักว่าการเลือกตั้งคือโอกาสในการพัฒนาชุมชนและตนเอง ไม่ใช่เป็นเพียงการตอบแทนบุญคุณ จัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการทำงานของ อบต. ที่ผ่านมา เพื่อสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมและความภาคภูมิใจของประชาชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของ อบต. หลังการเลือกตั้ง รมรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับบทลงโทษทางกฎหมาย 4) สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับขั้นตอนการลงคะแนน เช่น วิธีการนับบัตรเลือกตั้งที่ถูกต้อง และวิธีการตรวจสอบรายชื่อก่อนลงคะแนน จัดทำป้ายหรือแผนที่แสดงเส้นทางการเดินทางไปยังหน่วยเลือกตั้งที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย จัดตั้งจุดอำนวยความสะดวกหรือจัดยานพาหนะสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ เพื่อให้สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างสะดวก รมรณรงค์ให้ประชาชนวางแผนการเดินทางและใช้สิทธิเลือกตั้งในเวลาที่เหมาะสม เพื่อลดความแออัด จัดกิจกรรมจำลองการเลือกตั้ง ในชุมชน เพื่อให้ประชาชนคุ้นเคยกับขั้นตอนการลงคะแนน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ระดับการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เป็นเพราะ ปัจจุบันประชาชนให้ความสนใจต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครนายก อบต. เนื่องจากในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ มีนโยบายในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของชุมชนตามกรอบวัตถุประสงค์ที่มุ่งกระบวนการตัดสินใจ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ทางการเมือง ด้านการประเมินผู้สมัคร ด้านแรงจูงใจในการตัดสินใจ และด้านพฤติกรรมก่อน/ระหว่างการจัดตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชาติ ชาติศรี (2563) ได้ศึกษาเรื่องการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อ

การตื่นตัวทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ของประชาชน 4 ด้าน โดยภาพรวม โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่เคยใช้สิทธิเลือกตั้งนายก อบต. หรือไม่ และติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นจากช่องทางใดมากที่สุด มีระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิวัฒน์ จตุเพ็ชรแจ่ม (2565) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนอกเมืองของประชาชนในหมู่บ้านจัมเนียง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบระดับระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนอกเมือง โดยจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า ประชาชนบ้านจัมเนียง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีเพศแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในเขตตำบลลำภาฐาน มีระดับกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านแรงจูงใจในการตัดสินใจและการรับรู้ทางการเมือง ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรม

เลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นตัวแปรที่สร้างความแตกต่างในพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเชิงคุณภาพ พบว่า การตัดสินใจเลือกตั้งของ ประชาชนได้รับอิทธิพลจากความเชื่อมั่นต่อผู้สมัคร และความคาดหวังต่อการพัฒนา ท้องถิ่น รวมถึงการสื่อสารทางการเมืองในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการ สร้างการตระหนักรู้และกระตุ้นให้เกิดการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีเหตุผล

โดยสรุป การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเสริมสร้าง “พลเมืองตื่นรู้ ทางการเมือง” (Politically Conscious Citizens) ผ่านการให้ข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใส การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการสร้างแรงจูงใจทางสังคมเพื่อกระตุ้นให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาาระบบ ประชาธิปไตยท้องถิ่นที่มีเสถียรภาพและยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ด้านการรับรู้ทางการเมือง คือ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ ประชาชนตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนในระบอบประชาธิปไตย

1.2 ด้านการประเมินผู้สมัคร คือ ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีเกณฑ์ในการ ประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างรอบด้าน โดยอาศัยข้อมูลจากหลายแหล่งที่เชื่อถือได้ ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถ และผลงานที่ผ่านมา รวมทั้งควรมีการจัด เวทีสาธารณะให้ผู้สมัครได้แสดงวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ ประชาชนสามารถประเมินได้อย่างเป็นกลางและตรงตามความต้องการของพื้นที่

1.3 ด้านแรงจูงใจในการตัดสินใจ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้าง แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะการตัดสินใจเลือกตั้ง เช่น การรณรงค์ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้ง ในฐานะหน้าที่พลเมือง

การยกย่องเชิดชูประชาชนที่เป็นแบบอย่างในการมีส่วนร่วม และการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในท้องถิ่น

1.4 ด้านพฤติกรรมก่อน/ระหว่างการเลือกตั้ง คือ ควรพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองที่สุจริตและโปร่งใส ทั้งในช่วงก่อนและระหว่างการเลือกตั้ง โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการทุจริตการเลือกตั้ง และสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศการเลือกตั้งที่เสรี เป็นธรรม และปลอดจากอิทธิพลทางการเมือง รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยตั้งแต่เยาว์ชน เพื่อสร้างพฤติกรรมทางการเมืองที่ยั่งยืนในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบททางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในวงกว้างได้มากขึ้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลสำเภาลูน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ว่ามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

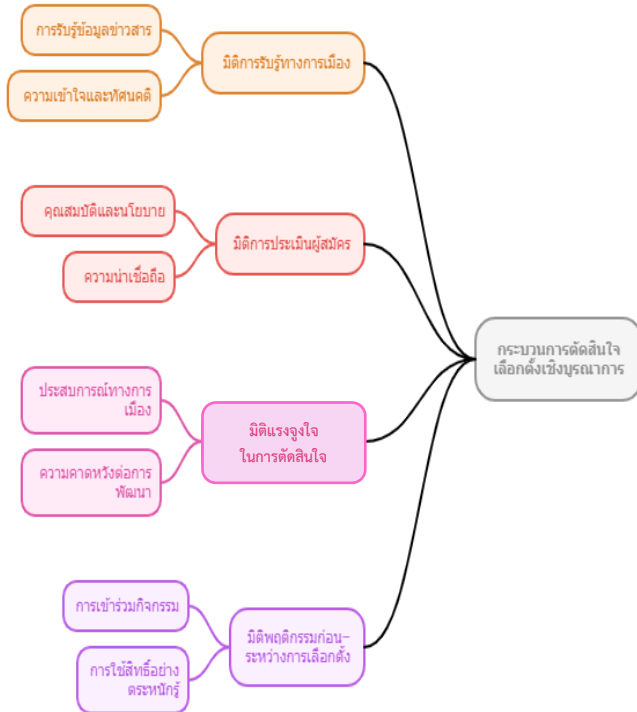
การวิจัยครั้งนี้ ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับพลวัตของกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจทางการเมือง ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยพบว่า แม้ประชาชนจะมีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน แต่แรงขับเคลื่อนสำคัญในการตัดสินใจเลือกตั้งคือ “แรงจูงใจทางการเมืองที่เกิดจากการรับรู้ข่าวสาร การประเมินผู้สมัคร และความคาดหวังต่อการพัฒนาท้องถิ่น”

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถสรุปเป็น “แบบจำลององค์ประกอบกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งเชิงบูรณาการ 4 มิติ” (Integrated Model of Electoral Decision-Making Process) ดังนี้

1. มิติการรับรู้ทางการเมือง (Political Awareness) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเหตุการณ์มีผลต่อความเข้าใจและทัศนคติในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจที่มีคุณภาพ
2. มิติการประเมินผู้สมัคร (Candidate Evaluation) การพิจารณาคุณสมบัติ นโยบาย และความน่าเชื่อถือของผู้สมัครเป็นตัวกำหนดความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบการเมืองท้องถิ่น
3. มิติแรงจูงใจในการตัดสินใจ (Motivational Factors) แรงจูงใจเกิดจากประสบการณ์ทางการเมือง ความคาดหวังต่อการพัฒนาชุมชน และแรงขับจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่
4. มิติพฤติกรรมก่อน-ระหว่างการเลือกตั้ง (Pre-/During-Election Behavior) การเข้าร่วมกิจกรรม การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการไปใช้สิทธิอย่างตระหนักรู้ สะท้อนถึงความเติบโตของพลเมืองประชาธิปไตย

ภาพที่ 2

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์วันชัย สุขตาม และ อาจารย์จิรายุ ทรัพย์สิน อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และความเอื้ออาทรทางวิชาการอย่างดียิ่งตลอดกระบวนการวิจัย รวมถึงขอขอบคุณ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบลลำภาฐาน และประชาชน ในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ได้มอบโอกาสและสนับสนุนการทำวิจัย ในครั้งนี้

ผลการศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความร่วมมือและกำลังใจของทุกฝ่าย ผู้วิจัยขอถือโอกาสนี้แสดงความขอบคุณทุกท่านด้วยความเคารพและสำนึกในพระคุณ อย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

กมล เข็มนาจิตร์. (2557). *การปกครองส่วนท้องถิ่นไทย: หลักการและแนวปฏิบัติ*.

สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.

กุลวดี ขาวสว่าง, และเกษญา ผาทอง. (2567). การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยในการบริหารท้องถิ่นของไทย. *วารสารรัฐศาสตร์และการบริหารท้องถิ่น*, 12(3), 15–29.

เกรียงศักดิ์ เรืองสังข์. (2544). พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนไทย.

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โกวิท พวงงาม. (2544). *การเมืองกับการเลือกตั้งในสังคมไทย*.

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฑารัตน์ ยะคำ และคณะ. (2567). ประชาธิปไตยกับสิทธิของพลเมืองในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560. *วารสารรัฐศาสตร์และการบริหาร*, 11(1), 15–28.

- ตำบลลำเภอลูน อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์. (2568). ข้อมูลทะเบียนราษฎร ประจำเดือนมีนาคม 2568. จังหวัดสุรินทร์
- นิวัฒน์ จุต๊ะเพชรแจ่ม. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนอกเมืองของประชาชนในจังหวัดสุรินทร์. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ*, 2(1), 25–38.
- บัณฑิตสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2525. บัณฑิตสถาน.
- บุญชिरา ภูชนะจิต. (2567). การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด: กลไกสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(1), 65–80.
- พระมหาชาติ ชาติศรี. (2564). การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไป อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(2), 24-30.
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก. หน้า 258-313.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2544). *การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดนครราชสีมา*. [วิทยานิพนธ์ที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2544). ความหมายและพัฒนาการของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย. *วารสารรัฐศาสตร์*, 19(3), 35–49.
- ภัทรวิทย์ แก้วประดับ. (2546). *การตัดสินใจทางการเมืองการบริหาร*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ภารดี ชินโซ, และคณะ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(2), 77–90.
- ยุพิน บุญยัง, และพลอยชนกวรรณ หวังผล. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งท้องถิ่น: กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารสังคมศาสตร์และการเมือง*, 9(2), 55–71.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน).
ราชกิจจานุเบกษา. 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.
- สัมฤทธิ์ ราชสัมณะ. (2530). *กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งของคนไทย*.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). *คู่มือผู้มีสิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น*. ม.ป.พ.
- สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น:
กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 2(1), 45–59.
- เอกชาติ แจ่มอัน. (ม.ป.ป.). *การรับรู้ทางการเมืองของประชาชน*. สถาบันพระปกเกล้า.
- Barber, B. (1984). *Strong democracy: Participatory politics for a new age*.
University of California Press.
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. (1960). *The American voter*. The University of Chicago Press.
- Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. Harper & Row.
- Milbrath, L. W., & Goel, M. L. (1977). *Political participation: How and why do people get involved in politics?*.
<https://archive.org/details/politicalpartici00milb/mode/2up>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). *An integrative theory of intergroup conflict*. In Austin, W. G. & Worchel, S. (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-37). Brooks/Cole.
<https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=757561>

**การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ
ในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำเืองทาบ จังหวัดสุรินทร์**
**Political Participation of the Elderly in Muensi
Subdistrict Municipality, Samrong Thap District,
Surin Province**

พัทธพล สุขบรรณ, จิรายุ ทรัพย์สิน, ชัย สมรภูมิ

Pattapol Sookban, Jirayu Supsin, Chai Somrapoom

สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Political science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: Pattapol162546@gmail.com,

Political science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: jirayu2515@srur.ac.th,

Political science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: dr.chai54@gmail.com

รับบทความ (Received): 9 พ.ย. 2568

ปรับปรุงแก้ไข (Revised): 19 ธ.ค. 2568

ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธ.ค. 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำราโทบ จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 270 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.978 ทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าที (T) ค่าเอฟ (F) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และใช้แบบสัมภาษณ์ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบบริบท ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำราโทบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ด้านการออกเสียงทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสนใจทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ตามลำดับ และสุดท้าย คือ ด้านความเข้าใจการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุตำบลหมื่นศรี อำเภอลำราโทบ จังหวัดสุรินทร์ ตามกรอบมาตรฐานการมีส่วนร่วมทางการเมือง 5 ด้าน โดยจำแนกตามสถานภาพบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ ไม่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผู้สูงอายุที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพและ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

3. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ด้านความสนใจทางการเมือง พบว่า ควรจัดกิจกรรมเสวนาหรืออบรมให้ผู้สูงอายุได้พูดคุย 2) ด้านการออกเสียงทางการเมือง พบว่า ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการเลือกตั้งและสิทธิหน้าที่ของพลเมืองผู้สูงอายุ 3) ด้านความเข้าใจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง พบว่า คือ ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์และโทรศัพท์มือถือ 4) ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง พบว่า ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสภาผู้สูงอายุหรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ผู้สูงอายุ, เทศบาลตำบลหมื่นศรี, การเมืองท้องถิ่น, จังหวัดสุรินทร์

Abstract

The objectives of this thesis are: 1) To study the level of political participation. 2) To compare the political participation, and 3) To propose guidelines for promoting and developing political participation among the elderly in Muean Si Subdistrict Municipality, Samrong Thap District, Surin Province. This research employs a mixed-methods design. The quantitative research involves a sample group of 270 elderly individuals aged 60 years and above, selected through multi-stage random sampling. A questionnaire was used for data collection, with a reliability coefficient of 0.978. The hypotheses were tested using t-test and one-way ANOVA (F-test). The statistical tools used for data analysis included frequency, percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.) For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 15 purposively

selected participants using a structured interview form. The data were analyzed through content analysis within contextual interpretation

Research Findings: 1) The overall opinions of the elderly regarding political participation in Muean Si Subdistrict Municipality Samrong Thap District, Surin Province were at a moderate level. When considering each aspect, it was found that: Political voting participation had the highest mean score (high level) Followed by political interest (moderate level) Participation in and attendance at political activities (moderate level) and Understanding and access to political information (moderate level).

2) The comparison of political participation among the elderly, classified by gender, age, education level, occupation, and average monthly income, revealed that There was no significant difference in political participation between male and female elderly, thus rejecting the hypothesis. However, there were significant differences in political participation among the elderly when classified by age, education level, occupation, and average monthly income, thereby accepting the hypothesis.

3) The proposed guidelines for promoting and developing political participation among the elderly in Muean Si Subdistrict Municipality, Samrong Thap District, Surin Province are as follows:

1. Political Interest: Organize seminars or discussion activities that encourage the elderly to share ideas and opinions.
2. Political Voting: Provide education about the election process and the rights and duties of elderly citizens.
3. Understanding and Access to Political Information: Offer training programs on the use of online media and mobile phones to enhance access to political information.
4. Participation in Political Activities: Encourage the elderly to take part in the Elderly Council or Community Committees to propose local development initiatives.

Keywords: Political Participation, Elderly, Muensi Subdistrict Municipality, Local Politics, Surin Province

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) โดยมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งแนวโน้มนี้กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาค รวมถึงพื้นที่ระดับท้องถิ่นผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากร ที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งย่อมมีผลต่อโครงสร้าง และทิศทางการพัฒนาของประเทศในทุกมิติ รวมถึงมิติทางการเมือง หากไม่ศึกษาและเข้าใจ บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุนี้ในกระบวนการประชาธิปไตย จะทำให้การวางนโยบาย สาธารณะขาดความครอบคลุมและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชากรกลุ่มใหญ่ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2566; United Nations, 2023)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุไม่เพียงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักประชาธิปไตย แต่ยังเป็นกลไกที่ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชนและกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่น งานวิจัยในระดับนานาชาติชี้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุมีผลต่อความเป็นธรรมของนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของประชาชน (Verba, Schlozman & Brady, 1995; Putnam, 2000) หากผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ก็จะสามารถใช้ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และความเข้าใจในชุมชนมาขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิเชษฐ์ ศรีสุข, 2563) การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น สภาพร่างกาย ความรู้ทางการเมือง ทักษะ และการเข้าถึงสื่อหรือเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมได้อย่างจำกัด งานวิจัยระดับประเทศและระดับพื้นที่จำนวนหนึ่งพบว่า ความไม่เท่าเทียม

ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการขาดช่องทางที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของผู้สูงอายุเป็นอุปสรรคสำคัญ (อารีย์ พันธขาว, 2562; กฤษฎา บุญชัย, 2565)

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษารูปแบบ ลักษณะ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ตำบลหมื่นศรี เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบทของพื้นที่ และเพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบท วัฒนธรรม และศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะเอื้อต่อผู้บริหาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐในระดับท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ในทางรัฐศาสตร์ “การมีส่วนร่วม” ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตย โดยเฉพาะประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ที่ประชาชนมิใช่เพียงผู้เลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังเป็น “ผู้มีบทบาททางการเมือง” ที่สามารถเข้าไปมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจทางนโยบายได้โดยตรง (Pateman, 1970) โดยมีนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมไว้

1.2 ประเภทของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารจัดการภาครัฐและการส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม โดยเฉพาะในโลกสมัยใหม่ที่รัฐไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยลำพัง การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจจึงเป็นสิ่งจำเป็น อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมไม่ได้มีรูปแบบเดียว อีกทั้ง ยังมีนักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับประเภทของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ประเภทของการมีส่วนร่วมมีความสนใจ การรับรู้ การแสดงความคิดเห็น และการติดตามข่าวสารทางการเมือง แม้จะยังไม่แสดงออกผ่านการกระทำโดยตรง Almond และ Verba (1963) อธิบายว่าทัศนคติทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น

การแสดงออกทางการเมืองที่อยู่นอกกรอบทางการเมืองแบบทางการ เช่น การชุมนุม การประท้วง การณรงค์ทางสังคม การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อหรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ Millbrath และ Goel (1977) ระบุว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่จำกัดเฉพาะกิจกรรมที่รัฐกำหนด แต่รวมถึงการแสดงออกที่ประชาชนใช้กดดันหรือเรียกร้องนโยบายจากรัฐ

สมบูรณ์ ศิริประชัย (2540) การมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ประเภท คือ การรับรู้ข้อมูล การแสดงความเห็น และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกิดจากความสมัครใจ ไม่ว่าการกระทำนั้นจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ เป็นทางการเมืองหรือไม่ เป็นครั้งคราวหรือกระทำอย่างต่อเนื่อง และจะถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทาง

การเมือง การกำหนดนโยบายของรัฐ การบริหารงานของรัฐบาล หรือการคัดเลือกผู้นำทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ สำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วย 2 ประการ คือ 1) เป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจของประชาชน 2) มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ Verba, Nie และ Kim ซึ่งมองว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นพฤติกรรมของพลเมืองที่มุ่งแสดงออกเพื่อมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางการเมืองและการกำหนดนโยบายของรัฐ

และเกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ อธิบายว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) หมายถึง การที่บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งร่วมกับผู้อื่น ซึ่งตรงข้ามกับการเฉย (Apathy) การมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องลงมือปฏิบัติโดยตรงเสมอไป เพียงแค่มีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ หรือความห่วงใยต่อเรื่องนั้น ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ ในขณะที่ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ เพื่อแสดงความต้องการและความสนใจร่วมกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง รวมถึงการดำเนินการเพื่อสร้างอิทธิพลหรืออำนาจต่อการตัดสินใจของภาครัฐหรือสังคม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสถานภาพของชุมชน

2.2 ประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจำแนกได้หลากหลายรูปแบบตามแนวคิดหรือเกณฑ์ต่าง ๆ หากพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดประชาธิปไตย วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531) อาจจำแนกได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรง (Direct Political Participation) การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรง หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจทางการเมืองด้วยตนเอง โดยไม่ผ่านตัวแทน เช่น การลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน หรือการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รูปแบบการมีส่วนร่วมลักษณะนี้สะท้อนถึงความเชื่อในหลักการที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์หรือทิศทางของสังคมโดยตรง

ดังนั้น ในสังคมที่มีขนาดใหญ่และมีความซับซ้อนสูง การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงอาจเกิดขึ้นได้จำกัด จึงมักปรากฏในลักษณะของกิจกรรมเฉพาะกรณี แต่การมีส่วนร่วมรูปแบบนี้ต้องอาศัยระดับ ความสนใจทางการเมือง และความเข้าใจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางอ้อม (Indirect Political Participation) การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางอ้อม หมายถึง การที่ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชนจะเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจและบริหารงานแทนตนในระบบการเมือง รูปแบบนี้ถือเป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน และเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่พบได้ทั่วไปมากที่สุด

การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางอ้อมสอดคล้องกับ ด้านการออกเสียงทางการเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของประชาชนในการกำหนดผู้แทนและทิศทางการเมืองของประเทศ

3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาททางการเมืองมากกว่าการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว โดยเป็นการผสมผสานการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงและทางอ้อมเข้าด้วยกัน และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบาย การบริหารงาน และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

รูปแบบการมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเข้าร่วมเวทีประชาคม การแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการมีบทบาทในองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึง ด้านความสนใจทางการเมืองของประชาชน รูปแบบการมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเข้าร่วมเวทีประชาคม การแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการมีบทบาทในองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงด้านความสนใจทางการเมืองของประชาชน

4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถกเถียงอย่างมีเหตุผล และการสร้างฉันทามติร่วมกันของภาคประชาชน เพื่อเสนอแนวคิดและข้อเสนอเชิงนโยบายไปสู่ผู้แทนหรือรัฐบาล รูปแบบนี้ถือเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างประชาธิปไตยภาคพลเมืองและประชาธิปไตยชุมชน

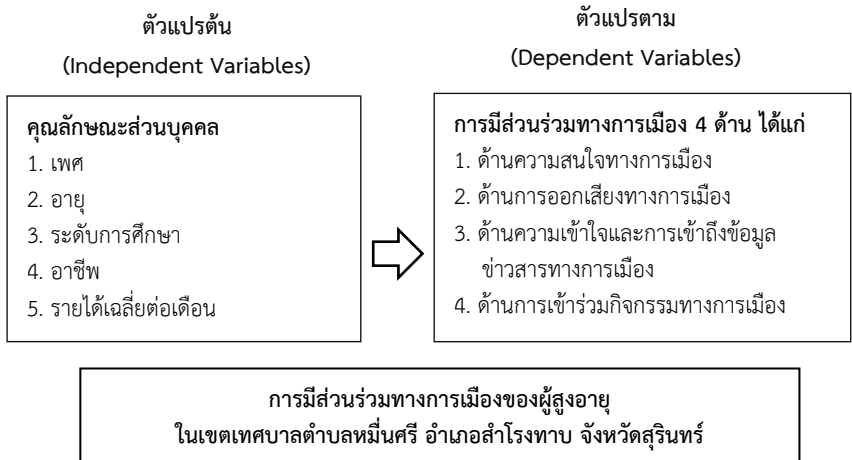
การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้สอดคล้องกับด้านความเข้าใจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เนื่องจากประชาชนจำเป็นต้องมีข้อมูล ความรู้ และความตื่นตัวทางการเมือง รวมถึงด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ผ่านการประชุม การเสวนา หรือเวทีสาธารณะต่าง ๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำรางเก่า จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถประยุกต์ใช้โดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึง กรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) อาชีพ และ (5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ 2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ประกอบด้วย (1) ด้านความสนใจทางการเมือง (2) ด้านการออกเสียงทางการเมือง (3) ด้านความเข้าใจและการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารทางการเมือง และ (4) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผ่านการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) รวมถึงการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ในกระบวนการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ประชากรผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี ทั้งหมด 785 คน (ข้อมูล เดือนตุลาคม เทศบาลตำบลหมื่นศรี 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในเขตตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 270 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน (Taro Yamane) และการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างมากน้อยตามสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งใช้ระดับค่าความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ 95 ที่นัยสำคัญ 0.05 ดังนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งสร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบคิดที่กำหนดขึ้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

1) แบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ (Checklist)

2) แบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็น เพื่อหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) จำนวน 25 ข้อ

3) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะทางการเมืองในการส่งเสริมและพัฒนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตัวผู้วิจัยโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ โดยเป็นประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำในอันดับท้าย และเป็นประเด็นที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นประเด็นคำถามจากนั้นได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษารัฐศาสตรนิพนธ์ เพื่อปรับแก้ไขก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 จัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อขออนุญาตต่อนายกเทศมนตรีตำบลหมื่นศรี รองนายกนายกเทศมนตรีฯ เลขานายกเทศมนตรีฯ ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีฯ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

3.2 เตรียมความพร้อมของแบบสอบถาม ให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลไปเสนอขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลต่อ พร้อมชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินการศึกษาวิจัยและการดำเนินการ เพื่อใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ

3.3 นำแบบสอบถามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยลงไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนทั้งหมด แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ ถ้ายังไม่สมบูรณ์คัดแบบสอบถามฉบับนั้นออก แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่จนครบ จากนั้นจึงได้เริ่มทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยที่เลือก ใช้ในครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าที (T-Test) ค่าเอฟ (F-Test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีที่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยวิธีผลนัยสำคัญน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ตามศักยภาพการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวม จำแนกตามรายด้าน 4 ด้าน

(n=270)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านความสนใจทางการเมือง	2.93	0.910	ปานกลาง	2
ด้านการออกเสียงทางการเมือง	3.69	0.629	มาก	1
ด้านความเข้าใจการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง	2.57	0.783	ปานกลาง	4
ด้านการมีส่วนร่วม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง	2.72	0.826	ปานกลาง	3
ภาพรวม	2.97	0.678	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =2.97, S.D.=0.678) เมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี ด้านการออกเสียงทางการเมือง เป็นด้านที่มีระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.69$, $S.D.=0.629$) รองลงมา คือ ด้านความสนใจทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.93$, $S.D.=0.910$) ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.72$, $S.D.=0.826$) ตามลำดับ และสุดท้าย คือ ด้านความเข้าใจการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.57$, $S.D.=0.783$)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำโรงท่า จังหวัดสุรินทร์ ตามศักยภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในชุมชน 4 ด้าน

ตารางที่ 2

สรุปภาพรวมผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำโรงท่า จังหวัดสุรินทร์ ตามศักยภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในชุมชน 4 ด้าน โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตามกรอบมาตรฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังสมมติฐานที่ 1- 5

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ค่าทดสอบ	ค่า Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	F – test	0.072	-	✓
2	อายุ	F – test	0.000*	✓	-
3	ระดับการศึกษา	F – test	0.000*	✓	-
4	อาชีพ	F – test	0.000*	✓	-
5	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	F – test	0.000*	✓	-

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.2 สรุปได้ว่า

1. ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้
2. ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้
3. ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้
4. ผู้สูงอายุที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้
5. ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

ด้านความสนใจทางการเมือง พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีจัดเวทีประชาคมเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น และเสนอปัญหาที่กระทบต่อชีวิตประจำวันโดยตรง มีกิจกรรมเยี่ยมบ้านเชิงการเมืองจัดทีมเจ้าหน้าที่หรือ อสม. ลงพื้นที่ให้ข้อมูลเชิงนโยบายและเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกเดินทาง และควรมีกิจกรรมสาธารณะเชิงสร้างสรรค์

ด้านการออกเสียงทางการเมือง พบว่า ผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน ควรจัดเจ้าหน้าที่อาสาสมัครช่วยเหลือ มีคนคอยพยุง เดินนำ หรืออธิบายขั้นตอนให้ผู้สูงอายุที่

มีปัญหาด้านร่างกายหรือการได้ยิน อบรมผู้นำชุมชนและอส. ให้เป็นแกนนำไปกระตุ้นผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน ช่วยชี้แจงความสำคัญของการเลือกตั้ง

ด้านความเข้าใจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง พบว่า อสม. ควรจัดเวลาประชุมให้เหมาะกับผู้สูงอายุ อยาให้จัดเวทีหรือกิจกรรมในช่วงเช้าที่อากาศไม่ร้อน และไม่ทับกับเวลาทำไร่สวนหรือดูแลหลาน และมีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาใกล้บ้าน หากสงสัยเรื่องสิทธิหรือการเลือกตั้ง จะได้ถามได้ทันที

ด้านการมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง พบว่านายกเทศมนตรีควรมีจัดเวทีประชาคมเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น และเสนอปัญหาที่กระทบต่อชีวิตประจำวันโดยตรง จัดตั้งจุดอำนวยความสะดวกหรือจัดยานพาหนะสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ เพื่อให้สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างสะดวก รมรณงค์ให้ประชาชนวางแผนการเดินทาง

อภิปรายผลการวิจัยและสรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า จากผลการวิจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ มีนโยบายในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามกรอบวัตถุประสงค์ที่มุ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง 4 ด้าน

1. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ ตามกรอบแนวคิด 4 ด้าน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

สมมติฐานที่ 1 ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ พระมาธีระยุทธ สุานโรด และคณะ เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้ใช้วิธีการแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือองค์กรทางสังคม โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 โดยค่าเฉลี่ยด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับสูง ในขณะที่การมีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ อาจอยู่ในระดับปานกลาง งานวิจัยนี้ยังได้นำเสนอถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในอนาคต

สมมติฐานที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสุทธิณี ธาณิรัตน์ และคณะ ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 397 คน และผู้สูงอายุที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน จำนวน 35 คน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน

ซึ่งคาดว่า จะมีการใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร บุคคลที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่อยู่อาศัย สถานที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านความสนใจทางการเมือง ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมือง ด้านการออกเสียงทางการเมือง ด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมือง กับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง ด้านการชุมชนทางการเมือง เพื่อเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในพื้นที่ดังกล่าว อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอภาส จิตระยนต์ งานนิพนธ์นี้เป็นการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี จัดทำขึ้นโดย โอภาส จิตระยนต์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในปีพุทธศักราช 2565 งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับ และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระธาตุโดยมีตัวแปร 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ซึ่งครอบคลุมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุมสาธารณะ หรือการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของท้องถิ่น การศึกษาดังกล่าวมีความสำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และอาจนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับรากฐานต่อไป

สมมติฐานที่ 4 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีระยุทธ ฐานรโต และคณะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ผู้สูงอายุในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้ใช้วิธีการแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยประกอบด้วยการ วิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การ รับรู้ข่าวสารทางการเมือง ตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการมี ส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือองค์กร ทางสังคม โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมระดับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 โดยค่าเฉลี่ยด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับสูง ในขณะที่การมีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ อาจอยู่ในระดับปานกลาง งานวิจัยนี้ยังได้นำเสนอถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในอนาคต

สมมติฐานที่ 5 ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีระดับความคิดเห็น ของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอภาส จิตระยนต์ งานนิพนธ์นี้เป็นการศึกษาเรื่อง การมี ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี จัดทำขึ้นโดย โอภาส จิตระยนต์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการ ศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในปีพุทธศักราช 2565 งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับ และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล หน้าพระธาตุ โดยมีตัวแปร 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ซึ่งครอบคลุมถึง

การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุมสาธารณะ หรือการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของท้องถิ่น การศึกษาดังกล่าวมีความสำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และอาจนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับรากฐานต่อไป

1. บทบาทและศักยภาพของผู้สูงอายุ แม้มีข้อจำกัดในเรื่องของร่างกายหรือเศรษฐกิจ หรือสุขภาพแต่ยังคงให้ความสำคัญในเรื่องของการเมือง

2. ความแตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีส่วนร่วมมากกว่า สะท้อนว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง

3. ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ผู้สูงอายุสนใจกิจกรรมจากภาครัฐมากกว่าภาคประชาชน สะท้อนวัฒนธรรมการเมืองที่พึ่งพาและเชื่อมั่นรัฐมากกว่าการมีส่วนร่วมอิสระ

4. ความท้าทายด้านข้อมูลข่าวสาร ผู้สูงอายุใช้สื่อดั้งเดิมมากกว่าสื่อออนไลน์ สะท้อนช่องว่างเทคโนโลยีที่จำกัดการเข้าถึงข้อมูลการเมือง

5. วัฒนธรรมการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทัศนคติแบบ “ผู้ตาม” กิจกรรมเมื่อรัฐจัด แต่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ให้มีผลสัมฤทธิ์ผลต่อไป ตามลำดับดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีจัดเวทีประชาคมเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น และเสนอปัญหาที่กระทบต่อชีวิตประจำวันโดยตรง

1.2 ควรมีกิจกรรมสาธารณะเชิงสร้างสรรค์เช่น การปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดชุมชน หรือจัดตลาดนัดการเมือง ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแสดงพลังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยอาชีพเพื่อยกระดับสินค้าต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงตาบ จังหวัดสุรินทร์

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

ภาพที่ 2

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี อำเภอลำโรงท่า จังหวัดสุรินทร์” สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัย สมรภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ให้คำแนะนำและชี้แนวทางการวิจัยด้วยความเอาใจใส่ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ นายเทียบ สุภาวหา, นายสิงห์ สันทาลุนัย และ อาจารย์ว่าที่ร้อยตรี อธิมาตร เพิ่มพูน ผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินเครื่องมือวิจัย รวมทั้งเพื่อนร่วมหลักสูตรทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจอย่างต่อเนื่อง ขอขอบพระคุณ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหมื่นศรี ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ครอบครัว และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนจนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ หวังว่างานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา บุญชัย. (2565). *การเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทยร่วมสมัย*. มูลนิธิสิทธิชน.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2566*.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ปาริชาติ พึ่งบุญ ณ อยุธยา. (2559). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยในบริบทสังคมเปลี่ยนผ่าน*. สถาบันพระปกเกล้า.

พรเทพ สุขชื่น. (2565). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครระหว่างปี พ.ศ. 2557–2565*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].

- พระมหาธีรราชูปถัมภ์ ฐานารโต (รักสกุล). (2565). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง*. [สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
- พิเชษฐ์ ศรีสุข. (2563). *พลเมืองสูงวัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิสุทธิณี ธานีรัตน์, และคณะ. (2565). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสที่ 4 ปี 2566*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อารีย์ พันธุ์ขาว. (2562). *พลวัตการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยในระดับท้องถิ่น*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โอภาส จิตระยนต์. (2565). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].
- Narudee, P., & Siriporn, T. (2021). Political participation of the elderly in Thailand: Challenges and opportunities for local governance. *Asian Journal of Social Sciences*, 49(2), 112–130.
<https://doi.org/10.xxxx/ajss.2021.002>
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- United Nations. (2023). *World social report 2023: Leaving no one behind in an ageing world*. Department of Economic and Social Affairs.
<https://www.un.org/development/desa/dspd/world-social-report>
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.

การตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง
อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว
Decision-Making in the Election of the President
of Phra Phloeng Subdistrict Administrative
Organization, Khao Chakan District, Sa Kaeo Province

เดชทัต เลิศศรี, จิรายุ ทรัพย์สิน, ศศิธร ศูนย์กลาง

Thacatat Lerdski, Jirayu Supsin, Sasithorn Soonklang

สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surin Rajabhat University

Email: phanomler@gmail.com,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surin Rajabhat University

Email: jirayu2515@srru.ac.th,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surin Rajabhat University

Email: sasithornsooklang21@gmail.com

รับบทความ (Received): 9 พ.ย. 2568

ปรับปรุงแก้ไข (Revised): 24 ธ.ค. 2568

ตอบรับบทความ (Accepted): 25 ธ.ค. 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจ เปรียบเทียบ และเสนอแนวทางการส่งเสริมการตัดสินใจในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลจากประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน และ สัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนผู้บริหาร ผู้นำชุมชน และประชาชน จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ F-Test และการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร รองลงมา คือ ด้านนโยบายของผู้สมัคร ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทนด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัครตามลำดับ ประชาชนที่มีอายุ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ ไม่พบความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ และแนวทางการส่งเสริมการตัดสินใจในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคือ ควรมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อเผยแพร่ข้อมูล การเลือกตั้งให้เข้าถึงประชาชนมากขึ้น แนวนโยบายที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะผลประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้านและตำบล สร้างความเชื่อมั่นและความคุ้นเคยให้ประชาชนจากความสามารถและผลงานที่ผ่านมา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้ปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ข้อมูลการเลือกตั้งให้เข้าถึงประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะการได้รับข่าวสารที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชน

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบล, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This mixed-methods research investigated the level of decision-making, compared differences among voter groups, and proposed

guidelines to enhance decision-making in the election of the president of the Phra Phloeng Subdistrict Administrative Organization, Khao Chakan District, Sa Kaeo Province. The quantitative data collected from 400 eligible voters aged 18 years and above, while the qualitative data collected through in-depth interviews with 10 key informants comprising administrators, community leaders, and local residents. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the F-test, whereas qualitative data were interpreted using contextual content analysis. The results indicated that the overall decision-making level of voters was at a high level. The factors influencing voter decisions, ranked from highest to lowest mean scores, were candidate qualifications, candidate policies, perceived benefits or incentives, access to election-related information, and personal relationships with candidates. Statistically significant differences at the 0.05 level were observed among voters of different age groups and income levels, while no significant differences were found for gender, educational level, or occupation. Recommended guidelines for strengthening voters' decision-making include organizing community forums to expand access to election information; communicating clear, concrete, and feasible policy platforms that emphasize collective benefits for the village and subdistrict; and building voter confidence through candidates' demonstrated abilities and past performance. The study suggests that relevant agencies utilize these findings to enhance election information dissemination, particularly improving public access to reliable news, which plays a critical role in shaping voter decision-making.

Keywords: Decision, President of the Subdistrict Administrative Organization, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ซึ่งประชาชนพึ่งพาบริการสาธารณะของ อบต. อย่างใกล้ชิด อบต. มีฐานะเป็นนิติบุคคล ประกอบด้วยสภา อบต. และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งทั้งสองส่วนมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบึง, 2568) การเลือกตั้งนายก อบต. จึงเป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนความต้องการของประชาชนและมีผลโดยตรงต่อทิศทางการบริหารและการพัฒนาท้องถิ่น งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การตัดสินใจเลือกนายก อบต. ของประชาชนได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ได้แก่ นโยบายของผู้สมัครและคุณสมบัติส่วนบุคคล ซึ่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นทางการเมืองของประชาชนอย่างชัดเจน เช่น งานของวิวัฒน์ ดารีเวศน์ และพีระพงศ์ ภักศศิริ (2564) ที่พบว่า นโยบายและคุณสมบัติผู้สมัครเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ขณะที่ ไกรลาศ พลไชย และคณะ (2562) ชี้ว่า คุณสมบัติและนโยบายทางการเมืองสร้างความไว้วางใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ส่วนกุลวดี และเกษภา ผาทอง (2567) พบว่า ความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และวิสัยทัศน์ เป็นองค์ประกอบหลักที่ประชาชนใช้พิจารณา

แม้จะมีงานวิจัยที่ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่หลากหลาย แต่ยังพบว่าบริบทของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านโครงสร้างชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในพื้นที่ตำบลพระเพลิงยังไม่ชัดเจน ซึ่งยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อธิบายว่า ประชาชนในตำบลพระเพลิงให้ความสำคัญกับปัจจัยใดมากที่สุดและแตกต่างจากพื้นที่อื่นอย่างไร ทั้งนี้ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้วนั้น มีผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยประชาชนนั้นได้เลือกผู้สมัครคนเดิมทุกครั้ง (องค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง, 2567) จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร ด้านนโยบาย

ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน ด้านการณรงค์หาเสียง และด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร ทั้งนี้ผลการศึกษานี้จะนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และพัฒนากระบวนการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ตามหลักประชาธิปไตยที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการตัดสินใจในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

การทบทวนวรรณกรรม

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านการเลือกผู้แทนทางการเมือง การออกเสียงเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนเจตจำนง ความต้องการ และความคาดหวังของประชาชนต่อผู้บริหารทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น (ปฐมพงษ์ คำเขียว, 2566) โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่ ความเสรี เสมอภาค การเลือกตั้งโดยตรง และความลับของการลงคะแนน ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมายว่าเป็นการเลือกสรรบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยการออกเสียงลงคะแนน การเลือกตั้งท้องถิ่นมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาพื้นที่ เนื่องจากเป็นช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการบริหารชุมชนและตรวจสอบฝ่ายบริหารอย่างใกล้ชิด (เอกพลณัฐ ญัฐพัชรนันท์, 2567) นอกจากนี้ ผลการเลือกตั้งยังสะท้อนระดับประชาธิปไตยในพื้นที่ ความเข้มข้นของการแข่งขัน และประเด็นปัญหาที่ประชาชนให้ความสำคัญ (Colin & Michael, 1997)

ในระดับสากล งานวิจัยร่วมสมัยชี้ว่า การตัดสินใจเลือกตั้งระดับท้องถิ่นมีความเฉพาะพื้นที่สูงและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านสังคม ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และประเด็นปัญหาในพื้นที่มากกว่าข้อมูลนโยบายเชิงเทคนิค (Einstein & Kogan, 2016; Hankinson & Magazinnik, 2020) ทฤษฎี Behavioural Public Choice อธิบายว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งมักใช้ทางลัดทางความคิด (Cognitive Shortcuts) เช่น ความคุ้นเคย ความไว้วางใจ ชื่อเสียง และผลงานที่ผ่านมาในการตัดสินใจมากกว่าการวิเคราะห์ผลประโยชน์เชิงเหตุผล (Achen & Bartels, 2017; Caplan, 2018) ขณะเดียวกัน แนวคิด Issue Ownership ชี้ให้เห็นว่า ผู้สมัครที่สามารถแสดงความเชี่ยวชาญหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่จะได้รับการสนับสนุนมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถเห็นผลงานและประเมินความรับผิดชอบของผู้สมัครได้โดยตรง (Walgrave & Lefevere, 2017; de Vries & Solaz, 2017)

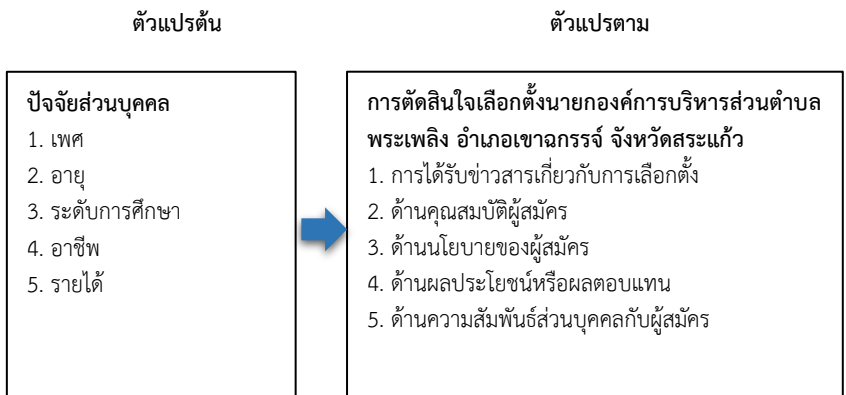
โดยสรุป การเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นทั้งกระบวนการประชาธิปไตยและเวทีสำคัญของการตัดสินใจเชิงพฤติกรรมที่ผสมผสานเหตุผล ความคุ้นเคย ความไว้วางใจ และการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ การทำความเข้าใจปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาระบบการเมืองและการบริหารท้องถิ่นให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การกำหนดกรอบแนวคิดของงานวิจัยจึงมุ่งเน้นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยพิจารณาทั้งด้านส่วนบุคคลของผู้เลือกตั้ง เช่น ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง และด้านบริบทของผู้สมัคร เช่น นโยบาย การหาเสียง บุคลิกภาพ รวมถึงปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งล้วนเป็นตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีสิทธิ์เลือกตั้งโดยมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 12,725 คน (ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2568) ใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ จำนวน 400 คน ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบไปด้วยโครงสร้าง 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ (Checklist) ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร ด้านนโยบายของผู้สมัคร ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน และด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร มีลักษณะแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เป็นลักษณะคำถามแบบเปิด (Opened-End Question) โดยทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Consistency: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด มีค่าทั้งฉบับเท่ากับ 0.886

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูล ด้วยตนเองระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2568 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด โดยการจัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการทำวิจัยครั้งนี้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์สถิติ เชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่า F (One-Way Anova) สรุปผลในรูปแบบตาราง

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกตั้ง พร้อมทั้งขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาบูรณาการ เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระตามขอบเขตของการวิจัย นำไปเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตัวแทนผู้บริหาร ตัวแทนผู้นำชุมชน และตัวแทนประชาชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจะใช้เวลามากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่เขาทำการสัมภาษณ์ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความสะดวกในการให้ข้อมูลมากน้อยเพียงใด จากนั้นทำการตรวจสอบและยืนยันข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการสามเส้า คือ บุคคล สถานที่ และเวลาแตกต่างกัน โดยการควบคุมคุณภาพของการบันทึกข้อมูล โดยการจดบันทึกอย่างละเอียดและทันทีที่มีการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

1.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และร้อยละ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 63.2 อายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 ระดับการศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส. จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 อาชีพเกษตรกร จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 47.0 มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมด้านการเลือกตั้ง ส่วนใหญ่ 6-10 ปี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลพระเพลิง มากกว่า 20 ปีขึ้นไป

จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 และไม่ใช่ญาติหรือสายโลหิตกับผู้สมัคร จำนวน 332 คน คิดเป็นร้อยละ 83.2

1.2 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมด้านการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปรางสาธ อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่าประชาชนมีการตัดสินใจเลือกนายกององค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .502) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .589) รองลงมา คือ ด้านนโยบายของผู้สมัคร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .631) ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = .623) ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .643) และด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 1.349) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการตัดสินใจเลือกนายกององค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง โดยภาพรวม จำแนกตามรายด้าน

การตัดสินใจเลือกนายกององค์การบริหารส่วนตำบล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	4.01	.643	มาก
ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร	4.24	.589	มาก
ด้านนโยบายของผู้สมัคร	4.16	.631	มาก
ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน	4.10	.623	มาก
ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร	3.03	1.349	ปานกลาง
ภาพรวม	3.91	.502	มาก

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล พระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้วิจัยใช้การทดสอบด้วยค่าสถิติ F-Test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับประชาชนที่มีอายุและรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบความแตกต่างการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้วจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้โดยภาพรวม

การตัดสินใจเลือก นายก อบต.	เพศ		อายุ		ระดับการศึกษา		อาชีพ		รายได้	
	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	1.699	.184	.770	.572	3.030*	.018	1.215	.304	4.362*	.005
ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร	1.082	.340	3.218*	.007	1.130	.342	5.475*	.000	3.191*	.024
ด้านนโยบายของผู้สมัคร	.040	.961	3.879*	.002	2.251	.063	3.106*	.015	2.132	.096
ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน	.229	.795	2.237*	.042	1.393	.236	3.057*	.017	3.996*	.008
ด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับบุคคล										
กับผู้สมัคร	5.281*	.005	11.907*	.000	2.309	.057	6.243*	.000	.056	.983
รวม	2.477	.085	3.497*	.004	.714	.583	.710	.586	3.052*	.028

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. เพศ พบว่า มีความคิดเห็น ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัครแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ใน ด้วยวิธี LSD พบว่า มีจำนวน 2 คู่ คือ คู่ที่ 1 เพศชายกับ LGBTQ+ และคู่ที่ 2 เพศหญิงกับ LGBTQ+

2. อายุ พบว่า มีความคิดเห็น ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร ด้านนโยบายของผู้สมัคร ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน และด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัครแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไม่พบความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD พบว่า ในภาพรวมมี จำนวน 6 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 31-40 ปี, คู่ที่ 2 อายุระหว่าง 26-30 ปี กับระหว่าง 51-60 ปี, คู่ที่ 3 อายุระหว่าง 26-30 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป, คู่ที่ 4 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับระหว่าง 41-50 ปี, คู่ที่ 5 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับ ระหว่าง 51-60 ปี และคู่ที่ 6 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป

2.1 ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร จำนวน 4 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 26-30 ปี, คู่ที่ 2 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 31-40 ปี, คู่ที่ 3 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 41-50 ปี และ คู่ที่ 4 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 51-60 ปี

2.2 ด้านนโยบายของผู้สมัคร มีจำนวน 8 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 41-50 ปี, คู่ที่ 2 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 51-60 ปี, คู่ที่ 3 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป, คู่ที่ 4 อายุระหว่าง 26-30 ปี กับ ระหว่าง 51-60 ปี, คู่ที่ 5 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับระหว่าง 41-50 ปี, คู่ที่ 6 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับระหว่าง 51-60 ปี, คู่ที่ 7 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป และคู่ที่ 8 อายุระหว่าง 41-50 ปี กับระหว่าง 51-60 ปี

2.3 ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 51-60 ปี, คู่ที่ 2 อายุระหว่าง 26-30 ปี กับระหว่าง

51-60 ปี, คู่ที่ 3 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับ ระหว่าง 51-60 ปี และคู่ที่ 4 อายุระหว่าง 51-60 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป

2.4 ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร มีจำนวน 8 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับ ระหว่าง 26-30 ปี, คู่ที่ 2 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับ ระหว่าง 31-40 ปี, คู่ที่ 3 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับ ระหว่าง 41-50 ปี, คู่ที่ 4 อายุระหว่าง 18-25 ปี กับระหว่าง 51-60 ปี, คู่ที่ 5 อายุระหว่าง 26-30 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป, คู่ที่ 6 อายุระหว่าง 31-40 ปี กับ ระหว่าง 51-60 ปี, คู่ที่ 7 ระหว่าง 31-40 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป และคู่ที่ 8 อายุระหว่าง 51-60 ปี กับ 61 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา พบว่า มีความคิดเห็น ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง แตกต่างกันว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างกันว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 การศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา กับปริญญาตรี/เทียบเท่า และคู่ที่ 2 การศึกษาระดับประถมศึกษา กับปริญญาตรี/เทียบเท่า

4. อาชีพ พบว่า มีความคิดเห็นด้านคุณสมบัติผู้สมัคร ด้านนโยบายของผู้สมัคร ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน และด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร แตกต่างกันว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD ดังนี้

4.1 ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อาชีพเกษตรกร กับนักเรียน/นักศึกษา, คู่ที่ 2 อาชีพรับจ้างทั่วไป/ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย กับนักเรียน/นักศึกษา, คู่ที่ 3 อาชีพพนักงานบริษัท/รัฐวิสาหกิจ กับ นักเรียน/นักศึกษา และคู่ที่ 4 อาชีพข้าราชการ/บุคลากรของรัฐ กับนักเรียน/นักศึกษา

4.2 ด้านนโยบายของผู้สมัคร มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อาชีพเกษตรกร กับ นักเรียน/นักศึกษา และคู่ที่ 2 อาชีพรับจ้างทั่วไป/ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย กับนักเรียน/นักศึกษา

4.3 ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน มีจำนวน 1 คู่ คือ อาชีพเกษตรกรกับนักเรียน/นักศึกษา

4.4 ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 อาชีพเกษตรกรกับนักเรียน/นักศึกษา, คู่ที่ 2 อาชีพรับจ้างทั่วไป/ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขายกับนักเรียน/นักศึกษา, คู่ที่ 3 อาชีพพนักงานบริษัท/รัฐวิสาหกิจ กับนักเรียน/นักศึกษา และคู่ที่ 4 อาชีพข้าราชการ/บุคลากรของรัฐ กับนักเรียน/นักศึกษา

5. รายได้ พบว่า มีความคิดเห็นในภาพรวม ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ด้านคุณสมบัติผู้สมัคร และด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนด้านนโยบายของผู้สมัคร และด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD ดังนี้

5.1 โดยภาพรวม และด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท กับระหว่าง 10,000-15,000 บาท และคู่ที่ 2 รายได้ระหว่าง 10,000-15,000 บาท กับระหว่าง 15,001-20,000 บาท

5.2 ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และด้านคุณสมบัติผู้สมัคร มีจำนวน 1 คู่ คือ รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท กับระหว่าง 10,000-15,000 บาท

3.3 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการตัดสินใจในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว มีดังนี้

3.1 ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

สำหรับหรับคนในชุมชนตำบลพระเพลิง การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งถือเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลของผู้สมัคร และเข้าใจถึงสิทธิของตนเองอย่างถูกต้อง ข่าวสารที่ได้รับมักมาจากหลายช่องทาง เช่น วิทยุท้องถิ่น เสียงตามสาย ประกาศขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือจากการพูดคุยกันในหมู่บ้าน (ตัวแทนผู้บริหาร, 2568) หากประชาชนได้รับข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และเข้าใจง่าย ก็จะทำให้เกิดความตื่นตัวและอยากออกไปใช้สิทธิมากขึ้น ส่วนตัวคิดว่าควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกมากขึ้น เช่น การจัดเวทีชี้แจงให้ชาวบ้านรู้จักผู้สมัครแต่ละคนอย่างเท่าเทียม และให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการเลือกตั้ง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งเป็นเรื่องของทุกคนในชุมชน ไม่ใช่เพียงของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (ตัวแทน

ผู้บริหาร. 2568, กรกฎาคม 22) จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจของประชาชน เพราะข้อมูลข่าวสารเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนเข้าใจถึงสิทธิ หน้าที่ และคุณสมบัติของผู้สมัคร รวมถึงขั้นตอนและระเบียบการเลือกตั้งอย่างถูกต้อง โดยข่าวสารที่ประชาชนได้รับส่วนใหญ่จะมาจากการประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล วิทยุท้องถิ่น เสียงตามสาย และสื่อสังคมออนไลน์บางส่วน อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดในการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอว่า ควรมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและให้ความรู้แก่ประชาชนโดยตรง จะช่วยสร้างความเข้าใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร

ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลพระเพลิงมักพิจารณาผู้สมัครจากคุณสมบัติด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความสามารถในการบริหารงานท้องถิ่น ผู้สมัครที่รู้ปัญหาของพื้นที่ เข้าใจวิถีชีวิตของชาวบ้าน และมีผลงานจริงที่จับต้องได้ จะได้รับความไว้วางใจมากกว่าผู้ที่มาเพียงช่วงเลือกตั้ง (ผู้นำชุมชน, 2568) นอกจากนี้ คนในชุมชนยังให้ความสำคัญกับการมีจิตอาสาและการเข้าถึงง่ายของผู้สมัคร เช่น การพูดคุย ทักทาย การร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน และการช่วยเหลือในยามเดือดร้อน คุณสมบัติเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่ใกล้ชิดประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสำคัญในการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (ตัวแทนประชาชน, 2568) ผลการสัมภาษณ์สะท้อนว่า ประชาชนในตำบลพระเพลิงให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้สมัครในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความสามารถในการบริหารงาน และความเข้าใจปัญหาของชุมชน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ระบุว่า ผู้สมัครที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ เคยทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ และเข้าถึงประชาชนได้ง่าย มักได้รับความเชื่อมั่นมากกว่า นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ยังเห็นว่าคุณสมบัติทางด้านจริยธรรมและความโปร่งใสเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจจากประชาชน นักวิจัยสรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้สมัครที่สอดคล้องกับความ

คาดหวังของชุมชนมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง และถือเป็นตัวสะท้อนความเชื่อมั่นในระบบการเมืองท้องถิ่น

3.3 ด้านนโยบายของผู้สมัคร

นโยบายของผู้สมัครถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมาก โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถนน น้ำประปา การเกษตร หรือการส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชน (ผู้นำชุมชน, 2568) ชาวบ้านพระเพลิงมักให้ความสนใจกับนโยบายที่สามารถทำได้จริง ไม่ใช่คำพูดสวยหรูในช่วงหาเสียงเท่านั้น การที่ผู้สมัครลงพื้นที่อธิบายนโยบายให้ประชาชนเข้าใจอย่างชัดเจน จะช่วยสร้างความมั่นใจและความเชื่อถือในการเลือกตั้ง นโยบายที่ตอบโจทย์ความต้องการของคนในชุมชน เช่น การพัฒนาน้ำเพื่อการเกษตรและการสร้างรายได้ในครัวเรือน มักเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านตัดสินใจเลือก (ตัวแทนผู้บริหาร, 2568) จากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ระบุว่า นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การปรับปรุงถนน การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาสวัสดิการสังคม เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุด ประชาชนมักเลือกผู้สมัครที่สามารถเสนอแนวนโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติได้จริง นักวิจัย พบว่า การสื่อสารนโยบายที่มีประสิทธิภาพและการลงพื้นที่อธิบายรายละเอียดของนโยบายต่อประชาชน เป็นกลยุทธ์สำคัญที่สร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นในการตัดสินใจเลือกตั้ง ทั้งนี้ นโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาพื้นฐานของชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการโน้มน้าวใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่

3.4 ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน

ในมุมมองของคนในชุมชนตำบลพระเพลิง ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนส่วนตัวไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดในการตัดสินใจเลือกตั้ง ชาวบ้านจำนวนมากมองว่า การเลือกตั้งควรคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้านและตำบลมากกว่า (ตัวแทนผู้บริหาร, 2568) อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งก็มีผู้สมัครบางรายใช้วิธีแจกของหรือ

ช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม ซึ่งทำให้บางคนรู้สึกไม่สบายใจและไม่อยากออกไปเลือกตั้ง เพราะมองว่าเป็นการเมืองแบบซื้อใจ ไม่ใช่การเมืองเชิงพัฒนา พฤติกรรมที่ชาวบ้านชื่นชมคือ ผู้สมัครที่ให้ความช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ หรือช่วยเหลือชาวบ้านในยามเดือดร้อนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เฉพาะช่วงหาเสียง (ตัวแทนผู้บริหาร, 2568) ผลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า แม้ประชาชนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งในฐานะสิทธิพลเมือง แต่ในบางกรณียังพบพฤติกรรมของผู้สมัครที่ใช้ผลประโยชน์หรือสิ่งของเพื่อจูงใจให้ไปเลือกตั้ง ซึ่งทำให้บางส่วนของประชาชนเกิดความรู้สึกไม่พอใจ และลดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการเลือกตั้ง ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า พฤติกรรมการแจกของหรือซื้อเสียงเป็นสิ่งทำลายความยุติธรรมของการเลือกตั้ง และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บางคนไม่อยากออกไปใช้สิทธิในทางกลับกัน พฤติกรรมที่ผู้สมัครแสดงออกด้วยความจริงใจ เช่น การช่วยเหลือชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยไม่หวังผลตอบแทน กลับมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจ นักวิจัยจึงสรุปว่า ผลประโยชน์เชิงวัตถุไม่ใช่ปัจจัยหลักในการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชน แต่การได้รับประโยชน์เชิงสังคมและจิตใจจากการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกว่า

3.5 ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร

ความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของชาวบ้านตำบลพระเพลิงอย่างมาก เพราะเป็นสังคมชนบทที่คุ้นรู้จักกันมานาน หากผู้สมัครเป็นคนในพื้นที่ มีความใกล้ชิด พูดจาได้ง่าย และเคยช่วยเหลือกันมาก่อน ก็จะได้รับความสะดวกใจและการสนับสนุนจากคนในหมู่บ้าน (ผู้นำชุมชน, 2568) แต่ในขณะเดียวกันบางคนก็พยายามมองอย่างเป็นกลาง โดยพิจารณาจากความสามารถและผลงานมากกว่าความสนิทส่วนตัว เพราะเชื่อว่า ผู้บริหารท้องถิ่นควรเป็นคนทำงานเพื่อส่วนรวมจริง ๆ ไม่ใช่เพียงเพราะรู้จักกัน ความสัมพันธ์ที่ดีจึงมีส่วนช่วยเสริมความเชื่อมั่น แต่ไม่ควรเป็นเหตุผลหลักในการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์ พบว่า ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างผู้สมัครกับประชาชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากชุมชนพระเพลิงเป็นสังคมชนบทที่มีความใกล้ชิด ผู้คนรู้จักและมีปฏิสัมพันธ์กันในชีวิตประจำวัน ผู้สมัครที่เป็นคนในพื้นที่

มีความสัมพันธ์ดี และเคยช่วยเหลือชุมชนมาก่อน มักได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายให้ความเห็นว่าความสัมพันธ์ส่วนตัวไม่ควรเป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจ เพราะอาจนำไปสู่การเลือกตั้งโดยอคติ นักวิจัยสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นปัจจัยเสริมที่สร้างความเชื่อมั่นและความคุ้นเคย แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายของประชาชนมักอิงกับความสามารถและผลงานจริงของผู้สมัครมากกว่า

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล พระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว พบว่า ภาพรวมของการตัดสินใจเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติพัฒน์ คงมะกล้า (2564) พบว่า ระดับการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนโดยส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยการเลือกตั้งผู้นำนั้นเป็นการเลือกตัวแทนของชุมชนเพื่อที่จะมาบริหารชุมชนให้เกิดความเจริญมากขึ้น โดยเห็นว่าด้านคุณสมบัติมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเป็นอันดับแรก เนื่องจากมองว่า คุณสมบัติเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริต และความพร้อมในการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิวัฒน์ ดารีเวศน์ และพีระพงศ์ ภักคิรี (2564) พบว่า ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ด้านนโยบายผู้สมัครมากที่สุด คือด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร สำหรับด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัครให้ความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย

ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล พระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้จะพบว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี มีความ

คิดเห็นแตกต่างจากอายุระหว่าง 31-40 ปี อายุระหว่าง 26-30 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างจากอายุระหว่าง 51-60 ปี และ 61 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ผู้ที่มียุระหว่าง 31-40 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างจากอายุระหว่าง 41-50 ปี ระหว่าง 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ทั้งนี้จะเป็นเพราะประชาชนตำบลพระเพลิงแต่ละช่วงอายุจะเลือกผู้สมัครที่เชื่อว่า จะให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง กลุ่มอายุน้อย (18-25 ปี) มักให้ความสำคัญกับนโยบายที่ตอบสนองต่ออนาคต เช่น การศึกษา เทคโนโลยี และการจ้างงาน ในขณะที่กลุ่มอายุสูงกว่ามักให้ความสำคัญกับความมั่นคงในชีวิต ความน่าเชื่อถือของผู้สมัคร และการพัฒนาท้องถิ่นที่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติพัฒน์ คงมะกล้า (2564) ที่พบว่า อายุและรายได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับในด้านรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยผู้มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้มีรายได้ระหว่าง 10,000-15,000 บาท และผู้มีรายได้ระหว่าง 10,000-15,000 บาท กับระหว่าง 15,001-20,000 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึงการณรงค์เลือกตั้ง ผู้มีรายได้สูงมักได้รับข้อมูลทางการเมืองมากกว่า มีความสนใจต่อคุณภาพของนโยบายและประสิทธิภาพของผู้สมัคร ขณะที่ผู้มีรายได้น้อยอาจให้ความสำคัญกับผลประโยชน์เชิงรูปธรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชนะ ภิญโญ (2565) พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สำหรับ เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิงอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ไกรลาศ พลไชย ละมัย ร่มเย็น และจิตติ กิตติเลิศไพศาล (2562) พบว่า ระดับการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า บทบาททางการเมืองของเพศชาย เพศหญิง และ LGBTQ+ ในสังคมท้องถิ่นมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น อีกทั้งการเลือกตั้งท้องถิ่นในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเสมอภาค ในส่วนของระดับการศึกษานั้น แม้ว่าจะระดับการศึกษาจะ

ส่งผลต่อความรู้ทางการเมืองในบางระดับ แต่ในบริบทของตำบลพระเพลิงนั้นประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางเดียวกัน เช่น สื่อมวลชน ผู้นำชุมชน หรือการณรงค์ของผู้สมัคร และในด้านอาชีพนั้น อาจเป็นเพราะประชาชนทุกกลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลพระเพลิงต่างเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันคล้ายคลึงกัน จึงมีเกณฑ์การพิจารณาผู้สมัครในลักษณะเดียวกัน คือมุ่งเน้นผู้สมัครที่สามารถพัฒนาท้องถิ่นได้จริง มีความซื่อสัตย์ และเข้าถึงประชาชนได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกร บัวติก เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา และวัชรินทร์ สุทธิชัย (2566) พบว่า การตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนจะพิจารณาจากการเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ด้วยหลักการและเหตุผล มีประสบการณ์ และมีความชำนาญในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นบุคคลที่เป็นคนในพื้นที่ โดยกำเนิด มีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาท้องถิ่นที่ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา พบว่า ประชาชนและผู้นำชุมชนมีความเห็นตรงกันว่าควรพัฒนาระบบการเลือกตั้งท้องถิ่นให้มีความโปร่งใส เข้าถึงง่าย และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มอย่างแท้จริง โดยเสนอแนวทางเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการตัดสินใจเลือกตั้ง ด้วยวิธีการจัดเวทีสาธารณะให้ผู้สมัครได้นำเสนอนโยบายต่อหน้าประชาชนอย่างเท่าเทียม การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและต่อเนื่องให้เข้าถึงทุกกลุ่มอายุ การให้ความรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตั้งแต่ระดับเยาวชน และการมีกลไกตรวจสอบการใช้ผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างเข้มงวด สอดคล้องกับแนวคิดการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ของปฐมพงษ์ คำเชียว (2566) ที่ระบุว่า การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องมี ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และสะท้อนเจตจำนงของประชาชนมากที่สุด ดังนั้น ข้อเสนอให้จัดเวทีสาธารณะเพื่อให้ผู้สมัครได้นำเสนอนโยบายอย่างเท่าเทียม และการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงทุกกลุ่มอายุ จึงเป็นการสร้างกระบวนการเลือกตั้งที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ตัดสินใจอย่างมีข้อมูล นอกจากนี้ แนวคิดของ เอกพลณัฐ ญัฐพัถรพันธ์ (2567) ที่เห็นว่าการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกลไกสำคัญของการปกครองตนเองในพื้นที่ และเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้แก่การบริหารท้องถิ่นภายใต้หลักธรรมาภิบาล ดังนั้น แนวทางที่เสนอ เช่น การให้ความรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตั้งแต่ระดับเยาวชน

และกลไกตรวจสอบผลประโยชน์ทางการเมือง จึงเป็นการวางรากฐานของหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

การตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ประชาชนให้ความสำคัญเกี่ยวกับด้านคุณสมบัติผู้สมัครเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะในเรื่องของความซื่อสัตย์ ความเสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวมและเข้าใจปัญหาของชุมชน ทั้งนี้ในการพัฒนาระบบการเลือกตั้งท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกตั้งนั้น ควรมีความโปร่งใส เข้าถึงง่าย และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มอย่างแท้จริง การจัดเวทีสาธารณะให้ผู้สมัครได้นำเสนอนโยบายต่อหน้าประชาชนอย่างเท่าเทียม การสร้างระบบประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้เข้าถึงทุกกลุ่มอายุ และการให้ความรู้เรื่องสิทธิพลเมืองตั้งแต่ระดับเยาวชน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยในระยะยาว นอกจากนี้ ควรมีมาตรการตรวจสอบการใช้ผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างเข้มงวด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการเลือกตั้ง โดยการพัฒนาการเลือกตั้งควรมุ่งสู่การสร้าง “วัฒนธรรมการเมืองภาคพลเมือง” ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรมีแนวทางการพัฒนาระบบการเลือกตั้งท้องถิ่น ควรมีการจัดเวทีสาธารณะให้ผู้สมัครนำเสนอนโยบายอย่างเท่าเทียม โดยมีการให้ความรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตั้งแต่ระดับเยาวชน ตลอดจนมีกลไกตรวจสอบการใช้ผลประโยชน์ทางการเมืองเพื่อสร้างความโปร่งใส และการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองภาคพลเมือง (Civic Political Culture) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

2.1 ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ควรพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์เชิงรุก ครอบคลุมทุกกลุ่มอายุ โดยใช้สื่อหลากหลาย เช่น หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน ป้ายประชาสัมพันธ์ และสื่อออนไลน์ การสื่อสารต้องเป็นแบบเปิดเผย และเท่าเทียม เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลอย่างทั่วถึง

2.2 ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร ควรให้ความสำคัญกับผู้สมัครที่มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ และมีความสามารถในการบริหารงาน ผู้สมัครควรมีความเข้าใจปัญหาในพื้นที่ และเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างความไว้วางใจ

2.3 ด้านนโยบายของผู้สมัคร ควรเน้นนโยบายที่เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต สาธารณูปโภค สวัสดิการสังคม และส่งเสริมอาชีพ การสื่อสารนโยบายต่อประชาชนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่น

2.4 ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทน ควรเน้นผลประโยชน์เชิงส่วนรวมและความโปร่งใสในการจัดสรรทรัพยากร การให้ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม หรือการซื้อเสียงควรหลีกเลี่ยง

2.5 ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับผู้สมัคร ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นปัจจัยเสริมที่สร้างความเชื่อมั่น แต่ไม่ควรเป็นปัจจัยหลัก การตัดสินใจควรอยู่บนพื้นฐานของคุณสมบัติ ผลงาน และนโยบาย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสังคมและจิตวิทยาเพิ่มเติม เช่น ความเชื่อทางการเมือง ค่านิยม และการมีส่วนร่วมทางสังคมของประชาชน

3.2 ควรมีการศึกษาขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังตำบลอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มการตัดสินใจเลือกตั้งในบริบทที่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในตำบลพระเพลิง เกิดจากการผสมผสานของ ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร คุณสมบัติผู้สมัคร นโยบาย จริยธรรม และทุนทางสังคม เมื่อปัจจัยเหล่านี้ทำงานร่วมกัน จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณภาพ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านประชาธิปไตยท้องถิ่น ที่เน้น “การเมืองเชิงคุณธรรมและการสื่อสารอย่างทั่วถึง” ซึ่งการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีมิติทางสังคม วัฒนธรรม และการสื่อสารการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด การสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นที่เข้มแข็งจึงต้องอาศัยการบูรณาการระหว่าง ระบบข่าวสาร ระบบคุณภาพผู้นำ และระบบการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กิจบดี ก้องเบญจภูษ. (2562). *กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 7). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กิตติพัฒน์ คงมะกล้า. (2564). การตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดนครสวรรค์. *มนุษยสังคมสาร*, 19(3), 57-79.
- กุลวดี ขาวสว่าง, และเกษภา ผาทอง. (2567). การตัดสินใจของประชาชนต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางโพธิ์ท่าอิฐ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(3), 516-535.
- ไกรลาส พลไชย, ละมัย ร่มเย็น, และจิตติ กิตติเลิศไพศาล. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร. *วารสารธาตุพนมปริทรรศน์*, 3(1), 1-15.

- ชนะ ภิญโญ. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการลงคะแนนเสียงเลือกนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี (กรณีศึกษาเขตการเลือกตั้งอำเภอเมืองชลบุรีเขต 2 จังหวัดชลบุรี). [งานนิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา. <https://ir.buu.ac.th/dspace/bitstream/1513/685/1/63910024.pdf>
- ชยพล ธาณินันท์. (2562). ความสำคัญของการเลือกตั้งและกฎหมายเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งปี 2562. https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2245
- ตัวแทนผู้บริหาร. สัมภาษณ์. 22 กรกฎาคม 2568.
- ปฐมพงษ์ คำเขียว. (2566). หลักการพื้นฐานของการเลือกตั้งตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญ. https://occ.th.constitutionalcourt.or.th/article_detail/หลักการพื้นฐานของการเลือกตั้งตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญ.
- ผู้นำชุมชน. สัมภาษณ์. 23 กรกฎาคม 2568.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วิวัฒน์ ดาริเวศน์, และพิระพงศ์ ภัคศิริ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกษตรสุวรรณ อำเภอบำทอง จังหวัดชลบุรี. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภกร บัวติก, เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา, และวัชรินทร์ สุทธิชัย. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. *Journal of Modern Learning Development*, 8(6), 28-42.
- สกลรัตน์ สร้างสมวงษ์. (2557). บทวิเคราะห์ระบบรัฐสภาและระบบการเลือกตั้งเพื่อปรับใช้กับระบบการเมืองของราชอาณาจักรไทย. *จุลนิติ*, 11(6), 47-48.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบึง. (2568). องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกและนายก อบต. http://www.banbunglocal.go.th/site/index.php?option=com_content&view=article&id=1167:2021-10-05-09-58-41&catid=46:01-11-2023&Itemid=56

- องค์การบริหารส่วนตำบลพระเพลิง. (2567). *ผลการประเมินความพึงพอใจ*.
<https://phraphloeng.go.th/public/list/data/index/menu/1585>
- เอกพลณัฐ ญัฐพัชรัตน์. (2567). *การเลือกตั้งท้องถิ่น*.
<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งท้องถิ่น>.
- Achen, C., & Bartels, L. (2017). *Democracy for Realists: Why Elections Do Not Produce Responsive Government*. Princeton University Press.
- Caplan, B. (2018). *The Myth of the Rational Voter: Behavioural Perspectives*. Cambridge University Press.
- Colin, J., & Michael, L. (1997). *Local Democracy and Political Participation*. Oxford University Press.
- Einstein, K., & Kogan, V. (2016). Pushing the City Limits: Policy Responsiveness in Local Government. *Urban Affairs Review*, 52(1), 3–32.
- Hankinson, M., & Magazinnik, A. (2020). Issue Salience and Local Political Decision-Making. *American Political Science Review*, 114(3), 1–18.
- Vries, C., & Solaz, H. (2017). Trust, Accountability, and Voting Behaviour in Local Elections. *Political Behavior*, 39(2), 1–23.
- Walgrave, S., & Lefevere, J. (2017). Issue Ownership Dynamics in Local Elections. *Electoral Studies*, 45(1), 90–102.

การพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากร
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
The Development of Democratic Citizenship
among Personnel of Local Administrative
Organizations in Sangkha District, Surin Province

ผุสดี พวงนาค, วันชัย สุขตาม, จิรายุ ทรัพย์สิน

Pusadee Puangnak, Wanchai Suktam, Jirayu Supsin

สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: pusdee2521@gmail.com,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: wanchai2526@srur.ac.th,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: jhssrru@srur.ac.th

รับบทความ (Received): 10 พ.ย. 2568

ปรับแก้ไข (Revised): 9 ม.ค. 2569

ตอบรับบทความ (Accepted): 14 ม.ค. 2569

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 2) เปรียบเทียบการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เสนอแนวการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลวิจัย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.962 กับบุคลากรจำนวน 201 คน ซึ่งได้จากการคำนวณจากสูตรทาร์ยามาเน่ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน แบบเจาะจง ได้แก่ ท้องถิ่นอำเภอสังขะ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสังขะ ปลัดเทศบาลตำบลสังขะ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทับทัน หัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลมหัวหน้าสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลสะกาด ผู้อำนวยการกองคลัง องค์การบริหารส่วนตำบลสระแก้ว ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตย โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $S.D.=0.384$) โดย ด้านจริยธรรมและคุณธรรมของพลเมือง มีระดับสูงที่สุด ($\bar{X}=4.63$, $S.D.=0.437$) รองลงมา คือ ด้านคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ($\bar{X}=4.08$, $S.D.=0.513$) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อประชาธิปไตย ($\bar{X}=3.93$, $S.D.=0.565$) ด้านอิทธิพลของสื่อและการสื่อสาร ($\bar{X}=3.84$, $S.D.=0.534$) และท้ายสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม ($\bar{X}=3.76$, $S.D.=0.489$)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความแตกต่าง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยส่วนบุคคลที่จำแนกตามช่วงอายุ มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตย 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดอบรมและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้บุคลากรเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และคุณค่าของ ประชาธิปไตย 2) ผู้บริหารท้องถิ่นเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบในนโยบายหรือโครงการขององค์กร 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาเครือข่ายสื่อสารสาธารณะและช่องทางออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ ถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ 4) ส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นแบบอย่างของพลเมือง ประชาธิปไตยที่มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และยึดประโยชน์ส่วนรวม นำไปสู่การบริหาร ท้องถิ่นที่มีคุณภาพและยั่งยืน 5) ผู้บริหารท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพอย่าง ต่อเนื่อง ผ่านการอบรม การศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานที่ ประสบความสำเร็จด้านประชาธิปไตยท้องถิ่น เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และนำแนวทางที่ ดีมาประยุกต์ใช้กับบริบทขององค์กรตนเองอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: พลเมือง, ประชาธิปไตย, พลเมืองประชาธิปไตย, การพัฒนาพลเมือง ประชาธิปไตย

Abstract

This thesis aimed to : 1) examine the level of democratic citizenship development among personnel of local administrative organizations in Sangkha District, Surin Province; 2) compare the level of democratic citizenship development among such personnel according to personal factors; and 3) propose guidelines for enhancing democratic citizenship development among personnel of local administrative organizations in Sangkha District, Surin Province. This study employed a mixed-methods research design. The quantitative component utilized a questionnaire to collect data from 201 personnel, determined using Yamane's formula and selected through multistage sampling. The reliability coefficient of

the questionnaire was 0.962. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA). The qualitative component involved in-depth interviews with seven key informants selected through purposive sampling, including the District Local Administrator of Sangkha, the Mayor of Sangkha Subdistrict Administrative Organization, the Municipal Clerk of Sangkha Subdistrict Municipality, the Clerk of Thapthan Subdistrict Administrative Organization, the Heads of the Office of the Clerk of Dom and Sakat Subdistrict Administrative Organizations, and the Director of the Finance Division of Phra Kaeo Subdistrict Administrative Organization. Content analysis with contextual interpretation was employed for qualitative data analysis. The research findings revealed that

1. Overall, the level of democratic citizenship development was at a high level (Mean=4.05, S.D.=0.384), The highest mean score was found in the dimension of civic ethics and morality (Mean=4.63, S.D.=0.437), followed by citizenship characteristics (Mean=4.08, S.D.=0.513), learning and self-development for democracy (Mean=3.93, S.D.=0.565), media and communication influence (Mean=3.84, S.D.=0.534), and political and social participation (Mean=3.76, S.D.=0.489), respectively.

2. Comparisons of opinions among personnel of local administrative organizations in Sangkha District classified by personal factors indicated that gender, educational level, work experience, position type, and average monthly income showed statistically significant differences at the 0.05 level. However, no significant differences were found among personnel classified by age, leading to the rejection of the proposed hypothesis.

3. Guidelines for enhancing democratic citizenship development included: (1) local administrative organizations organizing training programs and learning exchange forums to enhance personnel's understanding of rights, duties, and democratic values; (2) local administrators providing opportunities for personnel at all levels to participate in decision-making and share responsibility in organizational policies or projects; (3) developing public communication networks and online platforms to disseminate accurate, transparent, and verifiable information; (4) promoting local leaders as role models of democratic citizenship characterized by integrity, transparency, and commitment to the public interest, leading to quality and sustainable local governance; and (5) supporting continuous capacity development through training, study visits, and knowledge exchange with organizations successful in local democratic governance, in order to inspire personnel and appropriately adapt best practices to their organizational contexts.

Keywords: Citizens, Democracy, Democratic Citizens, Democratic Citizenship Development

บทนำ

ในยุคที่ประชาธิปไตยไทยยังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง และพฤติกรรมมีส่วนร่วมของพลเมืองระดับท้องถิ่น บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายของรัฐสู่ชุมชน และเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยฐานราก อย่างไรก็ตาม บุคลากรจำนวนมากยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่พลเมือง ขาดการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และยังยึดติดกับระบบอุปถัมภ์ (ณพล เต็มกิจธนสาร, 2564) ในพื้นที่อำเภอสังขะ ซึ่งมีประชากรกว่า 110,000 คน กระจายอยู่ใน 13 อปท. พบว่าสัดส่วนของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะอย่างต่อเนื่องยังค่อนข้างต่ำ ข้อมูลจากสำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ภาคประชาชน (2565) ระบุว่า ร้อยละ 32.5 ของประชาชนในพื้นที่รู้สึกว่ามีโอกาสเข้าถึงข้อมูลของรัฐ และร้อยละ 40 ขาดความเชื่อมั่นในการบริหารงานของ อบต. ซึ่งอาจสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของบุคลากรและการมีส่วนร่วมในพื้นที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50(7) และ มาตรา 76 ซึ่งระบุว่าประชาชนมีหน้าที่ในการใช้สิทธิอย่างมีคุณภาพ และรัฐต้องจัดให้มีระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ขณะเดียวกัน แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ด้านการพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ก็ได้กำหนดให้บุคลากรภาครัฐต้องมี “ความเป็นพลเมืองที่ดี” และเป็นต้นแบบในด้านคุณธรรม จริยธรรม และประชาธิปไตย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตย แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับ “พลเมืองประชาธิปไตย” มีที่มาจาก Dewey (1916) และ Kahne & Westheimer (2004) ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการปกป้องคุณค่าของประชาธิปไตย งานวิจัยในประเทศไทย เช่น ของยุทธนา ปราณีต (2565) พบว่า พลเมืองในระดับท้องถิ่นมีความเข้าใจในสิทธิหน้าที่แต่ยังขาดความกล้าแสดงออก ในส่วนของบุคลากร อบต. งานวิจัยของ ณพล เตมิกิจนสาร (2564) ระบุว่าบุคลากรยังมีทักษะด้านข้าราชการ 4.0 ต่ำ ส่งผลให้ไม่สามารถเชื่อมโยงนโยบายกับความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สายใจ วิชัยดิษฐ์ (2562) ยังเสนอว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเสริมการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่บุคลากรต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ช่องว่างสำคัญจากวรรณกรรมคือ ขาดการวิจัยที่เน้นการวิเคราะห์เชิงพฤติกรรมและการออกแบบแนวทางพัฒนาพลเมืองแบบบูรณาการโดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดน เช่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

สำหรับการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยอำเภอสังขะตั้งอยู่ทางตะวันตกของจังหวัดสุรินทร์ เป็นหนึ่งในอำเภอยาวแดนที่มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และมีบทบาทสำคัญในเชิงวัฒนธรรมและความมั่นคง มี อบต. จำนวน 13 แห่ง ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลสังขะ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเขตการปกครอง ตัวชี้วัดจากสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

จังหวัดสุรินทร์ (2566) ระบุว่า บุคลากรใน อบท. ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี แต่ขาดการอบรมต่อเนื่องด้านประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล การวิเคราะห์ตามกรอบ SWOT พบว่า จุดแข็ง (Strengths) ของพื้นที่คือความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมในประเพณีและกิจกรรมท้องถิ่น จุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ ทักษะการอนุรักษ์นิยมและโครงสร้างราชการแนวดิ่งที่จำกัดการมีส่วนร่วมของบุคลากร โอกาส (Opportunities) ได้แก่ การเปิดพื้นที่การพัฒนาทางวัฒนธรรมและความร่วมมือข้ามพรมแดน ขณะที่อุปสรรค (Threats) คือความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และการขาดเสถียรภาพของนโยบายด้านการเมืองภาคพลเมือง

ดังนั้น จากสถานการณ์ระดับชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา “พลเมืองประชาธิปไตย” ในระดับท้องถิ่น ประกอบกับผลการศึกษาวรรณกรรมและศักยภาพเฉพาะของอำเภอสังขะ ที่มีทั้งจุดแข็งและจุดต้องพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เห็นความจำเป็นในการศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับบริบทของบุคลากร อบท. ในพื้นที่ชายแดนอย่างลึกซึ้ง งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นในหัวข้อ “การพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล และเสนอแนวการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการพัฒนาพลเมือง (Civic Development)

แนวคิดการพัฒนาพลเมือง (Civic Development) หมายถึง กระบวนการหรือแนวทางที่มุ่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมที่จำเป็นให้แก่บุคคล เพื่อให้สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบ สัญญาสัญญาวิวัฒน์ (2548) กล่าวว่า การพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต้องมีสิ่งอื่นหรือลักษณะอื่นเข้ามาผสม จึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า “การพัฒนา” สมบูรณ์ สุขสำราญ (2552) ให้ความหมาย “การพัฒนา” ว่า คือ การทำให้เจริญ แต่เมื่อมาใช้เป็นคำแปลของ “Development” ในภาษาอังกฤษจะมีความหมายเกินความลึกไปถึงการทำให้เกิดขึ้นจากที่เป็นอยู่ โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือการนำวิชาการแปลกใหม่เข้ามาใช้ การพัฒนาในความหมายนี้ มิได้หมายถึงการพัฒนาวัตถุเท่านั้นแต่หมายถึงการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านจิตใจและความคิดด้วย Torney-Purta et al. (2001) ระบุว่า การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น การเปิดพื้นที่ให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นอย่างปลอดภัย การส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการยอมรับความหลากหลายทางความคิด เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาพลเมืองในระดับองค์กร

2. แนวคิดพลเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Citizenship)

หัวใจสำคัญของการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันในกระบวนการทางการเมืองและการตัดสินใจในทุกระดับ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่เป็นการใช้สิทธิของพลเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของทางการเมือง ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเข้าใจในประเด็นสาธารณะอย่างลึกซึ้ง Jean-Jacques Rousseau เน้นย้ำถึงความสำคัญของเจตจำนงทั่วไป (General Will) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน ในขณะที่ John Stuart Mill มองว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสติปัญญา

คุณธรรม และความสามารถของพลเมืองให้เติบโตเป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

3. แนวคิดทุนทางสังคม

สมบรูณ์ จันทพงษ์ (2554) กล่าวว่า ทุนทางสังคม หมายถึง ระดับความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ด้านเครือข่าย ปทัสถาน และความไว้วางใจ

พัฒนาพงศ์ สุกิจปาณินิจ (2552) ให้ความหมายทุนทางสังคมไว้ว่า การมีความไว้วางใจ ค่านิยม บรรทัดฐานร่วมกันเป็นปัจจัยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) การสร้างเครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจระหว่างบุคคล และบรรทัดฐานของความร่วมมือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางสังคมการเมืองมากขึ้น ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสาธารณะ และสร้างความสามัคคีในสังคม โดย Robert Putnam เน้นว่า การมีส่วนร่วมของพลเมืองและเครือข่ายทางสังคมเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

4. ทฤษฎีการสื่อสารสาธารณะ (Public Sphere Theory)

ทฤษฎีการสื่อสารสาธารณะ (Public Sphere Theory) เน้นความสำคัญการเปิดโอกาสให้พลเมืองต่างพื้นที่สามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านสาธารณะ วิชาการวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล และสร้างฉันทามติร่วมกัน แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และมีส่วนร่วมในการกำหนดวาระสาธารณะ Jürgen Habermas เป็นนักทฤษฎีสำคัญที่อธิบายถึงวิวัฒนาการและความสำคัญของพื้นที่สาธารณะในการสร้างประชาธิปไตยแบบไตร่ตรอง

5. ทฤษฎีการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Deliberative Democracy Theory)

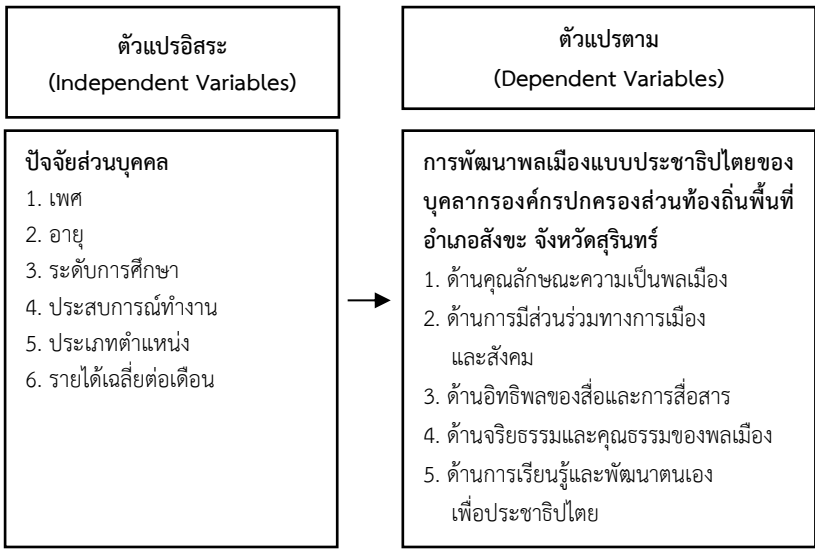
ทฤษฎีการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Deliberative Democracy Theory) เน้นกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองที่มาจากไตร่ตรองอย่างรอบคอบ การให้เหตุผลที่สมเหตุสมผล ทุกคนมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน

และการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของเหตุผลมากกว่าอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตัว นักทฤษฎีที่สำคัญ John Rawls และ Amy Gutmann ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมและการตัดสินใจทางการเมืองที่เน้นการไตร่ตรองและการให้เหตุผล

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับเพื่อเสริมสร้างความเป็นเจ้าของและรับผิดชอบทางการเมือง การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองมุ่งเน้นการปลูกฝังความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ทฤษฎีทุนทางสังคมชี้ให้เห็นว่าเครือข่าย ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ทฤษฎีการสื่อสารสาธารณะเน้นความสำคัญของพื้นที่ที่เปิดให้พลเมืองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างฉันทามติ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการตัดสินใจทางการเมืองที่มาจาก การไตร่ตรองและการรับฟังความคิดเห็น ทฤษฎีสีสิทธิมนุษยชนมองว่าการเคารพและปกป้องสิทธิเป็นพื้นฐานของการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1
กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีอายุตั้งแต่ 18-60 ปี จำนวน 406 คน (ระบบศูนย์บริการข้อมูลบุคลากรท้องถิ่นแห่งชาติ (LHR), เมษายน, 2568) ซึ่งผู้วิจัยได้คำนวณกลุ่มตัวอย่างหาค่าเฉลี่ยประชากรด้วยสูตรของยามาเน่ (Yamane) (ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, 2556) กำหนดระดับค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 201 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผ่านการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) รวมถึงการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ในกระบวนการวิจัย โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลวิจัย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.962 กับประชากรจำนวน 201 คน ซึ่งได้จากการคำนวณจากสูตรทาร์ยามาเน่ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน แบบเจาะจง

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของบุคลากรการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 5 ด้าน ได้แก่

1) ด้านคุณลักษณะความเป็นพลเมือง 2) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม 3) ด้านอิทธิพลของสื่อและการสื่อสาร 4) ด้านจริยธรรมและคุณธรรมของพลเมือง และ 5) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อประชาธิปไตยที่ได้จาก

แบบสอบถาม ตอนที่ 2 มาดำเนินการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยปรากฏ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ตามศักยภาพการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตย 5 ด้าน โดยภาพรวม จำแนกตามรายด้าน

(n = 201)

การพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตย	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านคุณลักษณะความเป็นพลเมือง	4.08	0.513	มาก	2
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม	3.76	0.489	มาก	5
ด้านอิทธิพลของสื่อและการสื่อสาร	3.84	0.534	มาก	4
ด้านจริยธรรมและคุณธรรมของพลเมือง	4.63	0.437	มากที่สุด	1
ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อประชาธิปไตย	3.93	0.565	มาก	3
ภาพรวม	4.05	0.384	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ระดับความคิดเห็นการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.05, S.D.=0.384) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจริยธรรมและคุณธรรมของพลเมือง เป็นด้านที่มีระดับสูงที่สุด ($\bar{X}$ =4.63, S.D.=0.437) รองลงมา คือ ด้านหน้าที่พลเมือง ($\bar{X}$ =4.08, S.D.=0.513) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อประชาธิปไตย ($\bar{X}$ =3.93, S.D.=0.565) ด้านอิทธิพลของสื่อและการสื่อสาร ($\bar{X}$ =3.84, S.D.=0.534) และท้ายสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม ($\bar{X}$ =3.76, S.D.=0.489)

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นทางการพัฒนา พลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัย ปรากฏตาม ตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2

สรุปภาพรวมผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตย
ของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ตามศักยภาพ
การพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากร 5 ด้าน โดยจำแนกตามเพศ อายุ
ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
ตามกรอบมาตรฐานทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตย ดังสมมติฐานที่ 1-6

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ค่า ทดสอบ	ค่า Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	t - test	0.000**	√	-
2	อายุ	F - test	0.232	-	√
3	ระดับการศึกษา	F - test	0.001*	√	-
4	ประสบการณ์ทำงาน	F - test	0.009*	√	-
5	ประเภทตำแหน่ง	F - test	0.004*	√	-
6	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	F - test	0.000**	√	-

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปภาพรวม การเปรียบเทียบความคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบ
ประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
ตามศักยภาพการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากร 5 ด้าน โดยจำแนกตาม
ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากรที่มีความคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบ
ประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
ตามศักยภาพการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากร 5 ด้าน โดยจำแนกตาม
ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทตำแหน่ง
และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีระดับความคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตย

ของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ มีระดับความคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดอบรมและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้บุคลากรเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และคุณค่าของประชาธิปไตย
- 2) ผู้บริหารท้องถิ่นเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบในนโยบายหรือโครงการขององค์กร
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาเครือข่ายสื่อสารสาธารณะและช่องทางออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้
- 4) ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นแบบอย่างของพลเมืองประชาธิปไตยที่มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และยึดประโยชน์ส่วนรวม นำไปสู่การบริหารท้องถิ่นที่มีคุณภาพและยั่งยืน
- 5) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรม การศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จด้านประชาธิปไตยท้องถิ่น เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และนำแนวทางที่ดีมาประยุกต์ใช้กับบริบทขององค์กรตนเองอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมอบรมและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างความ

เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง รวมถึงการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรณัฐ กระจับทุกซ์ (2564) พบว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการเคารพกฎกติกา เพราะเชื่อว่า จะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ด้านเคารพสิทธิของผู้อื่น ประชาชน เชื่อว่าการเคารพสิทธิเสรีภาพต่อตนเองและผู้อื่นที่มีต่อสังคม จะทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและชาติบ้านเมืองก็จะสามารถพัฒนาและเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ การพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารสาธารณะและการใช้ช่องทางออนไลน์ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและตรวจสอบได้ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใสในการบริหารงานท้องถิ่น ขณะเดียวกันการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นแบบอย่างที่ดี และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านการศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรที่ประสบความสำเร็จ ถือเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ และสร้างแรงบันดาลใจในการปรับใช้แนวทางประชาธิปไตยให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

สมมติฐานที่ 1 บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากเพศเป็นปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อประสบการณ์การเรียนรู้ การรับรู้บทบาทหน้าที่ และทัศนคติทางการเมืองของบุคคล โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังคงมีการแบ่งบทบาททางเพศในเชิงสังคมอยู่พอสมควร พบว่าเพศหญิงมักให้ความสำคัญกับประเด็นด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเท่าเทียม และการมีส่วนร่วมในชุมชน ขณะที่เพศชายมักให้ความสำคัญกับการตัดสินใจ การบริหารจัดการ และความมั่นคงทางการเมืองมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2564) การศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสำหรับสังคมไทย ผู้หญิงมีคุณสมบัติความเป็นพลเมืองด้านการดูแลชุมชนสูงกว่าผู้ชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 2 บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะอยู่ในช่วงอายุใด ต่างได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างองค์กร ระเบียบราชการ และวัฒนธรรมการทำงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

สมมติฐานที่ 3 บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากระดับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการรับรู้ ความเข้าใจ และการตีความแนวคิดประชาธิปไตยของบุคคล บุคลากรที่มีการศึกษาสูงกว่ามักมีแนวคิดที่เปิดกว้าง มีการวิเคราะห์เชิงเหตุผล และให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียม รวมถึงหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานมากกว่าในกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่า ความแตกต่างของระดับความคิดเห็นตามระดับการศึกษาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสังขะ จึงเป็นผลมาจากการเข้าถึงองค์ความรู้ ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย และความสามารถในการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร สังข์น้อย (2563) ที่พบว่าข้าราชการท้องถิ่นที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมและหลักความโปร่งใสมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่า

สมมติฐานที่ 4 บุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนา

พลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากประสบการณ์การทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อมุมมอง ความเข้าใจ และทัศนคติของบุคลากรตอบทบาทความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย งานวิจัยของ ศุภเชษฐ์ สิทธิสุนทรวงศ์ (2562) พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากรสำนักงานตรวจสอบภายใน สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีเพียงด้านแผนกงานที่สังกัด ที่แตกต่างกันสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สมมติฐานที่ 5 บุคลากรที่มีประเภทตำแหน่งต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีประเภทตำแหน่งต่างกัน มีระดับคิดเห็นทางการพัฒนาพลเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากจากประเภทตำแหน่งของบุคลากรสะท้อนถึงระดับของความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ และโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการบริหาร ซึ่งมีผลโดยตรงต่อมุมมองและพฤติกรรมทางพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย บุคลากรที่ดำรงตำแหน่งบริหารมักมีโอกาสดำเนินการในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย การประชุมสภาท้องถิ่น และการกำหนดแผนพัฒนาชุมชนมากกว่า จึงมีความตระหนักรู้ในหลักประชาธิปไตย ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมสูงกว่า เมื่อเทียบกับบุคลากรระดับปฏิบัติการ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย การพัฒนาพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรส่วนใหญ่มีความตระหนักในหลักคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการยึดมั่นในความถูกต้อง โปร่งใส และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามบทบาทของข้าราชการท้องถิ่น บุคลากรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงาน

เพื่อประโยชน์ของประชาชนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน รวมถึงมีการยึดถือแนวทางการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล เช่น หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส และหลักความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยในภาครัฐ และการพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ การสร้างความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย การสื่อสารอย่างโปร่งใสควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การบริหารท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในพื้นที่อื่นที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นอย่างหลากหลาย ช่วยให้สามารถออกแบบนโยบายหรือแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

1. องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัย

การพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิใช่เพียงการอบรมหรือให้ความรู้เท่านั้น แต่ต้องอาศัยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และการพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรมควบคู่กันไป

2. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำแนวทางที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้ในการวางแผนพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และยกระดับคุณภาพการบริหารงานท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม และรองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน ที่ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแนวทางในการทำงานวิจัยคณะผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ รวมทั้งคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาของการศึกษา ขอขอบคุณ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตพื้นที่ อำเภอสงขลา จังหวัดสุรินทร์ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ และสละเวลาในการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของข้อมูลในการศึกษา ขอขอบคุณครอบครัว เพื่อนนักศึกษา และผู้สนับสนุนทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจและแรงสนับสนุนตลอดระยะเวลาการศึกษาและการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศผลงานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความรู้ด้านรัฐศาสตร์และการเมืองท้องถิ่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรณีฐ ระงับทุกข์. (2564). *การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพมหานคร*.
[ดุชนิพนธ์ปริญาเอก, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
ฐานข้อมูลงานวิจัย (Thailis).
ณพล เต็มกิจธนสาร. (2564). *ความต้องการพัฒนาตนเองของผู้ใหญ่บ้านด้านข้าราชการ 4.0 อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยบูรพา.
ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2564). *การศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสำหรับสังคมไทย*. สถาบันพระปกเกล้า.
พัฒน์พงศ์ สุกิจปาณีนิจ. (2552). *ทุนทางสังคมกับการเรียนรู้ของชุมชน*.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ยุทธนา ประณีต. (2565). พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยใน
จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(3), 225-233.
- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561–2580. (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-74.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-97.
- ศิริพร สังข์น้อย. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของข้าราชการ
ส่วนท้องถิ่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศุภเชษฐ์ สิทธิสุนทรวงศ์. (2565). *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร
สำนักงานตรวจสอบภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ*
[สารานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ จันทร์พงษ์. (2554). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน*.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2552). *การเมืองและการพัฒนา*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายใจ วิชัยดิษฐ์. (2562). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในระดับท้องถิ่น. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(2), 45–60.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. (2566). *รายงานผลการ
ดำเนินงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นประจำปี 2566*. กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคลากรท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
(2568). *ศูนย์บริการข้อมูลบุคลากรท้องถิ่นแห่งชาติ*. [www.http://lhr.dla.go.th](http://lhr.dla.go.th)
- สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน. (2565). *รายงานผลการสำรวจและ
ประเมินระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและดัชนีวิถี
ประชาธิปไตยประจำปี พ.ศ. 2565*. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

- Dewey, J. (2001). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. Pennsylvania State University.
- Kahne, J., & Westheimer, J. (2004). *What kind of citizen? The politics of educating for democracy*. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237–269.
- Torney-Purta, J., Lehmann, R., Oswald, H., & Schulz, W. (2001). *Citizenship and education in twenty-eight countries: Civic knowledge and engagement at age fourteen*. IEA.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่น
ของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์
จังหวัดสุรินทร์

Factors Influencing Local Political Voting Behavior
of Citizens in Tha Sawang Subdistrict,
Mueang Surin District, Surin Province

บุญณภัทรวิริสา กุลัดต์นาม, ศศิธร ศูนย์กลาง, วันชัย สุขตาม
Boonphatrisa Kuladnam, Sasithorn Soonklang,
Wanchai Suktam

สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: aoom15092520@gmail.com,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: sasithornsoonklang21@gmail.com,

Political Science Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surin Rajabhat University

Email: wanchai2526@srru.ac.th

รับบทความ (Received): 17 พ.ย. 2568

ปรับแก้ไข (Revised): 15 ม.ค. 2569

ตอบรับบทความ (Accepted): 20 ม.ค. 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน และ 3) เสนอแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับประชาชนจำนวน 400 คน ซึ่งได้จากการคำนวณสูตรทาร์ยามานะ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และตัวแทนภาคประชาชน ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีระดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร และด้านการมีส่วนร่วมในการณรงค์ อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง ได้แก่ ทักษะคิดต่อระบอบประชาธิปไตย ความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง ความถี่ในการรับข้อมูล ความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสาร และอิทธิพลจากโซเชียลมีเดีย ซึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมการเลือกตั้งได้ร้อยละ 59.40 ($R^2=0.589$, $F=115.462$, $p<.05$)

3. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพ ได้แก่ 1) เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและเลือกผู้นำที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการเลือกตั้งให้มีความเป็นธรรม และปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น 2) บริหารงานด้วยความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างอาชีพ รายได้ และสวัสดิการพื้นฐาน รวมถึงส่งเสริมคุณธรรมและวิสัยทัศน์ทันสมัย 3) ให้ความรู้เรื่องสิทธิหน้าที่พลเมือง จัดกิจกรรมรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เข้าถึงทุกวัย และสร้างแรงจูงใจทางสังคม และ 4) เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมวางแผนและตรวจสอบงบประมาณ ส่งเสริมความรู้ทางการเมือง และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ภายใต้หลักธรรมาภิบาล

คำสำคัญ: เลือกตั้งท้องถิ่น, พฤติกรรมการเลือกตั้ง, ประชาชน

Abstract

This research aimed to 1) study citizens' voting behavior; 2) analyze the relationship between political and mass media factors influencing citizens' voting behavior; and 3) propose guidelines for promoting quality participation in local political elections. This mixed-method research utilized a quantitative approach, using a questionnaire survey of 400 citizens, derived from the Taro yamane formula. Qualitative research utilized in-depth interviews with 15 key informants, including executives, subdistrict administrative organization council members, administrative officials, and civil society representatives. The results revealed: 1) Overall, citizens' opinions on voting behavior were at a high level The highest level of voting decision was observed, followed by candidate selection criteria and moderate campaign participation. 2) The results of the relationship analysis between political and mass media factors influencing voting behavior included attitudes toward democracy, trust in political organizations, frequency of information consumption, reliability in news, and the influence of social media. This can explain 59.40 % of voting behavior ($R^2=0.589$, $F=115.462$, $p<.05$). 3) Approaches to promote quality participation include: 1) providing opportunities for citizens to participate in community development and electing quality leaders, developing a fair election process, and fostering a stronger democratic consciousness; 2) administering with transparency and good governance, focusing on community economic development, creating jobs, income, and basic welfare, as well as promoting morality and modern vision; 3) providing

knowledge about citizen rights and duties, organizing campaigns through various media to reach all ages, and creating social motivation; and 4) providing opportunities for citizens to participate in budget planning and auditing, promoting political knowledge, and developing a strong community economy under the principles of good governance.

Keywords: Local Election, Voting Behavior, Citizens

บทนำ

รูปแบบการเมืองการปกครองของประเทศไทย ได้แบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็น 3 ประเภทหลัก ๆ 1) การปกครองแบบรวมอำนาจ 2) การปกครองแบบแบ่งอำนาจ 3) การปกครองแบบกระจายอำนาจ รัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 78 กำหนดว่า “รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจ และระบบสาธารณสุข โภค และสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” การกระจายอำนาจนั้นจะแบ่งอำนาจการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจของรัฐบาลส่วนกลาง ภูมิภาค หรือหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งจะดึงจากรัฐส่วนกลางแล้วกระจายรอบ ๆ โดยเป็นการถ่ายโอนอำนาจดังกล่าว อาจจะเป็นการตัดสินใจทั้งหมด หรือบางส่วนคือการถ่ายโอนเฉพาะภารกิจ ซึ่งเป็นการแบ่งหน้าที่ให้องค์กรนั้นรับผิดชอบ หรือเป็นการถ่ายโอนพื้นที่ในส่วนของตนเองเป็นหลัก (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา, 2560) การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามมาตรา 72 แห่ง รัฐธรรมนูญ 2560 ที่บัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง” และเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ โดยเจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในรูปของการเรียกร้องเพื่อการสนับสนุนต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง เป็นกระบวนการที่ประชาชนเลือกสรรรัฐบาลที่จะ

เข้าไปทำหน้าที่บริหารบ้านเมืองและเป็นการสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจปกครองพรรคการเมืองหรือคณะบุคคลเพียงกลุ่มเดียวการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน จะขาดกระบวนการเลือกตั้งไปไม่ได้ เพราะการเลือกตั้งเป็นการที่ประชาชนได้ใช้สิทธิทางการเมือง ในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำงานบริหารประเทศ การจัดการปกครองที่ปราศจากการเลือกตั้ง ถึงเป็นการปกครองแบบเผด็จการ ฉะนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นขั้นตอนสำคัญและจำเป็นสำหรับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย พระมหาณัฐพรญาณ ขนติโร (ร่อนน้อย) (2563); ชนะ ภิญโญ (2565) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานขนาดเล็กที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ มีความหลากหลายตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ การบริหารแบบรวมศูนย์ที่อำนาจอยู่ที่รัฐบาลกลางเพียงแห่งเดียว มักไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดความจำเป็นในการกระจายอำนาจ (Decentralization) ไปสู่ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความคล่องตัว ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อให้บริการสาธารณะ แก้ไขปัญหา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจตามหลักสิทธิและหน้าที่พลเมือง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย (Democratic Accountability) โดยระบอบประชาธิปไตยนั้นยังถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าระบอบอื่น ๆ ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ การเลือกสภาท้องถิ่นและการเลือกผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณากฎหมายท้องถิ่นและนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการในท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและใกล้ชิดกับความต้องการของประชาชนมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ของประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีการกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลาง

ไปสู่ท้องถิ่น โดยมีการเลือกตั้งผู้นำและสมาชิกสภาท้องถิ่นจากประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้จัดให้มีการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 โดยมีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 13,939 คน มาใช้สิทธิ 9,951 คน คิดเป็นร้อยละ 71.38 ต่อมาได้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ตำบลท่าสว่าง 14,132 คน มาใช้สิทธิ 8,137 คน คิดเป็นร้อยละ 57.57 และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 14,100 คน มาใช้สิทธิ 7,323 คน คิดเป็นร้อยละ 51.93

แม้ว่าจะมีการจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงพบว่า อัตราการมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนตำบลท่าสว่างอยู่ในระดับไม่สูงมากนัก แสดงถึงการขาดความตื่นตัวทางการเมืองและความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง เพื่อวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการเลือกตั้ง และหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล โดยมุ่งหวังให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการเลือกตั้งท้องถิ่น สร้างความเข้าใจทางการเมือง และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน

3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นแก่นสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากสะท้อนบทบาทของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย อย่างไรก็ตามระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันในทุกสังคม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางการเมือง ระดับการตื่นตัวทางการเมือง และวุฒิภาวะทางการเมืองของประชาชนในแต่ละรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Almond และ Verba ที่อธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นผลจากวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางสังคม (Almond & Verba, 1963) รวมถึงแนวคิดของ Verba, Scholzman และ Brady (1995) ที่ชี้ว่าทรัพยากร เวลา และแรงจูงใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการตัดสินใจเลือกตั้ง

การตัดสินใจเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สะท้อนการใช้เหตุผล การประเมินข้อมูลข่าวสาร และการรับรู้เกี่ยวกับผู้สมัครและนโยบาย โดยนักวิชาการด้านพฤติกรรมมการเลือกตั้งอธิบายว่า การตัดสินใจเลือกตั้งมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมของปัจจัยเชิงโครงสร้าง ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร (Downs, 1957; Campbell et al., 1960) ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการเลือกตั้งท้องถิ่นที่ประชาชนมักใช้ ทั้งเหตุผลเชิงนโยบายและความใกล้ชิดส่วนบุคคลประกอบการตัดสินใจ

3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมการออกเสียงเลือกตั้ง

พฤติกรรมมการออกเสียงเลือกตั้งสามารถอธิบายได้ทั้งในเชิงเหตุผลและเชิงอารมณ์ โดยการเลือกตั้งเชิงเหตุผลมุ่งเน้นการประเมินผลประโยชน์นโยบาย

และประสิทธิภาพของผู้สมัคร ขณะที่การเลือกตั้งเชิงอารมณ์เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความรู้สึก และอิทธิพลทางสังคม ซึ่งงานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาทางการเมือง ล้วนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียง (Riker & Ordeshook, 1968; Norris, 2001)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความคิดเห็น ทศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ ความเชื่อทางการเมือง ความต้องการ หรือข้อเรียกร้องทางการเมือง ในรูปแบบ คำพูด ข้อเขียน สัญลักษณ์ รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ โดยผู้สื่อสารทางการเมือง (Political Communicator) ไปยังผู้รับสารทางการเมือง (Political Receiver) ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารทางการเมืองมากขึ้น สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้คนสามารถสื่อสารกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ส่งผลให้การสื่อสารทางการเมืองมีความหลากหลายและเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น (น้ำเพชร พิพัฒน์สุริยะ, 2567)

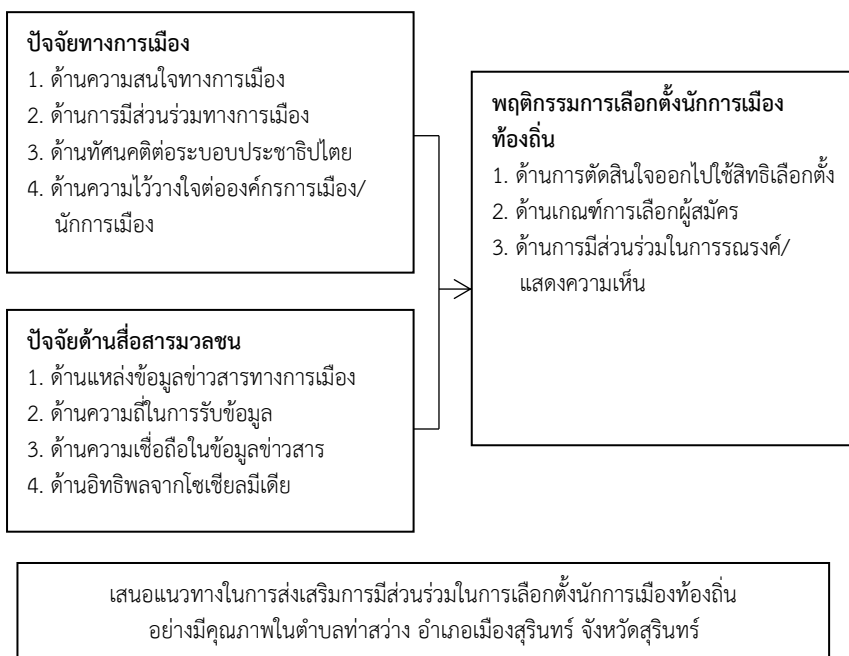
สรุป จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พฤติกรรมการเลือกตั้งเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง การตัดสินใจเชิงเหตุผลและเชิงอารมณ์ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยเฉพาะปัจจัยด้านทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย ความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง และบทบาทของสื่อสารมวลชนในยุคดิจิทัล ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน การศึกษานี้จึงนำแนวคิดดังกล่าวมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยทางการเมืองและปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผ่านการศึกษาวินิจฉัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับบุคคลสำคัญ (Key Informants) และข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ในกระบวนการวิจัย รายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในเขตพื้นที่ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 14,100 คน (ข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568)

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากรในเขตพื้นที่ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 400 คน โดยการคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างที่น้อยตามสัดส่วนของผู้วิจัย ซึ่งใช้ระดับค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ที่นัยสำคัญ 0.05

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจากการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง 2) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง 3) ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง 4) กำนันตำบลท่าสว่าง 5) ผู้อำนวยการกองคลัง และ 6) ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Qualitative Research) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งสร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

1. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ลักษณะด้านประชากร/ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลท่าสว่าง มีลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ (Checklist)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นต่อระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ใช้แบบสอบถามชนิดมาตรฐานส่วนประเมินค่า ซึ่งได้กำหนดระดับเป็น 5 ระดับ ตามมาตราวัดแบบ ลิเคิร์ท ประกอบด้วย

2.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ออกหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

2) เตรียมความพร้อมของแบบสอบถามให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลไปเสนอขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลต่อ พร้อมชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินการศึกษาวิจัยและการดำเนินการ เพื่อใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ

3) นำแบบสอบถามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยลงไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนทั้งหมด แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ ถ้ายังไม่สมบูรณ์คัดแบบสอบถามฉบับนั้นออก แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่จนครบ จากนั้นจึงได้เริ่มทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้ในครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบสมมติฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน รวมถึงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ในกรณีที่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยวิธีผืนนัยสำคัญน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 3 ด้าน โดยภาพรวม จำแนกตามรายด้าน

(n = 400)

พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน	($\bar{X}$)	แปรผล	S.D.	ลำดับ
ด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	4.18	0.760	มาก	1
ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร	3.84	0.840	มาก	2
ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น	3.17	0.936	ปานกลาง	3
ภาพรวม	3.73	0.671	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.37, S.D.=0.671) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นด้านที่มีระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.18, S.D.=0.760) รองลงมา คือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.84, S.D.=0.840) ตามลำดับ และท้ายสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.17, S.D.=0.936)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการเลือกตั้ง นักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 2

ค่าอำนาจพยากรณ์ของปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนใน
ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ (Enter) แยกรายด้าน

ตัวแปร	Regression Coefficient (Enter)			
	B	Beta	t	Sig
ด้านความสนใจทางการเมือง (X_1)	0.34	0.014	0.778	0.437
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (X_2)	-0.056	-0.083	-1.748	0.081
ด้านทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย (X_3)	0.200	0.241	5.441	0.000**
ด้านความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง (X_4)	0.267	0.292	6.5777	0.000**
ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (X_5)	-0.035	-0.045	-0.799	0.425
ด้านความถี่ในการรับข้อมูล (X_6)	0.135	0.181	3.115	0.002*
ด้านความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสาร (X_7)	0.155	0.194	4.111	0.000**
ด้านอิทธิพลจากโซเชียลมีเดีย (X_8)	0.180	0.137	2.614	0.009*

ตัวแปร	Regression Coefficient (Enter)			
	B	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	-	0.881	-	-
Multiple R	-	0.774	-	-
R ²	-	0.599	-	-
R ² Change	-	0.590	-	-
F	-	72.886	-	-

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และ พฤติกรรมการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอ เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมทั้ง 8 ด้าน สามารถอธิบายตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอ เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้ร้อยละ 59.90 มีค่า $R^2=0.590$ และค่า F เท่ากับ 72.886 มีค่า R^2 Change เท่ากับ 0.590 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาอิทธิพล ของตัวแปรอิสระเป็นรายตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) พบว่า ด้านความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง (X_4) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งมากที่สุด โดยมีค่าเบตาเท่ากับ 0.292 และมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า หากความไว้วางใจต่อองค์กรการเมืองเพิ่มขึ้น 1 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จะส่งผลให้พฤติกรรมการเลือกตั้งเพิ่มขึ้น 0.292 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กร และนักการเมืองเป็นฐานสำคัญของการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รองลงมา คือ ด้านทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย (X_3) ซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการ เลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.241$, $p<.01$) แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มี ทัศนคติเชิงบวกต่อระบอบประชาธิปไตย จะมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมการเลือกตั้ง ในระดับที่สูงขึ้น สะท้อนถึงบทบาทของการยอมรับคุณค่าและหลักการประชาธิปไตย ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสาร (X_7) ซึ่งมี ค่าเบตาเท่ากับ 0.194 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า คุณภาพและ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง ของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยประชาชนที่เชื่อมั่นในข้อมูลข่าวสารมีแนวโน้ม ตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ด้านความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสาร (X_6) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.181$, $p<.05$) สะท้อนว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอช่วยเสริมสร้าง การรับรู้และความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านอิทธิพลจากโซเชียลมีเดีย (X_8) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งในระดับ ปานกลาง ($\beta=0.137$, $p<.05$) แสดงให้เห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทในการ โน้มน้าวและกำหนดทิศทางการรับรู้ทางการเมืองของประชาชน แม้จะไม่ใช่ปัจจัยที่มี

อิทธิพลสูงสุด แต่ก็ยังเป็นปัจจัยเสริมที่มีความสำคัญในบริบทการเมืองท้องถิ่นยุคปัจจุบัน ในทางตรงกันข้าม พบว่า ด้านความสนใจทางการเมือง (X_1) มีค่าเบตาเท่ากับ 0.014 และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าความสนใจทางการเมืองเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (X_2) ซึ่งมีค่าเบตาเป็นลบ ($\beta = -0.083$) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองบางรูปแบบอาจไม่ได้เชื่อมโยงโดยตรงกับการตัดสินใจเลือกตั้งในเชิงพฤติกรรม นอกจากนี้ ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (X_5) ก็ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -0.045$) แสดงว่า ประเภทหรือแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารเพียงอย่างเดียวอาจไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง หากขาดความถี่และความน่าเชื่อถือของข้อมูล

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งนอกระบบท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.1 การสร้างจิตสำนึกพลเมืองและพัฒนากระบวนการเลือกตั้งที่โปร่งใส ควรสร้างจิตสำนึกในการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่เลือกผู้สมัครที่ใช้เงินซื้อเสียง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกผู้นำที่มีคุณภาพ ผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่เป็นธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิหน้าที่พลเมือง รวมถึงการรณรงค์ผ่านหอกระจายข่าว วิทยุชุมชน และสื่อออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย นอกจากนี้ ผู้สมัครควรหาเสียงโดยเปิดเผยระเบียบราชการให้ชัดเจนว่า สิ่งใดสามารถทำได้หรือไม่ได้ เพื่อสร้างความตื่นตัวทางการเมืองที่ถูกต้อง

3.2 การบริหารงานบนหลักธรรมาภิบาลและการตรวจสอบได้ ประชาชนต้องการให้ผู้บริหารท้องถิ่นบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาล และสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน ตรวจสอบงบประมาณ และสร้างกลไกตรวจสอบการทำงานของนอกระบบท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มั่นใจว่า การใช้งบประมาณเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

3.3 การพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับพื้นที่ควมมุ่งเน้น การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การสร้างอาชีพ และรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการจัดสรรงบประมาณต้องมีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ถนน และสวัสดิการพื้นฐานด้านต่าง ๆ

3.4 การเสริมสร้างวิสัยทัศน์และการมีส่วนร่วมเชิงรุก ส่งเสริมให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยและมีคุณธรรม พร้อมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนนำเสนอแนวนโยบายที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน นอกจากนี้ ควรมีการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองและหลักหลักประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และระดับปานกลางสลับกัน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับสืบเนื่องจากประชาชนในตำบลท่าสว่างมีระดับการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงมาก แต่ยังมีระดับการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนว่า พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน โดยที่พวกเขายอมรับและปฏิบัติหน้าที่พื้นฐานของการเลือกตั้งได้อย่างดี แต่ยังต้องการการส่งเสริมเพื่อพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงรุกมากขึ้น รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ประชาชนใช้สิทธิ เสรีภาพ ความรู้ และพลังทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิ นະที และสุริยะ ประภาสสารถ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนแขวงบ้านพานถม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ระดับการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนแขวงบ้านพานถม เขตพระนครกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงเท่ากับ 0.701 โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงลำดับการเข้าสู่สมการตามความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้ คือ ด้านทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย (X_3) ด้านความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง (X_4) ด้านความถี่ในการรับข้อมูล (X_6) ด้านความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสาร (X_7) และตัวแปรสุดท้ายที่เข้าสู่สมการที่ดีที่สุดของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ได้แก่ ด้านอิทธิพลจากโซเชียลมีเดีย (X_8) สามารถอธิบายตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้ร้อยละ 59.40 มีค่า $R^2=0.589$ และค่า F เท่ากับ 115.462 มีค่า R^2 Change เท่ากับ 0.589 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สืบเนื่องจาก การตัดสินใจและพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นนี้ถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยเชิงทัศนคติและความเชื่อมั่นในระบบการเมืองเป็นหลัก (ทัศนคติต่อประชาธิปไตยและความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง) ซึ่งเป็นฐานรากให้เกิดความสนใจ และตามมาด้วยบทบาทที่สำคัญของสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ที่มีส่วนเสริมในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย คล้ายบุตร (2565) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกนายกเทศมนตรีเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกนายกเทศมนตรีเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ด้านนโยบายของผู้สมัคร ด้านฐานะ ทางเศรษฐกิจ สังคม และชื่อเสียงของผู้สมัคร ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร สามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 50.12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลท่าสว่างให้มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องบูรณาการผ่าน 4 มิติสำคัญ ประการแรก คือ การสร้างจิตสำนึกพลเมืองและพัฒนากระบวนการเลือกตั้งที่โปร่งใส โดยมุ่งเน้นการสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยปราศจากการครอบงำจากการใช้เงินซื้อเสียง และเปิดโอกาสให้เลือกผู้นำที่

มีคุณภาพผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่เป็นธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมืองผ่านช่องทางสื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่อท้องถิ่น อย่างหอกระจายข่าวและสื่อสมัยใหม่อย่างสื่อออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำเพชร พิพัฒน์สุริยะ (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่า ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อสารทางการเมือง โดยเป็นช่องทางที่ช่วยให้ข้อมูลเข้าถึงประชาชนได้สะดวกและรวดเร็ว ส่งผลต่อการรับรู้และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในวงกว้าง

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การเลือกตั้งนอกระบบของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้สรุปผลการวิจัยตามประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

1.1 สถานภาพส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 อยู่ในช่วงอายุ 30–39 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 อยู่ในช่วงระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 64.8 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001–10,000 บาท จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ มากกว่า 10 ปี จำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0

1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.671) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นด้านที่มีระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.760) รองลงมา คือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D.=

0.840) ตามลำดับ และท้ายสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.17$, $S.D.=0.936$)

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ แยกเป็นด้าน ดังนี้

ด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, $S.D.=0.760$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ข้อที่มีระดับมากที่สุด คือ ท่านไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.32$, $S.D.=0.791$) รองลงมา คือ ท่านเห็นว่าการไปใช้สิทธิเป็นหน้าที่สำคัญของพลเมือง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.23$, $S.D.=0.838$) ตามลำดับ และท้ายสุด คือ ท่านตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนไปเลือกตั้งล่วงหน้า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$, $S.D.=0.880$)

ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, $S.D.=0.840$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร ข้อที่มีระดับมากที่สุด คือ ท่านพิจารณาความสามารถและผลงานของผู้สมัคร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$, $S.D.=0.887$) รองลงมา คือ ท่านเลือกผู้สมัครตามนโยบายและวิสัยทัศน์ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, $S.D.=0.911$) ตามลำดับ และท้ายสุด คือ ท่านให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์มากกว่าความใกล้ชิดส่วนตัว ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, $S.D.=0.840$)

ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.17$, $S.D.=0.936$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น ข้อที่มีระดับมากที่สุด คือ ท่านเคยช่วยรณรงค์หรือชักชวนให้คนอื่นออกไปเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.26$, $S.D.=1.105$) รองลงมา คือ ท่านเคยพูดคุย

หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนรอบตัว ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.24$, $S.D.=1.009$) ตามลำดับ และท้ายสุด คือ ท่านแสดงความคิดเห็นทางโซเชียลมีเดียเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.01$, $S.D.=1.084$)

1.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการเลือกตั้งนักรการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงเท่ากับ 0.701

ด้านความสนใจทางการเมืองกับด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันและอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 0.595 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัครมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันและอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.403 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันและอยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ 0.237 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 0.654 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัครมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ 0.201 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม และอยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ -0.005 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตยกับด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัครมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 0.578 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.477 มีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .05 และด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.451 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านความไว้วางใจต่อองค์กรการเมืองกับด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 0.590 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.476 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.450 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเมืองกับด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 0.635 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.366 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ 0.200 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านความถี่ในการรับข้อมูลกับ ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 0.682 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.430 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ 0.239 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสารกับด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.497 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.490 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.396 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านอิทธิพลจากโซเชียลมีเดียกับด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์/แสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ

0.633 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือ ด้านเกณฑ์การเลือกผู้สมัคร มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ 0.431 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ 0.195 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการเลือกตั้ง นักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมทั้ง 8 ด้าน สามารถอธิบายตัวแปรตามคือ พฤติกรรมการเลือกตั้ง นักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้ร้อยละ 59.90 มีค่า $R^2=0.590$ และค่า F เท่ากับ 72.886 มีค่า R^2 Change เท่ากับ 0.590 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน และพฤติกรรมการเลือกตั้ง นักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงลำดับการเข้าสู่สมการตามความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้ คือ ด้านทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย (X_3) ด้านความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง (X_4) ด้านความถี่ในการรับข้อมูล (X_6) ด้านความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสาร (X_7) และตัวแปรสุดท้ายที่เข้าสู่สมการที่ดีที่สุดของการวิเคราะห์ถดถอยพหุได้แก่ ด้านอิทธิพลจากโซเชียลมีเดีย (X_8) สามารถอธิบายตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้ร้อยละ 59.40 มีค่า $R^2=0.589$ และค่า F เท่ากับ 115.462 มีค่า R^2 Change เท่ากับ 0.589 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถเขียนสมการในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังต่อไปนี้

$$\text{สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ } Y=0.882+0.203 (X_3)+0.268 (X_4)+0.102(X_6)+0.153(X_7)+0.084(X_8)$$

$$\text{สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน } Z_r =0.882+0.244_3+0.293_4+0.142_6+0.191_7+0.107_8$$

1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งนักการเมืองท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ท่านเห็นว่า การเลือกตั้งท้องถิ่นมีข้อดี/ข้อเสีย อย่างไร พบว่า ประชาชนได้มีสิทธิเลือกคนที่ทำงานและบริหารงบประมาณที่มีคุณภาพ ส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นทำให้ผู้บริหารและนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ความเข้มข้นของการแข่งขันที่ทำให้เกิดความขัดแย้งการใช้งบประมาณจำนวนมากในการเลือกตั้งและความเป็นไปได้ที่ผู้ได้รับเลือกอาจไม่สามารถปฏิบัติได้จริงหรือได้รับผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

ท่านอยากให้ผู้สมัครหรือผู้ได้รับการเลือกพัฒนาสิ่งใดในชุมชน พบว่าอยากให้ผู้ได้รับการเลือกตั้งบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสและได้เนื้องานเต็มที่ตามงบประมาณที่ตั้งไว้ พัฒนาในทุกท่านที่เกี่ยวกับการดำรงชีพของประชาชนน้ำไหลไฟสว่างทางสะดวกคุณธรรมจริยธรรมการสร้างอาชีพสร้างรายได้ลดรายจ่าย อยากให้พัฒนาในพื้นที่ตำบลและชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดีและมีวิสัยทัศน์ก้าวไกลมาพัฒนาตำบลให้เศรษฐกิจที่ดีขึ้นกว่านี้

ทำอย่างไร จึงจะกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น พบว่าอยากให้ผู้สมัครหาเสียงเปิดเผยระเบียบราชการให้ประชาชนทราบ ว่า อันไหนทำได้ อันไหนทำไม่ได้ การกระตุ้นที่จะให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้นสามารถทำได้หลายวิธีทั้งการให้ความรู้และสร้างความตื่นตัวทางการเมืองการอำนวยความสะดวกในการลงคะแนนเสียง ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ และรณรงค์ในหมู่บ้านชุมชนให้เกิดการตื่นตัวในการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง

ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นของตำบลท่าสว่าง อย่างไร พบว่า สร้างจิตสำนึกในการใช้สิทธิเลือกตั้งไม่เลือกผู้สมัครที่ใช้เงินซื้อเสียง อยากให้จัดสรรงบประมาณมากขึ้นตามพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน เน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้การสร้างกลไกตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่น การสนับสนุนให้ประชาชนนำเสนอแผนนโยบายที่ตรงกับความต้องการของชุมชน

2. สรุปผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ประเด็นที่ 1 ท่านเห็นว่าการเลือกตั้งท้องถิ่นมีข้อดีข้อเสียอย่างไร

ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยระดับฐานราก เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง และสามารถเลือกบุคคลที่มีคุณภาพเข้ามาบริหารจัดการงบประมาณของท้องถิ่นอย่างโปร่งใส ตรงตามความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังเป็นกลไกสร้างความตื่นตัวทางการเมืองและสร้างความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของพื้นที่ให้กับคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม ประชาชนจำนวนมากยังสะท้อนถึงปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การแบ่งขั้วทางการเมือง และความขัดแย้งในหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เกิดความแตกแยกและความไม่ไว้วางใจในกระบวนการเลือกตั้ง อีกทั้งบางกรณี ผู้ที่ได้รับเลือกอาจไม่ปฏิบัติตามนโยบายที่หาเสียงไว้ หรือมุ่งผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม โดยภาพรวมประชาชนมองว่าการเลือกตั้งท้องถิ่นยังมีความจำเป็น แต่ต้องได้รับการพัฒนาให้โปร่งใสเป็นธรรม และสร้างจิตสำนึกทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ประเด็นที่ 2 ท่านอยากให้ผู้สมัครหรือผู้ได้รับการเลือกพัฒนาสิ่งใดในชุมชน

ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ โดยภาพรวม พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ต้องการให้ผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งมีการบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาล และสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม ประชาชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน เช่น การส่งเสริมอาชีพ การสร้างรายได้ การลดรายจ่ายในครัวเรือน และการจัดสวัสดิการพื้นฐานให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะด้านการศึกษา สุขภาพ และการพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังต้องการเห็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิต เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ถนน และระบบขนส่ง รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ประชาชนบางส่วนเสนอว่า ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มีแนวคิดทันสมัย และมุ่งพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน

ประเด็นที่ 3 ทำอย่างไรจึงกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนเห็นพ้องกันว่า การกระตุ้นให้คนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น ควรเริ่มจากการให้ความรู้และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิหน้าที่ของพลเมือง โดยหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมรณรงค์ สื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน และสื่อออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอายุ ควบคู่กับการให้ข้อมูลอย่างโปร่งใสเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่าการเลือกตั้งมีผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างไร นอกจากนี้ ยังควรจัดระบบอำนวยความสะดวก เช่น หน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่ หรือการลงคะแนนล่วงหน้า เพื่อเพิ่มโอกาสในการใช้สิทธิ รวมทั้งสร้างแรงจูงใจทางสังคม เช่น การยกย่องประชาชนที่เป็นแบบอย่างในการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสุจริต เพื่อสร้างค่านิยมทางประชาธิปไตยในระยะยาว

ประเด็นที่ 4 ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นของตำบลท่าสว่าง อย่างไร

ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ โดยภาพรวม พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอให้มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและทั่วถึง โดยต้องมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานและตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านประชาธิปไตย ลดปัญหาการซื้อเสียง และสร้างความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของตนเอง ประชาชนยังเน้นให้ส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ตลอดจนสร้างระบบการบริหารท้องถิ่นที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในทุกระดับ โดยสรุป ประชาชนต้องการเห็นการเมืองท้องถิ่นที่เข้มแข็ง โปร่งใส และขับเคลื่อนบนพื้นฐานของธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนและดำเนินโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมือง การจัดเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และผลของการเลือกตั้ง รวมถึงการพัฒนากิจกรรมรณรงค์เชิงสร้างสรรค์ในระดับหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของการใช้สิทธิอย่างสุจริตและมีเหตุผล

2. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชนในพื้นที่ชนบท ผ่านสื่อที่เหมาะสม เช่น หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน และสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างความตื่นตัวทางการเมืองและลดปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

3. หน่วยงานด้านการศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นควรนำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้ในการบูรณาการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและพลเมือง เช่น การจัดหลักสูตร “พลเมืองประชาธิปไตย” หรือกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับเยาวชน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งนอกระบบของประชาชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยอธิบายกลไกการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมการเลือกตั้งมีได้ขึ้นอยู่กับมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงกิจกรรมหรือความสนใจทางการเมืองเพียงอย่างเดียว หากแต่ถูกขับเคลื่อนด้วย ปัจจัยเชิงทัศนคติและความเชื่อมั่นในระบบการเมืองเป็นสำคัญ

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ การค้นพบว่า ความไว้วางใจต่อองค์กรการเมือง และทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง ขณะที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงรุก เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการแสดงออกทางการเมือง ไม่ได้ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยนี้สะท้อนว่า การมีส่วนร่วมเชิงกิจกรรมโดยปราศจากความเชื่อมั่นในระบบ และคุณภาพของข้อมูลข่าวสาร อาจไม่เพียงพอในการกระตุ้นการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชน นอกจากนี้ งานวิจัยยังสร้างองค์ความรู้ใหม่ในมิติของการสื่อสารทางการเมือง โดยพบว่า ความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสาร และ ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสาร มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง มากกว่าประเภทหรือแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารเพียงอย่างเดียว ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในบริบทสังคมท้องถิ่นยุคดิจิทัล ที่ให้ความสำคัญกับ “คุณภาพ” และ “ความน่าเชื่อถือ” ของข้อมูล มากกว่าช่องทางทางการสื่อสาร

โดยสรุป งานวิจัยนี้ได้ต่อยอดองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ด้วยการเสนอกรอบอธิบายเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยง ทัศนคติ ความไว้วางใจ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เข้าด้วยกัน และช่วยอธิบายลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยในเชิง “ประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติหน้าที่” มากกว่าประชาธิปไตยเชิงมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2562). พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนที่ 50 ก. ชนะ ภิญญ. (2565). *การปกครองท้องถิ่นกับการกระจายอำนาจในสังคมประชาธิปไตยไทย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- น้ำเพชร พิพัฒน์สุริยะ. (2567). แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง. *วารสารการสื่อสารและสังคม*, 12(1), 1–15.
- พระมหาณัฐพรจัน ขนติโร (รองน้อย). (2563). การเลือกตั้งกับประชาธิปไตย: การมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคใหม่. *วารสารรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 45–60.
- สุกั นิธิ, และ สุริยะ ประกายสาธก. (2564). การตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนแขวงบ้านพานถม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. *วารสารรัฐศาสตร์และการบริหาร*, 14(2), 55–70.
- สมชาย คล้ายบุตร. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกนายกเทศมนตรีเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการพัฒนา*, 17(3), 89–102.
- สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก.
- สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 114 ตอนที่ 55 ก.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์. (2568). *รายงานสถิติผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์*.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง. (2568). *รายงานผลการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง*. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง.

- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press.
- Bennett, W. L., & Iyengar, S. (2008). A new era of minimal effects? The changing foundations of political communication. *Journal of Communication*, 58(4), 707–731.
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1960). *The American voter*. Wiley.
- Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. Harper.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.
- Norris, P. (2001). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*. Cambridge University Press.
- Riker, W. H., & Ordeshook, P. C. (1968). A theory of the calculus of voting. *American Political Science Review*, 62(1), 25–42.
- Verba, S., Scholzman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองกับการแสวงหา
พยานหลักฐานดิจิทัลในชั้นสอบสวนของประเทศไทย
The Right Against Self-Incrimination
and Acquisition of Digital Evidence
in the Investigatory Phase in Thailand

ภาวิณี คุ่นสงคราม

Phawinee Kunsongklam

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Faculty of Law and Political Science, Northren College

Email: Phawinee.mungming@gmail.com

รับบทความ (Received): 8 ม.ค. 2569

ปรับปรุงแก้ไข (Revised): 6 มี.ค. 2569

ตอบรับบทความ (Accepted): 10 มี.ค. 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและการปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองของผู้ต้องหา (Right Against Self-Incrimination) อันเนื่องมาจากการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นพนักงานสอบสวน การวิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อวิเคราะห์หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและเทคโนโลยี ผลการวิจัยเบื้องต้นพบว่า การเข้าถึงข้อมูล

ดิจิทัลที่ถูกเข้ารหัส (Encrypted Data) หรือข้อมูลในระบบคลาวด์ (Cloud-based Data) โดยปราศจากความยินยอม อาจเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาโดยปริยาย เนื่องจากการบังคับให้ต้องเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับส่วนบุคคล งานวิจัยนี้จึงมุ่งเสนอแนวทางปฏิรูปกฎหมายและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามหลักนิติธรรมกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

คำสำคัญ: สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง, พยานหลักฐานดิจิทัล, การสอบสวนคดีอาญา

Abstract

This research aims to analyze legal and practical issues impacting the Right Against Self-Incrimination of the accused due to the rapid increase in the search for digital evidence in criminal cases, specifically during the investigatory phase. The study employs a qualitative methodology, combining documentary research, analyzing relevant laws, the Constitution, and judicial precedents with In-depth Interviews of legal and technology experts. Preliminary findings indicate that accessing encrypted or cloud-based data without consent may constitute an implicit violation of the accused's rights, as it compels the disclosure of private information. This research proposes legal reforms and clear operational guidelines for investigators to balance the protection of the accused's rights under the Rule of Law principle with enhancing the efficiency of investigating technology-related crimes.

Keywords: Right Against Self-Incrimination, Digital Evidence, Criminal Investigations

บทนำ

ในยุคดิจิทัล การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยได้เผชิญปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้กลายเป็นพยานหลักฐานสำคัญในเกือบทุกประเภทคดี ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากโทรศัพท์มือถือ บัญชีสื่อสังคมออนไลน์ กล้องวงจรปิด หรือระบบฐานข้อมูลคลาวด์ พยานหลักฐานเหล่านี้มีศักยภาพในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลได้อย่างแม่นยำ แต่ในขณะเดียวกัน การเข้าถึงหรือรวบรวมข้อมูลดังกล่าว โดยเจ้าพนักงานก็อาจกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปณิบัติกษต่อตนเอง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมอาญาที่อยู่ในระดับสากล

หลักสิทธินี้ได้รับการรับรองทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศและภายในประเทศ เช่น มาตรา 14 วรรค 3 (g) แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปณิบัติกษต่อตนเอง หลักการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อป้องกันการบังคับให้บุคคลต้องเปิดเผยข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่อาจใช้กล่าวหาตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม

อย่างไรก็ดี การประยุกต์ใช้หลักสิทธินี้ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในบริบทของพยานหลักฐานดิจิทัลยังมีความซับซ้อนและคลุมเครือ เช่น กรณีพนักงานสอบสวนขอให้ผู้ต้องหามอบรหัสผ่านโทรศัพท์มือถือหรือรหัสผ่านบัญชีสื่อออนไลน์ เพื่อเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดี หากผู้ต้องหาปฏิเสธ อาจได้รับการพิจารณาว่าผู้ต้องหาไม่ให้ความร่วมมือในการสอบสวน แต่หากยินยอมก็อาจถูกใช้ข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐานกล่าวหาในภายหลัง ปัญหานี้ก่อให้เกิดคำถามสำคัญว่า การบังคับหรือร้องขอให้ผู้ต้องหาเปิดเผยข้อมูลดิจิทัลดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปณิบัติกษต่อตนเองหรือไม่ และรัฐควรมีแนวทางใดในการถ่วงดุลระหว่างสิทธิและเสรีภาพของบุคคลกับประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ได้มีการพัฒนาแนวคำพิพากษาเกี่ยวกับการใช้สิทธิไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เช่น คำพิพากษาศาลสูงสหรัฐฯ คดี *Riley v. California* (2014) ที่วางหลักว่า การตรวจค้นโทรศัพท์มือถือของผู้ต้องหาต้องได้รับหมายศาล และคดี *United States v. Hubbell* (2000) ซึ่งศาลวินิจฉัยว่า การบังคับให้เปิดเผยรหัสผ่านอาจถือเป็นการละเมิดสิทธิดังกล่าว หลักการเหล่านี้สะท้อนถึงแนวโน้มของโลกที่ให้ความสำคัญกับการตีความสิทธิในเชิงคุ้มครองบุคคลมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย แม้จะมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อรองรับการตรวจสอบและรวบรวมหลักฐานทางดิจิทัล แต่ยังไม่มีความชัดเจนในส่วนขอบเขตหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานในการขอความร่วมมือจากผู้ต้องหาว่าควรอยู่ในกรอบใด จึงจะไม่ละเมิดสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ การศึกษาในครั้งนี้ จึงมีความจำเป็นเพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาช่องว่างทางกฎหมาย แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม และข้อเสนอเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยในประเด็นดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงขอบเขตการใช้สิทธิที่จะไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองของผู้ต้องหาในบริบทของพยานหลักฐานดิจิทัล เพื่อกำหนดแนวทางในการใช้และการตีความกฎหมาย รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่การสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและการรักษาประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาของรัฐ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หลักการคุ้มครอง สิทธิที่จะไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองของผู้ต้องหาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติของการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลในชั้นพนักงานสอบสวนที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปณิักษ์ต่อตนเองของผู้ต้องหา

3. เพื่อเสนอแนวทางการปฏิรูปกฎหมาย และกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนแก่พนักงานสอบสวน และเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหากับการเพิ่มประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างสิทธิทางอาญากับอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัล

หลักการของสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปณิักษ์ต่อตนเอง (Right Against Self-Incrimination)

สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปณิักษ์ต่อตนเองเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2565) โดยมีแก่นสาระสำคัญคือ การคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยมิให้ถูกบังคับหรือบีบบังคับให้ต้องเปิดเผยข้อมูลหรือให้การใด ๆ ที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดของตนเองได้ (ธรรมศาสตร์, 2562)

ขอบเขตตามกฎหมายไทยในชั้นสอบสวน เจ้าพนักงานต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบว่าสิทธิให้การหรือไม่ให้การก็ได้ หากผู้ต้องหาให้การโดยไม่สมัครใจ เช่น ถูกบังคับ ชูเชิญ ทรมาน ค่าให้การนั้นจะไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 (วรุฒิ สุระ, 2558)

คำถามหลักในยุคดิจิทัล วรรณกรรมส่วนใหญ่จะเริ่มตั้งคำถามว่า สิทธิดังกล่าวครอบคลุมถึงพยานหลักฐานทางกายภาพ (Physical Evidence) หรือไม่ โดยเฉพาะข้อมูลดิจิทัล (Digital Data) ที่ต้องใช้ความรู้และค้นหาความลับส่วนบุคคล เช่น

รหัสผ่าน หรือข้อมูลทางชีวมิติ (Biometric Data) ในการปลดล็อก (พีระ สังข์สิงห์, 2563)

อำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลตามกฎหมายไทย การแสวงหาพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนของไทยดำเนินการภายใต้กฎหมายหลายฉบับ โดยมีเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลดิจิทัล ซึ่งได้แก่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดอำนาจในการค้นและยึดสิ่งของต่าง ๆ แต่ไม่ได้ระบุวิธีการค้นและยึดข้อมูลดิจิทัลที่ถูกเข้ารหัสไว้อย่างชัดเจน

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กำหนดให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์ ระบบคอมพิวเตอร์ และสามารถยึดหรืออายัดอุปกรณ์ได้ โดยต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล (กิตติพงษ์ ละออ, 2562)

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Personal Data Protection Act: PDPA) แม้จะเน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกิจกรรมทั่วไป แต่ก็กำหนดให้หน่วยงานรัฐต้องปฏิบัติตามหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วนในการประมวลผลข้อมูล ซึ่งเป็นหลักที่ต้องนำมาพิจารณาควบคู่กับการสอบสวนด้วย (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2561)

1. สิทธิของประชาชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเองหรือไม่ถูกบังคับให้สารภาพ

1.1 สิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเองหรือไม่ถูกบังคับให้สารภาพมีความหมาย 3 ประการ คือ

1.1.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องไม่นำพยานหลักฐานที่ได้จากการถูกบังคับ ถูกข่มขู่ หรือโดยไม่สมัครใจ มาใช้เป็นหลักฐานในการลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลย

1.1.2 การถูกบังคับให้รวมถึงสถานการณ์ที่ผู้ต้องหาอาจถูกลงโทษหากไม่ให้การตามความจริงหรือถูกลงโทษหากไม่ยอมให้การใด

1.1.3 เมื่อพนักงานสอบสวนตั้งข้อหาและบุคคลตกเป็นผู้ต้องหา โดยผู้ต้องหาสิทธิที่จะได้รับการแจ้งถึงสิทธิที่จะนิ่งและไม่ให้การปรักปรำตนเอง อย่างไรก็ตาม สิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเองมีข้อยกเว้นบางประการ เช่น

(1) สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับต้องให้การใด ไม่ได้ขยายไปถึงพยานวัตถุ ดังนั้น แม้วิธีการได้พยานหลักฐานจะเป็นการฝ่าฝืนใจผู้ถูกดำเนินคดี เช่น เอกสารที่ได้จากหมายค้นของศาล ลมหายใจ เลือด ปัสสาวะ หรือเนื้อเยื่อจากการตรวจ DNA พยานที่เป็นวัตถุดังกล่าวก็สามารถรับฟังในชั้นศาลได้

(2) การพิจารณาว่าการสอบปากคำผู้ต้องหาใดเป็นการบังคับให้ผู้ต้องหาให้การหรือไม่ ให้ศาลพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป โดยคำนึงถึงปัจจัยอื่นประกอบด้วย เช่น ลักษณะและระดับแห่งการบังคับว่ารุนแรงเพียงใด การมีอยู่ของหลักประกันสิทธิระหว่างการพิจารณาว่ามีอยู่หรือไม่

(3) การที่ผู้ต้องหาไม่ให้การใด ไม่ใช่จะไม่มีผลในทางคดี ซึ่งหมายความว่า ศาลไม่อาจลงโทษจำเลยเพียงอาศัยเหตุผลเดียวว่า จำเลยไม่ยอมให้การใด แต่การที่จำเลยไม่ให้การใดเลยอาจนำไปสู่ข้อสงสัยหรือข้อพิรุธ เพื่อนำมาประกอบกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอื่นในการลงโทษจำเลยได้

1.2 สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะถูกทำให้เป็นจริงขึ้นมาได้นอกจากการทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตระหนักถึงสิทธิของประชาชนแล้วองค์กรตุลาการก็มีบทบาทสำคัญในการทำให้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นจริง

2. พยานหลักฐานดิจิทัลและปัญหาทางกฎหมาย

พยานหลักฐานดิจิทัล (Digital Evidence) หมายถึง ข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้ เช่น ไฟล์ภาพ เสียง ข้อความ การสื่อสารทางอีเมล หรือข้อมูลจากโซเชียลมีเดีย (Goodison, Davis, & Jackson, 2015) การใช้พยานหลักฐานดิจิทัลในคดีอาญาได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาที่สำคัญคือ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา เช่น การเข้าถึงโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์ของผู้ต้องหาโดยไม่ได้รับความยินยอม

พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาตรา 11 วางหลักว่า

ห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐาน
ในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีอื่นใด เพียงเพราะ
เหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ในการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานว่า ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะเชื่อถือได้หรือไม่
เพียงใดนั้น ให้พิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของลักษณะหรือวิธีการที่ใช้สร้าง เก็บรักษา
หรือสื่อสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ลักษณะหรือวิธีการเก็บรักษา ความครบถ้วน และไม่มี
การเปลี่ยนแปลงของข้อความลักษณะ หรือวิธีการที่ใช้ในการระบุหรือแสดงตัวผู้ส่ง
ข้อมูล รวมทั้งพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับ
สิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วย

จากประเด็นข้อกฎหมายดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า ข้อมูล
อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งหมายความรวมถึง ข้อมูลการติดต่อสื่อสารหรือสนทนาผ่าน E-mail,
LINE Application, Facebook Messenger หรือการพูดคุยโต้ตอบกันผ่านทาง
Comments ในกระทู้ต่าง ๆ หรือใน Facebook Website หรือเว็บไซต์อื่น ๆ ย่อม
สามารถใช้อ้างอิงเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

วิธีการนำเสนอข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานนั้น มิได้จำเป็น
ว่าจะต้องนำเครื่องคอมพิวเตอร์ไปทำการประมวลผลข้อมูล เพื่อแสดงข้อมูล
อิเล็กทรอนิกส์ให้ศาลพิจารณา หรือต้องทำการคัดลอกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ใส่ซีดี ส่งไป
ให้ศาลแต่อย่างใด เพราะตามวรรคสามแห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว วางหลักว่า
สิ่งพิมพ์ออก หรือ Printout ของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถนำมาใช้อ้างอิงเป็น
พยานหลักฐานในการพิจารณาได้ เช่นเดียวกับตัวข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น
ทางปฏิบัติในการนำเสนอข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ผู้นำสืบย่อมสามารถทำการพิมพ์ข้อมูล
ทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นใส่กระดาษ แล้วนำเอากระดาษที่พิมพ์ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น
ไปนำเสนอพยานในชั้นศาลได้

ส่วนวิธีการนำเสนอข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวให้มีน้ำหนักที่ศาลจะรับฟังได้
นั้น ฝ่ายที่นำเสนอสืบควรจะต้องถามค้านและนำสืบให้ศาลเห็นถึงความน่าเชื่อถือของ
พยานหลักฐานเหล่านั้นตามที่กำหนดไว้ในวรรคสามของมาตราดังกล่าวด้วย กล่าวคือ

ผู้นำสืบควรจะนำเสนอให้เห็นว่า ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีวิธีการสร้างหรือการเกิดขึ้นที่น่าเชื่อถือ ไม่อาจถูกปลอมแปลงได้ มีวิธีการเก็บรักษาข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน ไม่อาจถูกเปลี่ยนแปลงได้ภายหลังจากเกิดขึ้นมาแล้ว และสามารถระบุตัวผู้ส่งข้อความนั้นได้อย่างแน่นอน รวมทั้งพฤติกรรมอื่น ๆ ที่จะทำข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีความน่าเชื่อถือ

ตัวอย่างเช่น ในการนำเสนอถึงข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นการตอบโต้กันผ่าน E-mail LINE หรือ Facebook Messenger ซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้นำสืบควรต้องนำเสนอและถามคำถามตามแนวทางเบื้องต้น ดังนี้

1. ถามคำถามฝ่ายตรงข้ามหรือนำสืบพยานฝ่ายตนในประเด็นว่า ผู้ส่งข้อมูลที่ปรากฏในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ คือบุคคลที่ฝ่ายตนกล่าวอ้างว่าเป็นผู้ส่งจริง ตัวอย่างเช่น หากอ้างว่าจำเลยเป็นผู้ส่งข้อความมาหาโจทก์ทาง E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger ผู้นำสืบต้องถามคำถามจำเลย พยานจำเลย หรือนำสืบพยานโจทก์ที่รู้เห็นเกี่ยวข้องให้ได้ว่า จำเลยเป็นผู้ใช้ E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger จริง และเป็นผู้ส่งข้อความนั้นในวันเกิดเหตุจริง โดยการนำเสนอให้ศาลเห็นว่าจำเลยนั้นเป็นผู้ใช้และส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว อาจจะนำเสนอโดยการหมายเรียกข้อมูลผู้สมัครใช้ E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger ดังกล่าวมาจากผู้ให้บริการระบบข้อมูล (E-mail, LINE, Facebook) เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ส่งข้อความนั้นคือ จำเลยซึ่งเป็นผู้สมัครใช้บริการจากเจ้าของระบบข้อมูล หรือนำสืบถึงผู้ที่รู้จักจำเลย และเคยเห็นจำเลยใช้ E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger ดังกล่าว หรือการนำเสนอถึงพฤติกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลหรือรูปถ่ายที่ปรากฏใน E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger นั้น เป็นข้อมูลส่วนตัวของจำเลย บุคคลอื่นไม่สามารถนำเข้าสู่ข้อมูลดังกล่าวได้

2. ถามคำถามและนำเสนอให้ศาลเห็นว่า ข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้น ฝ่ายผู้อ้างไม่สามารถทำขึ้นเองได้โดยลำพัง หากปราศจากการสนทนาโต้ตอบกันจริง และผู้อ้างไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่ปรากฏนั้นได้เอง เช่น หากอ้างหลักฐานการสนทนาโต้ตอบผ่าน E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger มาเป็นพยานต่อศาล ฝ่ายผู้อ้างก็ต้องถามคำถามให้เห็นว่า ข้อมูลการสนทนาที่ปรากฏขึ้นนั้น จะไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากไม่มีการสนทนาโต้ตอบกันจริง หรือ

เมื่อมีการสนทนาโต้ตอบกันแล้ว ฝ่ายผู้อ้างหรือบุคคลอื่นจะไม่สามารถทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงข้อความดังกล่าวได้ โดยการนำสืบอาจใช้วิธีการถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามให้ยอมรับข้อเท็จจริงดังกล่าว หรือการหมายเรียกผู้ให้บริการระบบ หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวกับ E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger มาเบิกความยืนยันถึงข้อเท็จจริงว่า ข้อมูลดังกล่าวไม่อาจจะเกิดขึ้นได้หากไม่มีการสนทนาโต้ตอบกันจริง และเมื่อมีการสนทนาโต้ตอบกันแล้วไม่ว่าผู้ใดก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลได้

3. ถามค้านและนำสืบให้เห็นว่า ข้อมูลที่พิมพ์ หรือ Printout ออกมานั้นถูกต้องกับข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์จริง โดยการนำสืบประเด็นนี้ เบื้องต้นผู้อ้างจะต้องเบิกความยืนยันก่อนว่า ข้อมูลที่พิมพ์ ออกมานั้นถูกต้องกับข้อมูลที่ปรากฏในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยอธิบายถึงกระบวนการในการ Printout นอกจากนี้ ต้องถามค้านให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับ หากฝ่ายตรงข้ามไม่ยอมรับ ฝ่ายผู้อ้างก็ควรจะเตรียมตัวที่จะแสดงข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวเปรียบเทียบกับข้อมูลที่พิมพ์ออกมาได้ทันที

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักฐานการติดต่อสนทนาทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะโปรแกรมในการสื่อสารยอดนิยมที่มักใช้กันประจำ E-mail, LINE Application หรือ Facebook Messenger นั้น สามารถใช้อ้างอิงเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ โดยการนำสืบ สามารถนำสิ่งพิมพ์ออก ของข้อมูลเหล่านั้นมาแสดงเป็นพยานหลักฐานต่อศาลได้ แต่ในการนำสืบนั้น ไม่ควรจะนำสืบลอยๆ แต่ควรจะต้องสืบพฤติการณ์ประกอบต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ จึงจะมีน้ำหนักให้ศาลรับฟังได้ ซึ่งนับวันความจำเป็นในการอ้างอิงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้มาเป็นพยานหลักฐานก็ยังมีมากขึ้น ในคดีความหลายคดี ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้อาจมีผลต่อการแพ้หรือชนะคดีได้ ดังนั้น ทนายความหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จะต้องศึกษาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการอ้างอิงและนำสืบพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้

ความขัดแย้งของหลักการในต่างประเทศ

ในต่างประเทศ โดยเฉพาะในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) มีการถกเถียงอย่างกว้างขวางว่า การบังคับให้ผู้ต้องหาเปิดเผยรหัสผ่าน

เพื่อเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลเป็นการละเมิดสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิกักษ์ต่อตนเองหรือไม่ (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2549)

แนวคิดแบ่งแยก มีแนวโน้มแบ่งพยานหลักฐานออกเป็นพยานหลักฐานเชิงคำให้การ (Testimonial Evidence) และพยานหลักฐานเชิงวัตถุหรือกายภาพ (Non-Testimonial Evidence) หากข้อมูลดิจิทัลถูกจัดเป็นพยานหลักฐานเชิงวัตถุ เช่น ลายนิ้วมือ เสียง การบังคับให้ปลดล็อกจะไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิ แต่หากรหัสผ่าน ถูกจัดเป็นข้อมูลเชิงคำให้การที่ต้องอาศัยความรู้หรือความคิดส่วนตัวในการเปิดเผย การบังคับอาจถือเป็นการละเมิดสิทธิ

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย การใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการเข้าถึง พยานหลักฐานดิจิทัลที่ต้องอาศัยการเปิดเผยความรู้ภายในของผู้ต้องหา มีแนวโน้ม ก่อให้เกิดการกระทบสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิกักษ์ต่อตนเองในระดับสูงกว่าการตรวจยึดพยานวัตถุทั่วไป

อีกทั้ง หากการใช้อำนาจดังกล่าวมีได้อยู่ภายใต้หลักความจำเป็นและได้ สัดส่วน หรือขาดการควบคุมโดยศาลอย่างเข้มงวด การกระทบสิทธิย่อมมีลักษณะ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในทางกลับกัน หากมีหมายศาลเฉพาะเจาะจงและจำกัด ขอบเขตอย่างเหมาะสม ระดับการกระทบสิทธิจะลดลงและสามารถถือได้ว่าเป็นการ จำกัดสิทธิที่ชอบด้วยกฎหมาย

ดังนั้น สมมุติฐานหลักของงานวิจัยนี้คือ ระดับความเข้มข้นของการใช้อำนาจ แสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัล มีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับการกระทบสิทธิไม่ให้การ เป็นปฏิกักษ์ต่อตนเอง และความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการสอบสวน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเองกับการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลในชั้นสอบสวนของประเทศไทย” ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) แนวคิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Due Process of Law) 2) ทฤษฎีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเอง (Right Against Self-Incrimination) และ 3) แนวคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานดิจิทัลและหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) ในการใช้อำนาจรัฐ

งานวิจัยตั้งอยู่บนหลัก “กระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม” ซึ่งถือว่า รัฐต้องใช้อำนาจสอบสวนภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรม โดยเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพของบุคคล แนวคิดนี้สัมพันธ์โดยตรงกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 29 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่รับรองสิทธิของผู้ต้องหาในการไม่ถูกบังคับให้ประคับประคองตัวเอง หลักการดังกล่าวมีรากฐานจากระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งพัฒนาผ่านแนวคำพิพากษาในต่างประเทศ

งานวิจัยอาศัยทฤษฎีว่าด้วย “ลักษณะเชิงคำให้การ (Testimonial Character)” ของข้อมูล ซึ่งพิจารณาว่า การเปิดเผยข้อมูลบางประเภท เช่น รหัสผ่าน การถอดรหัส หรือการยืนยันตัวตนทางชีวมิติ เป็นการแสดงออกถึงความรู้หรือเจตจำนงภายในของบุคคลหรือไม่ หากการกระทำนั้นสะท้อนกระบวนการทางความคิด (Contents of the Mind) ก็อาจอยู่ในขอบเขตความคุ้มครองของสิทธิไม่ให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเอง งานศึกษาของต่างประเทศ เช่น Hubbell (2000) และแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป สะท้อนแนวโน้มการตีความขยายขอบเขตสิทธิดังกล่าวให้ครอบคลุมข้อมูลดิจิทัลที่มีลักษณะเชิงคำให้การ

งานวิจัยเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่อง “พยานหลักฐานดิจิทัล (Digital Evidence Theory)” ซึ่งมองว่า ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีคุณลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ความสามารถในการทำซ้ำ การเข้ารหัส การจัดเก็บในระบบคลาวด์ และการพึ่งพาเทคโนโลยีในการเข้าถึง คุณลักษณะดังกล่าวทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ครอบครองข้อมูลมากกว่าพยานวัตถุทั่วไป ส่งผลให้เกิดจุดตึงระหว่าง “อำนาจรัฐใน

การสืบสวน” กับ “สิทธิส่วนบุคคล” งานวิจัยจึงนำหลักความจำเป็นและได้สัดส่วน (Necessity and Proportionality) ตามแนวคิดกฎหมายมหาชนและกฎหมายสิทธิมนุษยชนมาเป็นกรอบประเมินความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจสอบสวน

ดังนั้น ความสัมพันธ์ของตัวแปรสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อรัฐใช้อำนาจเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลในระดับที่ต้องอาศัยการเปิดเผยความรู้ภายในของผู้ต้องหา (เช่น การบังคับให้เปิดเผยรหัสผ่าน) ย่อมเพิ่มความเสี่ยงต่อการกระทบสิทธิไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ในทางกลับกัน หากการเข้าถึงข้อมูลเป็นเพียงการตรวจยึดพยานวัตถุภายใต้หมายศาลและเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน การกระทบสิทธิก็จะลดลง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาหลักสิทธิที่จะไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานดิจิทัล

2. ขอบเขตด้านกระบวนการ

จำกัดการศึกษาเฉพาะการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งจะไม่ครอบคลุมถึงชั้นพิจารณาคดีหรือการบังคับคดี

3. ขอบเขตด้านการเปรียบเทียบกฎหมาย

ศึกษาแนวคิดและแนวคำพิพากษาของต่างประเทศเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองและข้อมูลดิจิทัล เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

วิเคราะห์หัตถบัพยัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและการสอบสวนคดีเทคโนโลยี

วิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกาและศาลรัฐธรรมนูญที่วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับขอบเขตของสิทธิที่จะไม่ให้เป็นปฎิบัติของตนเอง รวมถึงแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานดิจิทัล เปรียบเทียบหลักการและแนวทางปฏิบัติของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรในประเด็นการบังคับให้เปิดเผยรหัสผ่านข้อมูลดิจิทัล

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หน่วยงานผู้เชี่ยวชาญด้านคดีอาญา และนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาในทางปฏิบัติ และข้อจำกัดในการใช้และการตีความกฎหมายที่นำไปสู่ความขัดแย้งกับสิทธิผู้ต้องหา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย

1) ผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์พิจารณาคดีอาญาหรือคดีเทคโนโลยี
จำนวน 2 คน

2) พนักงานอัยการที่รับผิดชอบคดีอาญาหรือคดีอาชญากรรมทาง
เทคโนโลยี จำนวน 2 คน

3) พนักงานสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จำนวน 2 คน

4) ทนายความผู้เชี่ยวชาญด้านคดีอาญาและพยานหลักฐานดิจิทัล
จำนวน 2 คน

5) นักวิชาการด้านนิติศาสตร์หรือกฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ
จำนวน 2 คน

การสัมภาษณ์ใช้รูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแนวคำถามหลัก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นและอธิบายประสบการณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาในทางปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงกฎหมายต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ (Synthesis) เพื่อประมวลผลหลักการทางกฎหมายที่ได้จากการวิจัยเอกสาร และข้อค้นพบในทางปฏิบัติที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลและข้อเสนอแนะเชิงปฏิรูปกฎหมาย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นพยานบังคับตนเองในระบบกฎหมายไทยได้รับการบัญญัติไว้ในระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายแม่บทในวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีความคลุมเครือ โดยเฉพาะในขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานดิจิทัล สาระสำคัญของผลการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ขอบเขตของสิทธิตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายไทยยังไม่ชัดเจนในทางปฏิบัติ

แม้มาตรา 29 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และมาตรา 134/4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะกำหนดสิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง แต่ยังไม่มีความเห็นหรือระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในการใช้และการตีความสิทธินี้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลดิจิทัล เช่น การร้องขอรหัสผ่านโทรศัพท์ หรือบัญชีสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ต้องหา

2. พนักงานสอบสวนยังขาดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจที่ชัดเจนในการรวบรวมพยานหลักฐานดิจิทัล

ในหลายกรณี การเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลของผู้ต้องหาอาศัยการตีความอำนาจตามกฎหมายทั่วไป ซึ่งอาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เช่น การตรวจค้นโทรศัพท์โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือหมายค้นที่ออกโดยไม่เฉพาะเจาะจง

3. แนวทางกฎหมายต่างประเทศเน้นคุ้มครองสิทธิของบุคคลมากกว่า

ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกา และศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ได้ตีความสิทธิไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอย่างกว้าง โดยถือว่าการบังคับให้เปิดเผยรหัสผ่านหรือข้อมูลส่วนตัวในอุปกรณ์ดิจิทัลเป็นการละเมิดสิทธิ เว้นแต่จะมีคำสั่งศาลที่ระบุเหตุผลเฉพาะเจาะจงและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (*Riley v. California*, 573 U.S. 373 (2014); European Court of Human Rights, 2019)

4. สังคมไทยยังขาดความตระหนักถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการสอบสวนจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาญา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าตนมีสิทธิที่จะปฏิเสธการให้รหัสผ่านหรือข้อมูลดิจิทัลแก่เจ้าพนักงาน และมักเกรงกลัวต่ออำนาจรัฐ ส่งผลให้สิทธิในการปกป้องตนเองถูกละเลย

อภิปรายผลการวิจัย

การแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลในชั้นสอบสวนเป็นความจำเป็นของกระบวนการยุติธรรมยุคใหม่ แต่ต้องอยู่ภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญและกติการะหว่างประเทศ การบังคับให้ผู้ต้องหาเปิดเผยรหัสผ่านหรือข้อมูลส่วนบุคคลถือเป็นการให้การโดยปริยาย ซึ่งเข้าข่ายเป็นการละเมิดสิทธิไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง เพราะข้อมูลดังกล่าวอาจใช้เป็นพยานหลักฐานปรักปรำผู้ให้การได้

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางของกฎหมายต่างประเทศจะพบว่า หลักสิทธิดังกล่าวได้รับการตีความอย่างเข้มงวด เช่น ในคดี *United States v. Hubbell* (2000) ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาเห็นว่า การบังคับให้ผู้ต้องหาส่งมอบเอกสารหรือรหัสผ่านเพื่อเปิดเผยข้อมูลที่อาจใช้กล่าวหาตนเอง ถือเป็นการละเมิดสิทธิตามการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 5 เว้นแต่ผู้ต้องหาจะยินยอมโดยสมัครใจ นอกจากนี้ในสหภาพยุโรป ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางหลักว่า การบังคับให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่มีลักษณะสาระสำคัญทางความคิด (Testimonial Evidence) ย่อมละเมิดสิทธิดังกล่าวเช่นกัน (European Court of Human Rights, 2019)

ในประเทศไทย แม้เจ้าพนักงานจะมีอำนาจตรวจค้นและยึดพยานหลักฐานดิจิทัลตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แต่การร้องขอให้ผู้ต้องหามีส่วนร่วมในการเปิดเผยข้อมูล เช่น การพิมพ์รหัสผ่าน การสแกนใบหน้า หรือการปลดล็อกอุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องถูกตีความอย่างเคร่งครัด เพราะเป็นการกระทำที่กระทบต่อเสรีภาพในร่างกายและข้อมูลส่วนบุคคลโดยตรง

การคุ้มครองสิทธิไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองจึงควรได้รับการขยายขอบเขตให้ครอบคลุมข้อมูลดิจิทัลที่สะท้อนเจตจำนงของบุคคล ไม่ใช่เพียงพิจารณาแต่คำให้การหรือคำรับสารภาพ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักความยุติธรรมในยุคดิจิทัล (Mason, 2020; McGregor, 2021)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แม้กฎหมายไทยจะรับรองสิทธิที่จะไม่ให้เป็นปฏิบัติตนเองไว้อย่างชัดเจนในระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดภายในประเทศ แต่ในทางปฏิบัติยังขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการใช้บังคับในกรณีที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานดิจิทัล โดยเฉพาะกรณีการร้องขอหรือบังคับ ให้ผู้ต้องหาเปิดเผยรหัสผ่านหรือข้อมูลส่วนบุคคลในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีลักษณะเป็นการให้การโดยปริยาย และอาจเข้าข่ายละเมิดสิทธิดังกล่าว หากไม่มีการควบคุมโดยคำสั่งศาล และหลักความจำเป็นอย่างเคร่งครัด

สิทธิที่จะไม่ให้เป็นปฏิบัติตนเองกับการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัลในชั้นสอบสวนของประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ขอบเขตและการบังคับใช้สิทธิที่จะไม่ให้เป็นปฏิบัติตนเองของผู้ต้องหาในบริบทของการแสวงหาพยานหลักฐานดิจิทัล ซึ่งมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างมากในกระบวนการยุติธรรมอาญาคุณ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย แนวคำพิพากษา และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและเทคโนโลยีจะช่วยให้ค้นพบแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า แม้กฎหมายไทยจะรับรองสิทธิที่จะไม่ให้เป็นปฏิบัติตนเองไว้อย่างชัดเจน โดยปรากฏในกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายแม่บทในวิธีพิจารณาความอาญาที่ตาม แต่การใช้บังคับกฎหมายดังกล่าวในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในชั้นสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานดิจิทัล ยังขาดความชัดเจนในด้านขอบเขตและแนวทางการปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา โดยเฉพาะกรณีการร้องขอหรือบังคับให้เปิดเผยรหัสผ่าน ข้อมูลที่ถูกเข้ารหัสหรือข้อมูลส่วนบุคคลในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีลักษณะเป็นการให้การโดยปริยาย และอาจเข้าข่ายเป็นการลักลอบนำตนเอง

การศึกษาวิจัยนี้ ยังชี้ให้เห็นว่า ระบบกฎหมายไทยยังไม่มีกรอบการแยกแยะอย่างชัดเจนระหว่างการยึดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์กับการบังคับให้ผู้ต้องหามีส่วนร่วมในการเปิดเผยข้อมูลภายในอุปกรณ์ดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากแนวทางของต่างประเทศที่ให้

ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล และกำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงข้อมูลดิจิทัล อย่างเข้มงวด ภายใต้การควบคุมของศาลและหลักความจำเป็น และหลักความได้ สัดส่วน

โดยสรุป งานวิจัยนี้เสนอว่า สิทธิที่จะไม่ให้เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองควรมี การใช้และการตีความอย่างก้าวหน้าและสอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล เพื่อให้ ครอบคลุมถึงข้อมูลดิจิทัลที่สะท้อนเจตจำนง ความรู้ หรือกระบวนการทางความคิดของ บุคคล อันจะนำไปสู่การสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหา และการรักษาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอาญา ตลอดจนเสริมสร้าง ความชอบธรรมและความน่าเชื่อถือของระบบยุติธรรมไทยในระยะยาว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการปรับปรุงกฎหมายโดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวกับ วิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดหลักเกณฑ์การเข้าถึงพยานหลักฐานดิจิทัลให้ชัดเจน และบัญญัติบทกฎหมายในกรณีการบังคับให้ผู้ต้องหาเปิดเผยรหัสผ่านหรือข้อมูล ส่วนบุคคลต้องได้รับคำสั่งศาลที่เฉพาะเจาะจง และอยู่ภายใต้หลักความจำเป็นและ หลักความได้สัดส่วน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติสำหรับพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการแสวงหา พยานหลักฐานดิจิทัล พร้อมทั้งให้ความรู้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ ตระหนักถึงสิทธิของผู้ต้องหา และเพื่อลดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งจะ ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่ได้มาเพื่อใช้ในการพิจารณาคดี

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาประเด็นการใช้เทคโนโลยีชีวมิติ (Biometric Technology) เช่น การสแกนใบหน้า หรือลายนิ้วมือเพื่อใช้ในการปลดล็อกอุปกรณ์ดิจิทัล เพื่อป้องกันการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่เข้าข่ายเป็นการละเมิดสิทธิไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองของผู้ต้องหา

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

1. องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัย

บทความนี้เสนอองค์ความรู้ใหม่โดยนำเสนอให้เห็นว่า ข้อมูลดิจิทัลที่ต้องอาศัยความรู้หรือเจตจำนงของบุคคลในการเข้าถึง ควรได้รับการพิจารณาว่าเป็นพยานหลักฐานเชิงคำให้การ (Testimonial Evidence) ไม่ใช่เพียงพยานวัตถุทั่วไป ซึ่งเป็นการขยายกรอบการคุ้มครองสิทธิไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองให้สอดคล้องกับบริบทเทคโนโลยีสมัยใหม่

2. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) ใช้เป็นแนวทางในการตีความกฎหมายของศาลและเจ้าพนักงาน
- 2) สามารถนำไปปรับใช้ประกอบการฝึกอบรมบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม
- 3) เป็นฐานข้อมูลเชิงวิชาการสำหรับการปรับปรุงกฎหมายด้านอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
- 4) ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมอาญา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ ละออ. (2562). แนวทางการพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทย. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. เดือนตุลา.
- ธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์. (2562). ความรู้ทางกฎหมายหลากหลายและเข้าใจง่าย ชุดที่ 68: สิทธิในการไม่ให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในระบบกฎหมายอาญาไทย. [Infographic].
- พีระ สังข์สิงห์. (2563). ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประชาชน. วารสารรามคำแหงฉบับนิติศาสตร์, 9(2), 159-180.
- วรุณี สุระ. (2558). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง ไม่รวดเร็ว และไม่เป็นธรรม [สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศาลรัฐธรรมนูญ. (2565). คำวินิจฉัยที่ 24/2565. กระทรวงยุติธรรม.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ). (2561). รายงานการศึกษาระดับโลกว่าด้วยการเข้าถึงความยุติธรรม. สถาบันเพื่อความยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน).
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2565). สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับ. กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2565). สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับ. กระทรวงยุติธรรม.
- Ashworth, A., & Redmayne, M. (2010). *The criminal process* (4th ed.). Oxford University Press.
- European Court of Human Rights. (2006). *Case of Jalloh v. Germany*, App no. 54810/00. Council of Europe.
- European Court of Human Rights. (2016). *Case of Ibrahim and Others v. the United Kingdom*, App nos. 50541/08 et al. Council of Europe.

- Goodison, S. E., Davis, R. C., & Jackson, B. A. (2015). *Digital evidence and the U.S. criminal justice system: Identifying technology and other needs to more effectively acquire and utilize digital evidence*. RAND Corporation.
- Kerr, O. S. (2018). *Computer crime law* (4th ed.). West Academic Publishing.
- Mason, S. (2021). *Electronic evidence* (4th ed.). Institute of Advanced Legal Studies, University of London.
- McGregor, L. (2021). The privilege against self-incrimination and modern digital evidence. *International Journal of Evidence & Proof*, 25(1), 1–23.

ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อเยียวยาผู้เสียหาย
ในคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว
Problems in Mediating Disputes to Provide Relief
to Victims in Criminal Cases
in the Juvenile and Family Court

เมตตา เลิศสิน

Metta Lertsin

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Faculty of Law and Political Science, Northren College

Email: mettalertsin@gmail.com

รับบทความ (Received): 15 มี.ค. 2569

ปรับแก้ไข (Revised): 31 มี.ค. 2569

ตอบรับบทความ (Accepted): 7 เม.ย. 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ที่มีคุณลักษณะของกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก เพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม หรืออาจเรียกได้ว่าการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดยศาลยุติธรรมนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล การไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเยียวยาผู้เสียหายหรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนที่มีวุฒิภาวะอ่อนด้อย

กว่าผู้ใหญ่หรือบุคคลที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ทางภาครัฐจึงมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า การใกล้เคียงข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยาแก้ไข (Restorative Justice) ซึ่งถูกนำมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยอาศัยแนวทางการเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และมาตรา 44/1 ที่เปิดช่องทางให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดของจำเลย และเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์รวม 9 ฐานความผิด ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ หรือ รับของโจร แต่การใกล้เคียงข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไขไม่ได้จำกัดเพียงความผิดทางอาญา ทั้ง 9 ฐานความผิดดังกล่าวนี้เท่านั้น ความผิดทางอาญารฐานอื่น ๆ ที่สามารถยอมความได้หรือไม่ ถ้าสามารถยอมความได้ก็จะสามารถนำข้อเรียกร้องเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไข (Restorative Justice) ได้เช่นกัน

กระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยาแก้ไข (Restorative Justice) คือ แนวคิดที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาความทุกข์ทรมานที่ผู้เสียหายได้ประสบมา เพื่อให้ทางภาครัฐได้ให้ความเอาใจใส่ดูแลและรับฟัง มากกว่าที่จะใช้วิธีการตามกระบวนการพิจารณาทางอาญาซึ่งเป็นวิธีพิจารณาพิพากษาคดีที่มุ่งเน้นการลงโทษจำเลยให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำ แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยาแก้ไข ต้องการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟู ทั้งจำเลย ผู้เสียหาย และชุมชน ไปพร้อม ๆ กัน ผู้เสียหายไม่ได้เป็นผู้เดียวที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลย หากแต่ชุมชนหรือสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชนที่เกิดการกระทำความผิดขึ้น การได้รับผลกระทบต่อชุมชนจึงเป็นผู้เสียหายด้วยเช่นกัน ประกอบกับเพื่อ

เป็นการพยายามชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่เป็นรูปธรรมด้วยตัวเงินหรือการคืนทรัพย์สินหรือการคืนทรัพย์สิน หรือชดใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายเสียไปจากการกระทำผิด หรือการชดใช้ความเสียหายด้วยการรักษาอาการบาดเจ็บหรือจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้ แต่ต้องพยายามและคำนึงถึงการเยียวยาความเสียหายในเชิงนามธรรม เช่น อารมณ์ความรู้สึกโดยหวังผลในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของจำเลยในอนาคตผู้เสียหายหรือเหยื่อไม่ต้องตกเป็นเหยื่อกระทำผิดซ้ำอีก

การที่ศาลนำกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไข มาใช้ในกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายจำเลย อย่างน้อยคุณค่าทางจิตใจที่สูญเสียไปอาจกลับคืนมาได้ไม่มากนักหรือการพยายามให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่สภาพเดิมให้ได้มากที่สุด จากศึกษาครั้งนี้จึงเห็นได้ว่าในบริบทของกฎหมายที่เอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายได้ใช้สิทธิในการเรียกร้องเพราะเหตุที่ตนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน เป็นที่ทราบโดยพื้นฐานแล้วว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์เป็นผู้ด้อยโอกาสในเรื่องความสามารถในการหารายได้ หรือกำลังสติปัญญาที่ไม่ทัดเทียมผู้ใหญ่ เมื่อผู้เสียหายอาจได้รับหรือไม่ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม ทางภาครัฐอาจทบทวนปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้มีลักษณะในเชิงรัฐสวัสดิการ และมีความก้าวหน้าทันสมัยยุคปัจจุบัน โดยอาจพิจารณาแต่งตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาช่วยเหลือผู้เสียหายในกรณีที่ไม่สามารถได้รับการชดเชยเยียวยาจากเด็กเยาวชนหรือครอบครัวตามสมควร ในส่วนของกฎหมายอาจจัดทำประชาพิจารณ์หรือประชุมติเพื่อให้สอดคล้องและไม่ขัดต่อกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์, การเยียวยาผู้เสียหาย, ศาลเยาวชนและครอบครัว

Abstract

This research aims to enhance knowledge and understanding of redress for victims in criminal cases through mediation, which has characteristics of alternative dispute resolution processes to foster social harmony. This process, also known as restorative justice, is used by the courts in their adjudication processes. Restorative justice is a practical approach to redress victims or mitigate adverse consequences in cases where criminal offenses have occurred, particularly where the perpetrator is a child or juvenile with a maturity lower than that of an adult or a person of legal age. For this reason, the government has enacted specific laws related to children and juveniles for use in adjudication, including the Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Procedure Act B.E. 2553 (2010) and related laws, such as the Child Protection Act B.E. 2546 (2003) and the Domestic Violence Victims Protection Act B.E. 2550 (2007).

Research findings indicate that restorative mediation is a dispute resolution process within the restorative justice process. It is used in criminal mediation proceedings in the Juvenile and Family Court. This approach utilizes the victim's claim for damages or compensation as stipulated in Sections 43 and 44/1 of the Criminal Procedure Code. This approach provides avenues for victims who have suffered damages resulting from the defendant's offenses. These include nine property offenses: theft, snatching, robbery, robbery, piracy, extortion, fraud, embezzlement, and receiving stolen property. However, restorative mediation is not limited to these nine criminal offenses. Other criminal offenses are subject to settlement. If settlement is possible, claims for

compensation for damages resulting from the offense can also be brought into restorative mediation.

Restorative justice is a concept that understands the suffering and suffering experienced by victims, encouraging the government to provide more care and empathy than relying on criminal justice, which focuses on punishing defendants appropriately for the crimes committed. Restorative justice seeks to simultaneously heal and rehabilitate both defendants, victims, and communities. The victim is not the only one harmed by the defendant's actions; the community or other members of the community where the offense occurred are also affected. In addition, restorative justice attempts to compensate victims for tangible damages, such as monetary compensation, property restitution, or compensation for property lost by the victim. This compensation may include treatment for injuries or medical expenses. However, restorative justice must also address intangible damages, such as emotional and psychological, with the goal of preventing the defendant from reoffending in the future and preventing the victim from repeating the same offense.

This study shows that, within the legal context that facilitates victims' right to claim compensation because they are directly affected by the actions of children or juveniles, it is fundamentally understood that children or juveniles, being minors, are disadvantaged in terms of earning capacity or intellectual abilities that are not on par with adults. When victims may Whether or not they received appropriate compensation, the government may review and revise the provisions of the law to be more welfare-oriented and progressive in line with modern society. This could include considering the appointment of relevant agencies to assist victims who cannot receive adequate compensation

from children, youth, or their families. Furthermore, the law itself could undergo public hearings or referendums to ensure it aligns with and does not conflict with the provisions of the constitution.

Keywords: Restorative Mediation, Victim Redress, Juvenile and Family Court

บทนำ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ศาลยุติธรรมได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาพิพากษา และได้กำหนดนโยบายในการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีมาตรฐานมีระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนและมีประสิทธิภาพในการระงับข้อพิพาทสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความที่มีอรรถคดีมาสู่ศาล สำหรับคดีแพ่งทุกประเภทและคดีอาญาบางฐานความผิดที่กฎหมายมีเจตนารมณ์ให้ผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายได้มีโอกาสเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกัน เท่ากับเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดที่สำนึกผิดได้เยียวยาหรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย และในเวลาต่อมาในช่วงปัจจุบันได้มีการพัฒนาการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่แต่เดิมนั้นสามารถไกล่เกลี่ยได้เฉพาะในชั้นศาล หมายถึงคู่ความจะต้องมีการฟ้องร้องต่อศาลเป็นข้อพิพาทก่อน แต่เนื่องด้วยปริมาณคดีของศาลมีจำนวนคดีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ของผู้มีอรรถคดีหรือคู่ความที่ไม่จำต้องยื่นคำฟ้องต่อศาลก็สามารถทำการร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องขึ้น เพื่อวางหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ทันสมัยอีกทั้งสามารถนำมาใช้ในภาคปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563 (มาตรา 20 ตร.) หรือพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง พ.ศ. 2562 หรือข้อกำหนดของประธาน ศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง พ.ศ. 2563 เป็นต้น จึงสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ก่อนฟ้อง) ทางแพ่งในกรณีข้อพิพาทยังไม่มีคำฟ้องคดีมาสู่ศาล

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไขถูกนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยนำกระบวนการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีโอกาสสารภาพในสิ่งที่ตนกระทำไป โดยไม่ถูกต้องด้วยความสมัครใจ และแสดงให้เห็นโอกาสการไกล่เกลี่ยเห็นว่า ตนเองพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลของการกระทำที่เกิดขึ้นและเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้เสียหายและครอบครัว ตลอดจนบุคคลอื่นที่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ย รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย และความเสียใจของครอบครัว บุคคลที่เกี่ยวข้อง ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ทำให้ครอบครัวได้รับรู้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในความปกครอง และรับรู้ว่าตนเองปล่อยปละละเลยหรือเข้มงวดกับเด็กและเยาวชนมากเกินไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นช่องทางทำให้ครอบครัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลี้ยงดูและเอาใจใส่เด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

ประการสำคัญของการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไขเมื่อผู้เสียหายและจำเลยมีโอกาสได้พบกันในระหว่างการไกล่เกลี่ย สามารถทำให้ผู้เสียหายได้รู้จักตัวตนที่แท้จริงของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพราะการพูดคุยอาจทำให้ทราบว่า การกระทำที่เกิดขึ้นเป็นเพียงความคึกคะนองตามวัย หรือเพราะปัญหาครอบครัวของเด็กและเยาวชน เช่น ความยากจน บิดามารดาหย่าร้าง หาใช่เพราะเด็กและเยาวชน เป็นคนจิตใจชั่วร้าย กระบวนการเช่นนี้จึงนับว่า เป็นการเปิดช่องให้ทั้งสองฝ่ายได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การสำนึกผิดและขอโทษอย่างจริงใจ และเกิดการให้อภัยกันด้วยความเห็นใจและเข้าใจ

การบูรณาการแนวทางแก้ไขของสังคมจึงต้องได้รับความร่วมมือของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นกระบวนการยุติธรรม หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือชุมชนที่ผู้เสียหายหรือจำเลยอยู่ร่วมในชุมชนนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากผู้กระทำความผิดนั้นยังเป็นเด็กหรือเยาวชนที่มีวุฒิภาวะในการตัดสินใจต่ำกว่าผู้ใหญ่ หรือถูกชักชวนให้กระทำความผิดได้โดยง่ายหรือเป็นเพราะความเป็นวัยรุ่นคึกคะนองตามวัย ตลอดจนการเจริญเติบโตของฮอร์โมนร่างกาย

เมื่อผลของการใกล้เคียงมีการเยียวยาแก้ไขที่มีการชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วยรับรู้และยินยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมให้ได้มากที่สุด เพราะแต่ละคดีนั้นย่อมมีข้อเท็จจริงหรือความเป็นจริง (Fact) ที่แตกต่างกัน ผู้เสียหายอาจได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามความหนักเบาของการกระทำความผิดของจำเลย

ในยุคนปัจจุบันบรรทัดคติต่าง ๆ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา มีปริมาณคดีเพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับอนาคตของชาติคือเด็กและเยาวชน เมื่อประชากรวัยเยาว์กระทำผิดทางอาญา ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อแผ่นดิน ตลอดจนการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดเพื่อหาแนวทางแก้ไข ฟันฟู อันเนื่องมาจากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจในการนำกระบวนการใกล้เคียงมาใช้กับคดีอาญา โดยมีจุดมุ่งหมายถึงคุณธรรมทั้งสองฝ่ายภายใต้การเยียวยาแก้ไข ฟันฟู ทั้งฝ่ายผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด จุดเริ่มต้นคือการกระทำความผิดทางอาญาอาจเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือไม่เจตนาหรือองค์ประกอบต่าง ๆ สภาพแวดล้อมของสังคม หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมเหล่านี้บางกรณีทางภาครัฐ มีอาจให้ความคุ้มครองหรือป้องกันได้ ตลอดจนความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมีอิทธิพลต่อประชากรโลก การเข้าถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและข้อมูลส่วนบุคคล จึงเป็นการส่งเสริมให้เกิดแนวคิดในการนำมาสร้างรายได้ในทางที่ผิด การหลอกลวงหรือการค้ำมนุษย์ เหตุเหล่านี้ล้วนแต่ส่งเสริมและเป็นเหตุจูงใจให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดกฎหมายผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยไม่คำนึงถึงโทษทางกฎหมายที่มีบทลงโทษอย่างชัดเจนและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ดังนั้น เมื่อประมวลเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ และคำนึงถึงเจตนารมณ์ของการใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญาที่มีบริบทเชื่อมโยงระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย อันเป็นเรื่องยากที่จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาเข้าใจซึ่งกันและกันโดยฝ่ายหนึ่งมีความสำนึกผิดในการกระทำของตน และอีกฝ่ายหนึ่ง(ผู้เสียหาย) ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดนั้นและให้อภัยได้ด้วยจิตใจที่สูงกว่าความพึงพอใจที่เห็นอีกฝ่ายพร้อมที่จะชดใช้ทดแทน ไม่ว่าจะเป็นการชดใช้ทดแทนด้วยสิ่งอื่นใด เพียงแต่เกิด

จากจิตสำนึกที่น้อมรับการให้อภัยและการเปิดโอกาสให้กลับเข้าสู่สังคม ตลอดจนเป็นที่ ยอมรับของสังคม ชุมชน และครอบครัว สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่ยุติระดับจิตใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญามีได้เป็นเพียง การเจรจาสื่อสาร แต่สามารถเข้าถึงจิตใจของความเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญามีลักษณะของกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดยศึกษาวิเคราะห์จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการ กระทำความผิดหรือการก่ออาชญากรรม โดยให้ความสำคัญกับบุคคลผู้ได้รับผลกระทบ จากการกระทำความผิด หรือเรียกว่าเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำความผิดของตน อีกทั้งแสดง ความรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเพื่อเป็นการเยียวยา ให้ผู้เสียหายมีโอกาสกลับคืนสู่สถานภาพเดิมให้ได้มากที่สุด

แนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีอาญา กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็ก หรือเยาวชนโดยผู้เสียหายได้รับประโยชน์ในการระงับข้อพิพาททางเลือก ด้วยการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เอื้อประโยชน์ต่อการเยียวยาผู้เสียหายในเบื้องต้น โดยผ่าน กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีหรือการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตาม มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 90 หรือมาตรการพิเศษแทนการ พิพากษาคดีตามมาตรา 132 ตามลำดับ ในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนที่ตก เป็นผู้กระทำความผิดเพราะเหตุที่ด้อยด้วยวุฒิภาวะและสติปัญญาหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือถูกผู้ใหญ่ใช้ให้กระทำความผิด

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายในคดีอาญา ดังนั้น คำว่า “ผู้เสียหาย” ตามกฎหมายมีความหมายหรือจำกัดความเฉพาะบุคคลใดที่มี สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คดีอาญาได้

“ผู้เสียหาย” คือ ผู้เสียหาย ตามมาตรา 44/1 หมายถึง บุคคลตาม ความหมายเดียวกับคำว่าผู้เสียหายในมาตรา 2 (4) รวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทน ผู้เสียหายตามมาตรา 4, 5 และ 6 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือ ผู้อนุบาล ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือ ผู้ไร้ความสามารถ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามเณรหรือภรรยา เฉพาะแต่ความผิดทางอาญา

ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงแก่ความตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ผู้จัดการแทน หรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำแก่นิติบุคคลนั้นสรุปได้ว่า ผู้เสียหายโดยนิตินัยเท่านั้นจึงจะเป็นผู้มีสิทธิตามกฎหมายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท

การเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท เพื่อชดใช้เยียวยาความเสียหายในเบื้องต้นตลอดจนการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ไม่ว่าผู้เสียหายจะเป็นเด็กหรือเยาวชนก็จะได้รับประโยชน์จากการใกล้เคียงข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ตลอดจน วิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคผลกระทบบนทางปฏิบัติรวมทั้งข้อเสนอแนะถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา

ปัญหาที่ควรพิจารณา เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งกำหนดฐานความผิดทางอาญาที่ให้อำนาจพนักงานอัยการ สามารถร้องขอให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้มาพร้อมกับคำฟ้องคดีอาญา กรณีความผิดทั้ง 9 ฐาน ประกอบไปด้วยความผิดทางอาญาที่สามารถยอมความได้ เช่น ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 352 วางหลักไว้ว่าเป็นการครอบครองทรัพย์ของผู้อื่นและเบียดบังมาเป็นของตนหรือผู้อื่น หรือผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิดก็ตาม และมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานยักยอกทรัพย์ มาตรา 352 ถึงมาตรา 356 ตลอดจน ความผิดยักยอกทรัพย์สินที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งกรณียักยอกทรัพย์กฎหมายบัญญัติให้คู่กรณีสามารถยอมความได้แม้เป็นความผิดทางอาญา กรณีเช่นนี้ หากมีการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลเยาวชน จึงจะมีการบรรลुข้อตกลงทั้งสองฝ่าย เพื่อให้สามารถระงับข้อพิพาทและมีการยินยอมชดใช้ค่าเสียหายหรือคืนทรัพย์นั้น

ความผิดฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 341 ถึงมาตรา 348 ที่กฎหมายวางหลักไว้ว่า เป็นการกระทำที่หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ อันเป็นเหตุให้ได้ทรัพย์สินไปจากผู้ถูกหลอกลวง หากมีการใกล้เคียงข้อพิพาทและยินยอมชดใช้ค่าเสียหายหรือคืนทรัพย์สินก็สามารถยอมความโดยมิต้องดำเนินคดีทางอาญาต่อไป

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามมาตรา 358 ถึง มาตรา 360 มีทั้งในกรณีความผิดที่ยอมความได้และยอมความไม่ได้ กรณียอมความไม่ได้ คือ ทำให้เสียทรัพย์สาธารณะประโยชน์ และทำให้เสียทรัพย์พระพุทธรูปและวัตถุทางศาสนา แม้จักได้มีการชดเชยค่าเสียหายแล้วก็ยังคงต้องดำเนินคดีทางอาญาต่อไป โดยเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วก็ตาม ผู้กระทำผิดก็ยังคงต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ฝ่ายโจทก์ไม่สามารถอ้างเหตุและผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นำมาอ้างหรือว่ากล่าวในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีได้

ในส่วนของความผิดเกี่ยวทรัพย์อื่น ๆ ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้แก่ ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฐานความผิดเหล่านี้ ไม่สามารถยอมความได้ และเป็นกรณีความผิดที่มีการเพิ่มโทษหากกระทำความผิดในชั้นรุนแรงมากขึ้น ซึ่งการเรียกร้องค่าเสียหายจำต้องดำเนินการยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ซึ่งในชั้นพิจารณาคดีจำต้องมีการพิสูจน์พยานหลักฐานให้ศาลเห็นว่าได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ทางปฏิบัติจึงเป็นภาระการพิสูจน์หรือการนำเอกสารหลักฐานมาแสดงต่อศาล อาจเป็นมุมมองให้เห็นว่า หากผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากฝ่ายผู้กระทำผิดอันเป็นเด็กหรือเยาวชน แต่ในการนี้ตามมาตรา 44/2 วรรคสอง ถ้าความปรากฏต่อศาลว่า ผู้ยื่นคำร้องเป็นคนยากจนศาลจึงจะแต่งตั้งทนายความให้ หากผู้เสียหายศาลเห็นว่าผู้มีฐานะผู้เสียหายก็จำต้องฟ้องเป็นคดีแพ่งอีกคดีหนึ่งซึ่งตามมาตรา 45 บัญญัติว่า ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องในทางแพ่งได้อีก ดังนี้ จักเห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาจะไม่บรรลุผลหากผู้กระทำผิดไม่สามารถปฏิบัติตามข้อเรียกร้องค่าเสียหายได้ ก่อให้เกิดภาระการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามาตาม

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาในชั้นศาล ถือเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาท เพื่อนำไปใช้กับคดีอาญาบางประเภทจะเป็นการอำนวยความสะดวก โดยผู้เสียหายมีส่วนร่วมอันเป็นผลดีต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เพราะมีความสะดวก รวดเร็ว มีความยืดหยุ่น และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่ความมากกว่าการพิจารณาคดีในศาล ตามปกติการไกล่เกลี่ยใช้เวลาในการดำเนินการไม่นานก็สามารถที่จะทราบได้ว่าคู่กรณีตกลงกันได้

หรือไม่หากตกลงกันได้ก็ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว แต่หากไม่สามารถตกลงกันได้ศาลก็จะดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าว เมื่อกระบวนการยุติธรรมได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สามารถยุติข้อพิพาทระหว่างบุคคลไม่ว่าจะเป็นกรณีแพ่งหรือคดีอาญาที่ย่อมความได้ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเห็นความสำคัญและนำประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาที่มีผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของพนักงานอัยการในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย ในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ (ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ถ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร) โดยพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายไปด้วย และมาตรา 44/1 บัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน (ค่าเสียหาย) จากการกระทำความผิด โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีแพ่งใหม่ ยื่นได้ตั้งแต่ก่อนเริ่มสืบพยานจนถึงก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยผู้เสียหายมีฐานะเป็นโจทก์ในส่วนแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติตามที่กฎหมายที่กำหนดแนวทางปฏิบัติ ย่อมมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถชดเชยให้แก่ผู้เสียหายได้ตามความเหมาะสมกับความผิดที่เกิดขึ้น มีเพียงคดีแพ่งที่ผู้เสียหายสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ โดยมีผู้ปกครองหรือบิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบชดเชยแทน ในกรณีเช่นนี้หากเกิดจากครอบครัวที่ด้อยความสามารถในการหารายได้ ย่อมไม่สามารถชดเชยเยียวยาผู้เสียหายได้

การส่งเสริมในเรื่องของการเยียวยาผู้เสียหายโดยทางภาครัฐ ที่เข้ามามีส่วนร่วมเยียวยาแก้ไขมิพักให้ผู้เสียหายต้องรับเคราะห์กรรมเพียงผู้เดียว รัฐอาจมีบทบาทในเชิงรัฐสวัสดิการหรือกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหาย ในลักษณะที่มีบทบาทนิติของกฎหมายเข้ามาคุ้มครองมากยิ่งขึ้น ไม่ปล่อยให้ผู้เสียหายและครอบครัวต้องรับผลร้ายจากการดำเนินชีวิตปกติประจำวัน ตลอดจนความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาเอื้อประโยชน์ต่อคู่ความและผู้เสียหายได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทน เพื่อการเยียวยาความเสียหายในเบื้องต้นจากผู้กระทำความผิดพอสมควรแก่เหตุ
2. เพื่อศึกษาหลักการระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวมาใช้ ในกรณีเพื่อเยียวยาหรือบรรเทาผลร้ายให้แก่ผู้เสียหาย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในการกระทำความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีจำเลยเป็นผู้เยาว์และไม่มีความสามารถในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายของทางภาครัฐหรือรัฐสวัสดิการสำหรับชดเชยเยียวยาสภาพร่างกายและจิตใจ

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยค้นคว้าสืบค้นเอกสาร บทความ และประสบการณ์การปฏิบัติงาน โดยมุ่งประสงค์คาดหวังว่า สามารถนำแนวคิดในเชิงนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมได้ ดังนี้คือ

1. ในเชิงปฏิบัติสามารถนำแนวความคิด หลักการ และรูปแบบของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนและผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา โดยมีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน
2. สิ่งที่มีประสงคืโดยผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคู่ความในคดีอาญาในเชิงสมานฉันท์ โดยทางพลตินัยส่งผลให้ผู้ปกครองหรือบิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบเยียวยาผู้เสียหายด้วยจิตใจที่เป็นมโนธรรมมุ่งหวังแก้ไขปรับปรุงการเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์เป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม

3. ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาจนเป็นที่พอใจเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้น การให้อภัยด้วยมโนธรรมในความสัมพันธ์ของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน

4. ทางนิตินัยกฎหมายจึงเป็นแนวทางช่วยเหลือผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชยเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกาย ตลอดจนทรัพย์สินของตน

5. ตลอดจนสิ่งสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นการโน้มน้าวจิตใจของเด็กหรือเยาวชน ผู้กระทำผิดยอมรับและสำนึกในการกระทำผิดของตนยินดีที่จะชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย (อาจเป็นสิ่งใดก็ได้) ที่เกิดจากความพอใจของทั้งสองฝ่าย โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและจารีตประเพณีหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมและการได้รับการให้อภัย เพื่อให้ชีวิตได้รับโอกาสกลับเข้าสู่สังคมโดยปกติ

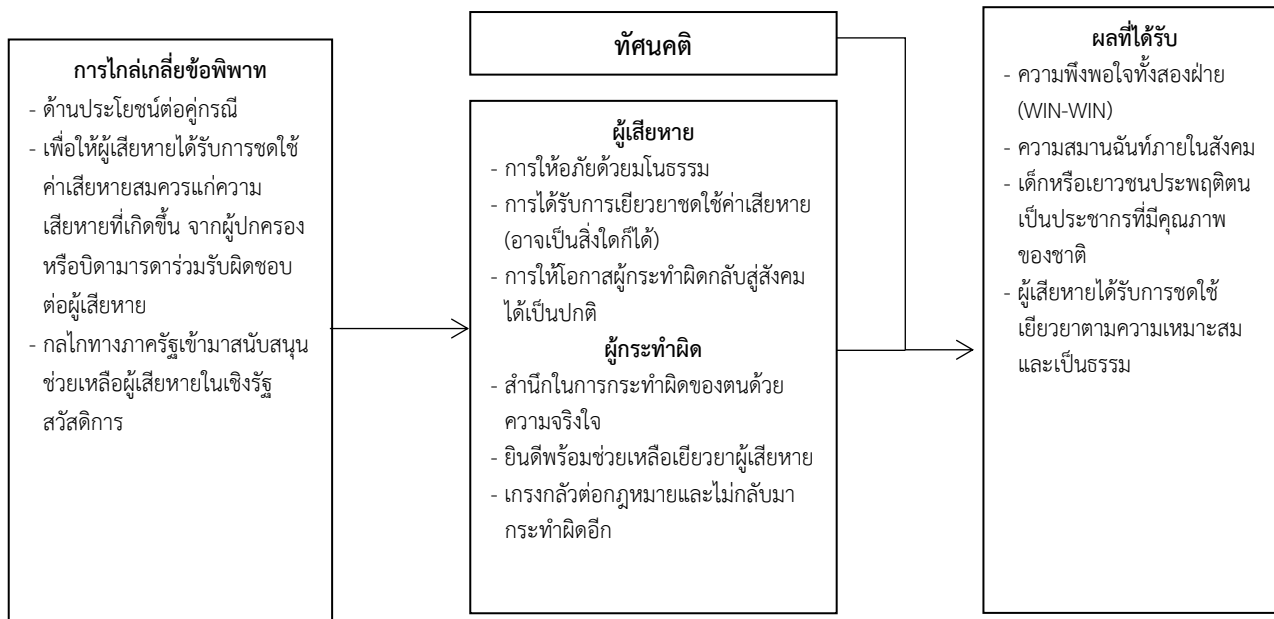
ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนจึงเป็นกระบวนการพิจารณาพิพากษาที่ไม่มุ่งเน้นในการลงโทษผู้กระทำผิด แต่มุ่งเน้นในการแก้ไขเด็กและเยาวชนให้เติบโตด้วยความสมดุลและสังคมให้โอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพเป็นพลเมืองดีต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยหลักกฎหมาย บทความ ระเบียบข้อบังคับหรือคำแนะนำจากประธานศาลฎีกา ตลอดจนทฤษฎีทางกฎหมายของต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายจากการกระทำผิดของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน นำไปสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจในการตัดสินใจของตนบนบรรทัดฐานของจริยธรรมและคุณธรรมที่ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา และบรรเทาผลร้ายจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีวิจัย (Methodology) โดยเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาวิจัยในเรื่องของการใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัวจึงเป็นการวิจัยค้นคว้าเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมแนวคิดในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการใกล้เคียงข้อพิพาท การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

การวิจัยเชิงคุณภาพ นำเครื่องมือการค้นหาข้อมูลได้ด้วยการสัมภาษณ์และการแสดงความคิดเห็นที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นจริงในสังคมหรือการสังเกต การบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยมีการตั้งคำถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตามแนวความคิดของบุคคลนั้น ๆ และผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ ประมวลผล เพื่อให้เกิดความรู้ที่ศึกษาในกรณีดังกล่าวนี้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่มีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน จึงเป็นหลักการผสมผสานระหว่างการนำกฎหมายอาญาที่บัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดและหลักตรรกในเชิงจิตวิทยา เพื่อการสมานฉันท์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย โดยผ่านกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท ตลอดจนขอบเขตของกฎหมายที่บัญญัติครอบคลุมในบริบทเฉพาะบางฐานความผิดทางอาญาที่สามารถยอมความได้และยอมความไม่ได้

ผลการวิจัย

การศึกษาตามวิธีการวิจัยสามารถทำความเข้าใจในปัญหาของการตีความตามตัวบทกฎหมายโดยเฉพาะในคดีอาญา ซึ่งบัญญัติว่า จะต้องตีความโดยเคร่งครัด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการตีความในความหมายอย่างแคบ (Restrictive Interpretation) ที่ส่งผลให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน ไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนผู้เสียหายอาจเกิดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทางแพ่ง หากต้องการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน การใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญา โดยเฉพาะในศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นกระบวนการเบื้องต้นเพื่อเยียวยาผู้เสียหาย ทั้งในด้านการได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือทรัพย์สินกลับคืนมาอาจจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วนภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงความผิด 9 สถานเท่านั้น และขึ้นอยู่กับว่าความผิดทางอาญานั้น ๆ สามารถยอมความได้หรือยอมความไม่ได้ ในกรณีที่เป็นความผิดยอมความไม่ได้แม้การใกล้เคียงข้อพิพาทจะมีส่วนช่วยให้ผู้กระทำผิดได้รับการพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษ ถ้าหากได้มีการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แต่ทั้งนี้การพิจารณาพิพากษาคดีขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษา ตลอดจนปัญหาในกรณีที่ผู้เสียหายอาจต้องฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งต่างหากจากคดีอาญา

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญาเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไข (Restorative Justice) มีใช้การเผชิญหน้าระหว่างจำเลยกับผู้เสียหาย ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่า ฝ่ายผู้เสียหายมีความโกรธแค้นในตัวจำเลยอยู่ แต่เนื่องจากกฎหมายอันเป็นหลักสากล การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จึงเป็นการเยียวยาทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายจำเลย ฝ่ายผู้เสียหายได้รับรู้ว่าจำเลยนั้นยังคงเป็นเด็กหรือเยาวชนความสามารถในการหารายได้ หรือการประกอบอาชีพแล้วหรือยัง และยังคงอยู่ในการปกครองดูแลของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง จึงเป็นการดีที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะได้มีส่วนได้รับการกระทำของจำเลย มีความเห็นใจในสิ่งที่ผู้เสียหายได้รับ

จากการกระทำความผิดของจำเลย และเข้ารับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นดังเช่นคดีแพ่ง ในเรื่องของการกระทำโดยละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 บัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริต ก็ยังต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จักพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น” เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มาตรา 44/1 ก็มีได้ระบุหรือบัญญัติให้ครอบคลุมไปถึงบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของจำเลยในการที่ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายเข้ามาในคดีอาญานั้น ๆ

เมื่อบทบัญญัติของกฎหมายถูกจำกัดให้มีการตีความหรือแปลความในแบบเคร่งครัด กฎหมายควรจะได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน โดยคำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนรวมถึงจำเลย ซึ่งในกรณีนี้เป็นเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเต็มที่

สำหรับประเพณีฐานความผิดที่บัญญัติเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินกำหนดไว้ 9 ฐานความผิด กรณีศาลเยาวชนและครอบครัวได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ ทั้งคดีแพ่งที่เกี่ยวกับครอบครัวและคดีอาญาที่สามารถยอมความได้ ตลอดจนคดีอาญาที่มีการเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” ดังนั้น การแก้ไขกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาด้วยการชดเชยค่าเสียหาย หรือการได้รับทรัพย์สินคืน บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดอาญาให้แก่สังคมได้ในระดับหนึ่ง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้เขียนบทความเห็นว่า รัฐอาจขยายฐานความผิดทางอาญาเพิ่มขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันตรายแก่กายหรือจิตใจ เช่น คดีล่วงละเมิดทางเพศ กระทำชำเรา การกระทำอนาจาร การกระทำชำเราให้สูญเสียอวัยวะ เป็นต้น

ประการแรก เมื่อผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนได้ตามบทบัญญัติของกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43, มาตรา 44/1 ส่งผลให้ผู้เสียหายต้องดำเนินการฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยเป็นคดีแพ่ง เพราะเหตุนี้ในทางแพ่งนั้น ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้จากตัวจำเลยและบิดามารดา สำหรับผู้เสียหายจึงเกิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่ง และไม่อาจทราบได้ว่าคดีจะเสร็จสิ้นลงเมื่อใด ในกรณีเช่นนี้อาจจะมีการแก้ไขกฎหมายให้สามารถตีความขยายคำว่า “จำเลย” ที่为孩子หรือเยาวชน ให้รวมหมายรวมถึงบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นพักอาศัยอยู่ด้วย

ประการที่สอง ปรับปรุงกฎหมายเพื่อการดูแลและสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนโดยอาจกำหนดบทลงโทษบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นพักอาศัยอยู่ด้วยให้เข้มงวด การจัดการศึกษาภาคบังคับที่ไม่ใช่ภาษาพูด หรือภาษาเขียน หรือนโยบาย แต่ต้องเป็นการกระทำที่เห็นผลได้ว่า ประชาชนทุกระดับมีการศึกษามีความรู้ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน

ประการที่สาม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา สำหรับระบบของกระบวนการไต่ถามเพื่อเยียวยาแก้ไขในคดีอาญา ควรมีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้สมกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่พัฒนาตามยุคสมัย และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ซึ่งเป็นผู้เสียหายหรือเป็นเหยื่อของอาชญากรรม เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองสิทธิตลอดจนค่าสินไหมทดแทนที่เพียงพอกับความเสียหายหรือความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญา

ประการที่สี่ การชดเชยความเสียหายเป็นเงินหรือทรัพย์สินอื่นใด เพื่อตอบแทนหรือชดเชยความเสียหายตามลักษณะความผิดทางอาญาที่ร้ายแรง รัฐควรออกกฎหมายหรือกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ มูลค่าในการชำระค่าสินไหมทดแทน โดยรัฐควรมีส่วนร่วม ในการเสียเวลาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งถือเป็นการเยียวยาจากสังคมและกระทำอย่างเป็นรูปธรรม อำนวยความสะดวกรวดเร็ว เพราะความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับไม่อาจใช้เวลาเนิ่นนานในการเยียวยาได้ หากผู้เสียหายต้องเข้ารักษาอาการบาดเจ็บหรือเกิดทุกขเวทนาไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติ ตลอดจนแนวทางบังคับคดีกับจำเลย เพื่อให้จำเลยได้รู้สึกสำนึกถึงการกระทำผิด ให้จำเลยได้มีโอกาสกลับมาช่วยเหลือผู้เสียหาย หรือสังคมและได้รับการให้อภัย ได้ศึกษาเล่าเรียนตามสมควรกับวัยหรือประกอบวิชาชีพตามแบบสุจริตชน พร้อมกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข

ประการที่ห้า หากมีการนำแนวคิดหลักของการกระทำทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ที่กล่าวกับลักษณะและการกระทำทางละเมิด อันเป็นความรับผิดชอบแพ่ง และนำบทบัญญัติในมาตรา 429 มาประกอบกับมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้ผู้เสียหายเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้จากจำเลย จึงมีการตีความคำว่า “จำเลย” หมายถึงตัวจำเลยเท่านั้น เมื่อนำบทบัญญัติกฎหมายมาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัว จำเลยเป็นเพียงเด็กหรือเยาวชนที่ผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยได้

แนวทางการปฏิบัติตามแนวคิดการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไข เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้ต้องรับผลร้ายของการกระทำผิดทางอาญา การได้รับการเอาใจใส่เห็นอกเห็นใจจากชุมชนและสังคมที่ต้องร่วมมือให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก้ไขเสมือนหนึ่งกระทำการขอโทษแทนจำเลย อีกทั้งมุ่งประสงค์ให้จำเลยสำนึกในการกระทำผิดของตน และกลับตนเป็นพลเมืองดีของชุมชนและสังคมต่อไป สำหรับศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนตกเป็นผู้กระทำความผิด การไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไขจึงเป็นกระบวนการที่คุ้มครองสิทธิทั้งผู้เสียหายและจำเลย ซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างเป็นปกติสุขให้ได้มากที่สุด

ในส่วนของการทางภาครัฐเมื่อมีการทราบบัญชีของกฎหมายเข้ามารองรับเกี่ยวกับ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวนี้ ควรคำนึงถึงสวัสดิการของรัฐในเรื่องของค่าสินไหมทดแทนสำหรับผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอาญา นอกจากผู้เสียหายสามารถเรียกร้องเอากับจำเลยผู้กระทำผิดได้แล้วก็ตามแต่หากพิจารณาเฉพาะกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน ภาครัฐควรเพิ่มเติมสวัสดิการเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนชดเชยเพิ่มเติมให้ผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน และครอบครัวขาดแคลนทุนทรัพย์ที่จะชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดที่รุนแรง จนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ หากทางภาครัฐจะเพิ่มเติมหรือเล็งเห็นความสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายอย่างจริงจัง เพราะเหตุที่ได้รับผลกระทบจากการทำความผิดทางอาญาโดยผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตที่สำคัญของชาติในภายหน้า

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

1. องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยาแก้ไข (Restorative Justice) ซึ่งถูกนำมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยอาศัยแนวทางการเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และมาตรา 44/1 ที่เปิดช่องทางให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย อันเกิดจากการทำความผิดของจำเลย อันเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์รวม 9 ฐานความผิด ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ หรือ รับของโจร แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไขมิได้จำกัดเพียงความผิดทางอาญาทั้ง 9 ฐานความผิดดังกล่าวนี้เท่านั้น ความผิดทางอาญาฐานอื่น ๆ ที่สามารถยอมความได้หรือไม่ได้ ถ้าสามารถยอมความได้ก็จะสามารถนำข้อเรียกร้องเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำความผิดเข้าสู่กระบวนการ

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไข (Restorative Justice) ได้เช่นกัน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไขมีแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อผู้เสียหาย ซึ่งถือว่า เป็นบุคคลผู้สุจริตและได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดทางอาญาของจำเลย ความเสียหายดังกล่าวจึงเป็นความเสียหายที่สมควรจะได้รับการเยียวยาจากทางภาครัฐและจำเลยผู้กระทำความผิดด้วย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไขถูกนำมาใช้ ในกระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยนำกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีโอกาสที่จะสำราญภาพในสิ่งที่ตนกระทำไปโดยไม่ถูกต้องด้วยความสมัครใจ และแสดงให้ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเห็นว่า ตนเองพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลของการกระทำที่เกิดขึ้นและเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้เสียหายและครอบครัว ตลอดจนบุคคลอื่นที่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ย รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายและความเสียใจของครอบครัว บุคคลที่เกี่ยวข้อง ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ทำให้ครอบครัวได้รับรู้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ในความปกครอง และรับรู้ ว่า ตนเองปล่อยปละละเลยหรือเข้มงวดกับเด็กและเยาวชน มากเกินไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นช่องทางทำให้ครอบครัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเลี้ยงดูและเอาใจใส่เด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

ลักษณะที่สำคัญอีกประการของกระบวนการ Restorative Justice คือการให้ชุมชนหรือบุคคลแวดล้อมเข้ามาร่วมรับรู้และช่วยเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น (Community-Based Process) โดยบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานอกเหนือจากตัวจำเลยและผู้เสียหายแล้ว ได้แก่ บุคคลในครอบครัวหรือผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เสียหายหรือจำเลย เหตุที่ต้องนำบุคคลเหล่านี้เข้ามาในกระบวนการด้วย เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขเยียวยาทางฝ่ายจำเลยหรือทางฝ่ายผู้เสียหาย ล้วนแล้วแต่มีความต้องการให้มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากบุคคลผู้ใกล้ชิดด้วยกันทั้งสิ้น จึงเป็นเรื่องที่ในบริบทของกฎหมายอาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องในการขอใช้เยียวยาในรูปแบบรัฐสวัสดิการ หรือเพิ่มฐานความผิดอื่น เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ อนาคต หรือการล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น เนื่องจากไม่มี

บทบัญญัติของกฎหมายในความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามมาตรา 43 เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม และผู้เสียหายสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม หรือได้รับการบรรเทาให้ได้มูลค่าของทรัพย์สินที่เสียหายไปกลับคืนมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน เมื่อกระทำความผิดที่ผิดพลาดขึ้นโดยที่บุคคลรอบข้างหรือบุคคลในครอบครัว ไม่ได้ร่วมรับรู้ในการกระทำความผิดด้วย แต่กฎหมายได้บัญญัติเป็นภาคบังคับชัดเจนในส่วนของการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่ง ย่อมก่อให้เกิดภาระในการดำเนินคดีเอาากับผู้กระทำความผิดและครอบครัว ด้วยเหตุนี้ จึงไม่เกิดผลดีต่อทั้งสองฝ่าย แม้ศาลจะมีคำพิพากษาตัดสินให้มีการชดเชยค่าเสียหายแล้วก็ตาม ในบางคดีผู้เสียหายอาจไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายตามคำพิพากษา ตรงจุดนี้จึงเป็นเรื่องที่รัฐไม่ควรมองข้ามไป การมีกองทุนในเชิงรัฐสวัสดิการ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายตามความเหมาะสมแก่ความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาเป็นกรณีเพื่อสร้างเสริมสังคมให้เป็นที่ยอมรับโดยสากลอารยประเทศ

2. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องเรียกค่าเสียหายตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด ศาลเยาวชนและครอบครัวได้ดำเนินการตามกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเยียวยาแก้ไข เพื่อให้บิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วย ได้ร่วมรับฟังและร่วมแก้ไขเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายและจำเลย เพราะเหตุที่จำเลยยังเป็นเยาวชนไม่ได้ประกอบอาชีพหรือมีรายได้ หากพิจารณาหรือตีความโดยเคร่งครัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งสามารถเรียกร้องค่าเสียหายเอาที่จำเลยเท่านั้น ผู้เสียหายก็จะมิได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติของกฎหมาย เพียงแต่มีทางออกที่กฎหมายเปิดช่องให้ผู้เสียหายนี้สามารถฟ้องจำเลยเป็นคดีละเมิดในทางแพ่งได้อีกทางหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และมาตรา 429 ที่บัญญัติ ให้เรียกค่าสินไหมทดแทนเอาที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจึงเกิดเป็นภาระทางด้านค่าใช้จ่ายต่อผู้เสียหายที่จะต้องดำเนินคดีทางแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกับ บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ของจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน โดยไม่อาจรู้ได้ว่า ผลของคดีนั้นคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีหรือไม่

เนื่องจากกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งเป็นการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน โดยผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้บังคับเอาจากจำเลยให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน ทางภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้เสียหายที่ต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญา การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ชุมชน และสังคม

ในกรณีที่จำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดฐานละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ทำให้เกิดภาระต่อผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายแล้ว ยังต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทางแพ่งและผลของการไกล่เกลี่ยจะเป็นแนวทางให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจ เพื่อให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นไปด้วยความถูกต้องและเที่ยงธรรม เพราะการกำหนดค่าสินไหมทดแทนต้องดูพฤติการณ์ในคดีอาญาว่ามีความร้ายแรงเพียงใด จึงจะกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้อย่างเหมาะสม รวมถึงผลทางด้านความรู้สึกและจิตใจ โดยผู้เสียหายรู้สึกว่าได้ได้รับความยุติธรรมจากสังคม จำเลยก็รู้สึกว่าได้รับการให้อภัยจากสังคมด้วยเช่นกัน ลดความขัดแย้งในชุมชนสัมพันธ์ภาพกลับคืนดังเดิม การไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือเชิงเสียสละก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เสียหาย จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ชุมชน สังคม และภาครัฐให้เกิดความสงบสุข สามัคคีสมานฉันท์ และประชาชนสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างเป็นปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

คณิต ฦ นคร. (2551). *ประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายพื้นฐานการเข้าใจ*.
สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ปฐมวดี ปัทมโรจน์. (2553). *ทางเลือกใหม่ของกระบวนการยุติธรรม*.

<http://www.correct.go.th/journal/j2/new9.html>

มณีพรรณ เรวงศ์. (2552). การปรับใช้ทฤษฎีทางสังคมกับกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์. *วารสารบทบัญญัติ*, 65(3), 23-27.

วัชร (นามแฝง). (2569). *ปัญหาของระบบราชการไทย*.

<http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=1982.0,2555>

วิชา มหาคุณ. (2540). *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล*.

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2551). *คู่มือกระบวนการยุติธรรมเชิงเยาวชนแก้ไข*
ในศาลเยาวชนและครอบครัว. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.

ศูนย์ความรู้การระงับข้อพิพาททางเลือก. (ม.ป.ป.). *ความรู้กฎหมายอาญาสำหรับการ*
ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

ศูนย์ความรู้การระงับข้อพิพาททางเลือก. (ม.ป.ป.). *ความรู้กฎหมายอาญาสำหรับการ*
ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

สรวิศ ลิ้มปริงซี่. (2549). การไกล่เกลี่ยฟื้นความสัมพันธ์ในคดีอาญาประสบการณ์
ของศาลนิวยอร์ก (ตอนที่ 5). *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์*, 5(1), 52-61.

สทรรฐ กิตติ ศุภการ. (2567). *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ*
ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (พิมพ์ครั้งที่ 7).

สุนทรี่ สรรเสริญ.

สุดสงวน สุธีสร. (2569). *การไกล่เกลี่ยเพื่อตกลงกันของผู้ต้องโทษกับผู้เสียหาย*
ในคดีอาญา. <http://www.correct.go.th/journal/j2/new7.html>

ความผิดทางอาญาว่าด้วยฉลากตามพระราชบัญญัติอาหาร
พ.ศ. 2522: ศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับกฎหมายต่างประเทศ
Criminal Offenses Relating to Food Labeling
under The Food ACT B.E. 2522:
A Comparative Study of Foreign Laws

ณัฐภัทร บุญโต, จิรวุฒิ ลิปิพันธ์

Natthapat Bhunto, Jirawut Lipipun

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Email: oon.natthapat@gmail.com,

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Email: jirawut.lin@dpu.ac.th

รับบทความ (Received): 12 พ.ย. 2568

ปรับแก้ไข (Revised): 5 ก.พ. 2569

ตอบรับบทความ (Accepted): 13 ก.พ. 2569

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายหลักที่มุ่งคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยกำหนดโทษปรับและโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิด เช่น การแสดงฉลากอาหารที่เป็นเท็จหรือไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาที่ปรับตาม มาตรา 51 ที่กำหนดเพียง “ไม่เกินสามหมื่นบาท” ยังไม่สอดคล้องกับหลักความได้ สัดส่วนของการกระทำความผิด อีกทั้งยังแตกต่างจากโทษปรับในประมวลกฎหมาย

อาญาที่มีการกำหนดค่าปรับที่สูงกว่าและครอบคลุมความผิดด้านเอกสาร ซึ่งมีผลทางกฎหมายและทางสังคมที่ร้ายแรงกว่า

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ พบว่าสหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์มีระบบการกำกับดูแลที่เข้มงวดกว่า โดยไม่เพียงกำหนดโทษทางอาญาที่สูง แต่ยังมีมาตรการควบคุมก่อนการจำหน่าย เช่น การตรวจสอบและอนุมัติฉลากล่วงหน้า รวมถึงการใช้มาตรการทางแพ่งและทางปกครองควบคู่กันไป เพื่อป้องกันการกระทำความผิดและลดโอกาสในการหลีกเลียงกฎหมาย กรณีศึกษาจริงจากทั้งสองประเทศสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเห็นว่า กฎหมายไทยควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน โดยอาจนำระบบการปรับแบบหน่วย (Penalty Units) หรือการปรับตามฐานเศรษฐกิจ (Day-Fine) มาใช้ รวมถึงการกำหนดโทษปรับแปรผันตามผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ นอกจากนี้ ควรพิจารณาเพิ่มบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับการกล่าวอ้างทางสุขภาพในฉลากและโฆษณาอาหาร เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบกฎหมายอาหารของประเทศไทย

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร, ฉลากอาหาร, โทษทางอาญา

Abstract

The Food Act B.E. 2522 (1979) is the main law aimed at protecting the health and safety of consumers. It imposes criminal penalties, including fines and imprisonment, on individuals who display false or misleading food labels. However, the fine prescribed under Section 51, which is set at “not exceeding thirty thousand baht,” is not consistent with the principle of proportionality of the offense. Moreover, it differs from the fines stipulated in the Criminal Code, which are higher and cover forgery of documents that carry more serious legal and social

consequences. When compared with foreign laws, it is found that the United States and Singapore have stricter regulatory systems. They not only impose higher criminal penalties but also implement pre-market control measures, such as prior inspection and approval of labels. In addition, they employ civil and administrative measures alongside criminal sanctions to prevent offenses and reduce opportunities for evading the law.

Therefore, Thai law should be revised to better align with the current economic and social context. This includes introducing variable fines based on the benefits gained by the offender, in order to ensure effective consumer protection, conformity with international standards, and increased confidence in Thailand's food law system.

Keywords: The Food Act B.E. 2522 (1979), Forgery of Documents, Food Labeling, Criminal Penalties

บทนำ

อาหารเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์และมีบทบาทสำคัญต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน การกำกับดูแลคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารจึงเป็นภารกิจสำคัญของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับอาหารที่ปลอดภัย ไม่มีการปนเปื้อนหรือปลอมปน หนึ่งในกฎหมายหลักที่กำหนดมาตรการเหล่านี้คือ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งนอกจากจะคุ้มครองผู้บริโภคโดยตรงแล้ว การดำเนินคดีทางอาญาต่อผู้ประกอบการที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายยังเป็นการสร้างแรงจูงใจเชิงป้องปรามไม่ให้เกิดการละเมิดซ้ำอีก เหตุผลสำคัญของกฎหมายคุ้มครองอาหารสามารถสรุปได้เป็นหลายประการ ได้แก่ การคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชน การตรวจสอบสถานที่ผลิตอาหารอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการปนเปื้อนและโรคระบาด การให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลด้วยฉลากที่ถูกต้อง และการควบคุมคุณภาพของอาหาร รวมถึงการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรการทางกฎหมายที่นำมาใช้เพื่อลดการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ได้แก่ การปรับเงินตามมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 การจำกัดสิทธิประกอบอาชีพบางอย่าง การเรียกเก็บและทำลายอาหาร การสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ การกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล และการกำหนดความรับผิดชอบนิติบุคคล

อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยที่มีอยู่ เช่น พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มีลักษณะทั่วไปและไม่ครอบคลุมการกล่าวอ้างทางสุขภาพของอาหารโดยเฉพาะ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อสิทธิของผู้บริโภค ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะมีกฎหมายหรือประกาศเฉพาะเรื่องการกล่าวอ้างทางสุขภาพบนฉลากและโฆษณาอาหาร ตามมาตรา 6 (10) ของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการกล่าวอ้างทางสุขภาพได้ การบังคับโทษทางอาญาในประเทศไทยนั้นมีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากค่าปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 สามารถเพิ่มขึ้นตามจำนวนการกระทำความผิด ทำให้สอดคล้องกับหลักการเพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 และ 93 เพื่อป้องปรามผู้กระทำความผิดไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำ ทั้งนี้ แนวทางการปรับโทษที่น่าสนใจยังรวมถึงการปรับเป็นหน่วย (Penalty Units) การปรับตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด (Day-Fine) และการปรับตามผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ ซึ่งช่วยให้โทษปรับมีความยืดหยุ่นและสัดส่วนเหมาะสมกับความรุนแรงของความผิด เนื่องจากมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษสำหรับการฝ่าฝืนกฎหมายอาหาร รวมถึงความผิดเกี่ยวกับการแสดงฉลากอาหารตามมาตรา 6 (10) อย่างไม่ดี บทกำหนดโทษดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกำหนดโทษแบบเหมารวมโดยมิได้จำแนกระดับความหนักเบาของการกระทำหรือพฤติกรรมแห่งคดี อีกทั้งยังมิได้เชื่อมโยงบทลงโทษเข้ากับผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงจากการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภคหรือความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ ประกอบกับการไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด ทำให้อัตราโทษปรับที่กำหนดไว้ไม่ก่อให้เกิดผลเชิงยับยั้งอย่างแท้จริง

โดยเฉพาะต่อผู้ประกอบการรายใหญ่ นอกจากนี้ มาตรา 51 ยังจำกัดรูปแบบบทลงโทษไว้เพียงโทษปรับ โดยขาดมาตรการทางปกครองหรือมาตรการเชิงป้องกันควบคู่กัน เมื่อพิจารณาพร้อมกับบริบทของอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบันซึ่งมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ย่อมเห็นได้ว่าบทลงโทษตามมาตราดังกล่าวไม่สอดคล้องกับความรุนแรงของการกระทำความผิด และลดทอนประสิทธิภาพของกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง

บทความนี้มุ่งศึกษา มาตรการบังคับโทษทางอาญาในกรณีฉลากอาหารไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยฉลากอาหารในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสิงคโปร์ เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของโทษปรับกับหลักความได้สัดส่วน และชี้แนะแนวทางปรับปรุงโทษปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยคาดว่า การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย จะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับมาตรการป้องปรามและการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

1. หลักกฎหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความสำคัญของกฎหมายเกี่ยวกับอาหารในบริบทสิทธิของผู้บริโภค

อุตสาหกรรมอาหารเป็นภาคธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน เนื่องจากการผลิต การจำหน่าย และการบริโภคอาหารเกี่ยวข้องโดยตรงกับสุขภาพและสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค การเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและได้รับข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคในสังคมสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้ การกำกับดูแลความปลอดภัยของอาหารจึงเป็นภารกิจหลักของรัฐ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 จึงถูกตราขึ้นเพื่อกำหนดมาตรการควบคุมตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต การนำเข้า การโฆษณา ไปจนถึงการแสดงฉลากอาหาร เพื่อให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด และเพื่อป้องกันความเสียหายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากอาหารที่ไม่ได้มาตรฐาน (ปิยะปาดน ตรียานันท์, 2558)

1.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษปรับและหลักความได้สัดส่วนแห่งโทษ

การบังคับใช้กฎหมายอาญาของประเทศไทยมุ่งเน้นการลงโทษทางอาญา โดยเฉพาะโทษปรับ ซึ่งทำหน้าที่เป็นมาตรการป้องปรามไม่ให้ผู้ประกอบการฝ่าฝืนกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การกำหนดโทษปรับต้องตั้งอยู่บนหลักความได้สัดส่วนแห่งโทษ โดยต้องคำนึงถึงลักษณะและความร้ายแรงของการกระทำ ตลอดจนตัวผู้กระทำความผิด ความผิดเกี่ยวกับอาหารมีความหลากหลาย ตั้งแต่การฝ่าฝืนมาตรฐานด้านคุณภาพ การโฆษณาอันเป็นเท็จ ไปจนถึงการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับฉลากอาหาร การใช้โทษปรับในอัตราเดียวกันโดยไม่แยกแยะพฤติการณ์แห่งคดี ย่อมส่งผลให้บทลงโทษไม่เหมาะสมและลดทอนประสิทธิภาพในการป้องปรามการกระทำความผิด (อัจฉริยา ชูตินันท์, 2564)

1.3 ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการกระทำความผิด

แนวคิดทางอาชญาวิทยามีบทบาทสำคัญในการอธิบายและสนับสนุนความจำเป็นของการบังคับใช้กฎหมายอาญา โดยเฉพาะทฤษฎีกิจกรรมประจำวันและทฤษฎีโอกาส ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเกิดการกระทำความผิดขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของผู้กระทำความเหมาะสมของเป้าหมาย และระดับความเข้มงวดของการกำกับดูแล ในบริบทของอุตสาหกรรมอาหาร หากขาดการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบการอาจมีโอกาสปกปิดข้อมูลหรือใช้วัตถุดิบที่ไม่ปลอดภัยได้โดยง่าย การควบคุมฉลากอาหารจึงเป็นกลไกสำคัญในการลดโอกาสการกระทำความผิด และเสริมสร้างความปลอดภัยด้านอาหารในสังคม

1.4 ขอบเขตของกฎหมายอาญาและแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

การใช้โทษปรับตามกฎหมายอาญาสะท้อนแนวคิดการจำกัดขอบเขตของกฎหมายอาญา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลักอรรถประโยชน์นิยมของเบ็คคาเรียและเบนธัม แนวคิดดังกล่าวเสนอว่า การลงโทษทางอาญาควรมุ่งเน้นการป้องปรามและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม โดยไม่สร้างภาระหรือความทุกข์ทรมานเกินสมควรแก่ผู้กระทำความผิด การกำหนดโทษปรับสำหรับความผิดเกี่ยวกับฉลากอาหารจึงควรพิจารณาตามระดับความร้ายแรงของการละเมิด และควรเปิดโอกาสให้ใช้มาตรการทางเลือก เช่น

การตกแต่งหรือการสังแก้ไข เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความสมดุลและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภค (อภีรัตน์ เพ็ชรศิริ, 2562)

โดยสรุป การกำกับดูแลอาหารและการบังคับใช้โทษปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภค สร้างมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร ลดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งสะท้อนแนวคิดทางนิติศาสตร์และอาชีววิทยาในการใช้กฎหมายอาญาอย่างสมเหตุสมผล การติดตามและปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เกิดระบบกำกับดูแลอาหารที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

2. วิเคราะห์กฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับอาหารในประเทศสหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ และประเทศไทย

ในบริบทของสังคมยุคใหม่ ความปลอดภัยด้านอาหารและความน่าเชื่อถือของข้อมูลในเอกสารถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชน ความเชื่อมั่นของผู้บริโภค และความเสถียรทางเศรษฐกิจ รัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกลไกทางกฎหมาย เพื่อควบคุมและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอาหาร รวมถึงการป้องกันและลงโทษการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการปลอมแปลง หรือการแสดงข้อความอันเป็นเท็จในเอกสาร การกระทำเหล่านี้สามารถสร้างความเสียหายต่อสาธารณสุขและเศรษฐกิจ อีกทั้ง ลดความไว้วางใจของสาธารณชนต่อระบบควบคุมของรัฐ

แต่ละประเทศมีแนวทางการกำหนดและบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันตามระบบกฎหมาย สังคม และวัฒนธรรม สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เน้นการตีความผ่านคำพิพากษา ขณะที่สิงคโปร์ซึ่งอยู่ภายใต้ระบบ Common Law เช่นเดียวกัน ใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและเน้นการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law กำหนดบทบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญา

2.1 กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับระบบความปลอดภัยด้านอาหารอย่างสูง โดยมีกฎหมายหลายฉบับควบคุมการผลิต การจำหน่าย และการแสดงข้อมูลสินค้าอาหาร ภายใต้การกำกับของหน่วยงานหลักสองหน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (Food and Drug Administration: FDA) และ กระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA)

2.1.1 กฎหมายสำคัญเกี่ยวกับอาหาร

พระราชบัญญัติอาหาร ยา และ เครื่องสำอาง (Food, Drug, and Cosmetic Act: FDCA) ประกาศในปี 1938 เป็นกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) กำกับดูแลความปลอดภัยของอาหาร กำหนดให้อาหารทุกประเภทต้องปลอดภัยสำหรับการบริโภค ไม่ทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด และต้องแสดงฉลากอย่างถูกต้อง หากอาหารมีการปนเปื้อนหรือมีส่วนผสมต้องห้าม ถือเป็น “อาหารที่ไม่เหมาะสม” และอาจถูกสั่งห้ามจำหน่ายทันที

พระราชบัญญัติการปรับปรุงความปลอดภัยด้านอาหารให้ทันสมัย (Food Safety Modernization Act: FSMA) ประกาศในปี 2011 ปรับเปลี่ยนแนวทางจากการแก้ไขปัญหาหลังเหตุการณ์เป็นการป้องกันล่วงหน้า โดยก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติการปรับปรุงความปลอดภัยด้านอาหารให้ทันสมัย (Food Safety Modernization Act: FSMA) ระบบการกำกับดูแลความปลอดภัยด้านอาหารของสหรัฐอเมริกามีลักษณะเป็นการแก้ไขปัญหาภายหลังการเกิดเหตุเป็นหลัก กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐจะเข้าดำเนินการเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้ว เช่น เมื่อมีผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย หรือเมื่อพบการปนเปื้อนในผลิตภัณฑ์อาหารในภายหลัง แนวทางดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ประการแรก ความเสียหายต่อสุขภาพของผู้บริโภคได้เกิดขึ้นแล้วและไม่สามารถย้อนกลับได้ ประการที่สอง การเรียกคืนสินค้าในภายหลังมักมีความล่าช้า ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัยอาจถูกกระจายและบริโภคในวงกว้างก่อนที่รัฐจะเข้าควบคุม ประการที่สาม ภาระความรับผิดชอบมักตกอยู่กับรัฐในการตรวจพบและแก้ไขปัญหา ขณะที่ผู้ผลิตอาจขาดแรงจูงใจหรือกลไกในการป้องกันความเสี่ยงตั้งแต่ต้นทาง ด้วยเหตุนี้ ระบบที่เน้นการแก้ไขปัญหาหลังเหตุการณ์จึงไม่สอดคล้องกับความซับซ้อนของอุตสาหกรรมอาหาร

สมัยใหม่ ซึ่งมีห่วงโซ่อุปทานยาวและเชื่อมโยงหลายภาคส่วน การปรับเปลี่ยนไปสู่แนวทางการป้องกันล่วงหน้า ภายใต้ พระราชบัญญัติการปรับปรุงความปลอดภัยด้านอาหารให้ทันสมัย (Food Safety Modernization Act: FSMA) จึงเป็นการแก้ไขจุดอ่อนของระบบเดิม โดยมุ่งลดความเสี่ยงก่อนที่อันตรายจะเกิดขึ้น แทนการรอให้เกิดผลกระทบต่อผู้บริโภคแล้วจึงดำเนินการแก้ไข จึงทำให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) มีอำนาจสั่งเรียกคืนผลิตภัณฑ์ ตรวจสอบสถานประกอบการ และกำหนดให้ผู้ผลิตจัดทำแผนความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety Plan) เพื่อประเมินและควบคุมความเสี่ยง

2.1.2 การแบ่งอำนาจกำกับดูแล

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) ดูแลผลิตภัณฑ์อาหารทั่วไป เช่น อาหารแปรรูป อาหารเสริม เครื่องดื่ม ตรวจสอบคุณภาพ ความสะอาด การโฆษณา และฉลากสินค้า

กระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา (USDA) ดูแลอาหารประเภทเนื้อสัตว์ สัตว์ปีก และไข่ ผ่านหน่วยงานความปลอดภัยด้านอาหารและการตรวจสอบ (Food Safety and Inspection Service: FSIS) ตรวจสอบมาตรฐานสุขอนามัยในกระบวนการผลิต

2.1.3 มาตรการด้านความปลอดภัย

สหรัฐอเมริกาใช้มาตรฐานสากล เช่น ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP)) ควบคุมความเสี่ยงการแปรรูปอาหาร มีการสุ่มตรวจอาหารโดยห้องปฏิบัติการของรัฐ และบังคับใช้ข้อกำหนดฉลาก เช่น แสดงสารก่อภูมิแพ้ วันหมดอายุ และข้อมูลโภชนาการ

2.1.4 บทลงโทษ

ผู้ผลิตหรือจำหน่ายอาหารที่ไม่ปลอดภัย ต้องถูกลงโทษตั้งแต่ปรับจำนวนมาก จำคุกผู้บริหาร คำสั่งปิดโรงงาน หรือเรียกคืนสินค้า เนื่องจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกากำหนดมาตรการที่เข้มงวดต่อผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายอาหารที่ไม่ปลอดภัย โดยมุ่งคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติอาหาร ยา และเครื่องสำอางของสหรัฐอเมริกา (Federal Food, Drug, and

Cosmetic Act) มาตรา 331 (21 U.S.C. § 331) บัญญัติห้ามมิให้มีการผลิต จำหน่าย หรือส่งอาหารที่มีลักษณะปลอมปน (Adulterated Food) หรือมีการติดฉลากอันเป็นเท็จหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด (Misbranded Food) เข้าสู่การค้า ขณะที่มาตรา 333 (21 U.S.C. § 333) กำหนดบทลงโทษทางอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืน ตั้งแต่โทษปรับเป็นจำนวนมากไปจนถึงโทษจำคุก และในกรณีที่เป็นกรกระทำโดยเจตนาหรือกระทำซ้ำ ผู้กระทำอาจต้องรับโทษจำคุกสูงสุดถึงสามปี นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังยอมรับหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ซึ่งอาจขยายความรับผิดไปถึงผู้บริหารของนิติบุคคล แม้มิได้เป็นผู้กระทำความผิดโดยตรง หากมีอำนาจควบคุมหรือป้องกันการกระทำนั้นได้ ประกอบกับพระราชบัญญัติความปลอดภัยอาหารสมัยใหม่ (Food Safety Modernization Act) ได้ให้อำนาจแก่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) ตามมาตรา 350l (21 U.S.C. § 350l) ในการสั่งเรียกคืนอาหารที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน และตามมาตรา 350h (21 U.S.C. § 350h) ในการสั่งระงับหรือเพิกถอนการขึ้นทะเบียนสถานประกอบการ ซึ่งส่งผลในทางปฏิบัติเทียบเท่ากับการสั่งปิดโรงงาน มาตรการดังกล่าวสะท้อนถึงนโยบายการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็งและเป็นรูปธรรมของสหรัฐอเมริกาในการป้องกันและปราบปรามการผลิตหรือจำหน่ายอาหารที่ไม่ปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.5 การปลอมแปลงเอกสาร

การปลอมแปลงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ภายใต้ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) ถือเป็นการผิดร้ายแรง เช่น การปลอมเอกสารอนุมัติสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) การบิดเบือนข้อมูลเพื่อยื่นขออนุญาตผลิตผลิตภัณฑ์ หรือสร้างเอกสารปลอมเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ

สำนักงานสอบสวนคดีอาญา (Office of Criminal Investigations: OCI) เป็นหน่วยงานสอบสวนคดีอาญาของ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) ตรวจสอบการฉ้อโกงและปลอมแปลง เอกสาร โดยบทลงโทษสามารถถึงจำคุก เช่น กรณีพนักงานปลอมแปลงจดหมายรับรองสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) ถูกจำคุก 12 เดือน การกระทำดังกล่าวถูกพิจารณาว่าเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร ยา และเครื่องสำอางของสหรัฐอเมริกา (Federal Food, Drug, and Cosmetic Act: FDCA) โดยเข้าข่ายการกระทำต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่ง 21

U.S.C. § 331(a) ซึ่งห้ามมิให้มีการนำหรือก่อให้เกิดการนำอาหาร ยา หรือเครื่องมือแพทย์ที่เป็นของผิดกฎหมายเข้าสู่การค้าระหว่างรัฐ ทั้งนี้ การปลอมแปลงเอกสารรับรองของ FDA ส่งผลให้เครื่องมือแพทย์ดังกล่าวถูกทำให้ดูเหมือนเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งที่ในความเป็นจริงมิได้ผ่านกระบวนการรับรองตามที่กฎหมายกำหนด จึงถือว่าเป็นเครื่องมือแพทย์ที่มีลักษณะเป็นการแสดงข้อมูลอันเป็นเท็จ (Misbranded Device)

ในส่วนของบริษัทกำหนดโทษ การฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวอยู่ภายใต้บังคับของ 21 U.S.C. § 333(a) ซึ่งกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือโทษปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดีว่า การปลอมแปลงเอกสารดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีเจตนาหลอกลวงและมุ่งหลีกเลียงระบบการกำกับดูแลด้านความปลอดภัยของเครื่องมือแพทย์ อันอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสาธารณสุขได้โดยตรง ทั้งนี้ แม้การกระทำจะมีลักษณะเป็นการปลอมแปลงเอกสารในทางอาญา แต่การบังคับใช้กฎหมายเฉพาะตาม FDCA สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนเป็นหลัก และมุ่งลงโทษการกระทำที่บ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของระบบการกำกับดูแลของรัฐอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (FDA) เปิดโอกาสให้ประชาชนแจ้งเบาะแส และมีระบบตรวจสอบข้อมูลเพื่อป้องกันการยื่นข้อมูลอันเป็นเท็จ

2.2 กฎหมายประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์มีรัฐบัญญัติการขายอาหาร (Sale of Food Act, Chapter 283) ปี 1973 ฉบับแก้ไข 1985 มีบทบัญญัติครอบคลุมด้านความปลอดภัยอาหารและคุ้มครองผู้บริโภค ถูกบัญญัติโดยสำนักงาน Singapore Food Agency (SFA) ซึ่งจัดตั้งภายใต้กระทรวงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรน้ำ (Ministry of the Environment and Water Resources : MEWR) โดยภายใต้กฎหมาย Sale of Food Act ของประเทศสิงคโปร์ การแสดงฉลากอาหารถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคและการกำกับดูแลความปลอดภัยอาหาร โดยยึดหลักว่าการจำหน่ายอาหารต้องไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และต้องไม่แสดงข้อความอันเป็นเท็จ

หลอกลวง หรือก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการควบคุมอาหารตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงผู้บริโภค ตามที่ปรากฏในบทความเกี่ยวกับการจัดตั้งสำนักงานอาหารสิงคโปร์ (Singapore Food Agency: SFA) ที่รวมอำนาจกำกับดูแลด้านอาหารไว้ในหน่วยงานเดียว ส่งผลให้การบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยฉลากอาหารมีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย มาตรา 6 (10) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติห้ามมิให้อาหารแสดงฉลากที่เป็นเท็จหรือหลอกลวง หรืออาจทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับอาหาร อันสะท้อนหลักการคุ้มครองผู้บริโภคในลักษณะเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แนวทางของประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการบูรณาการหน่วยงานและการกำกับดูแลเชิงระบบภายใต้สำนักงานอาหารสิงคโปร์ (Singapore Food Agency: SFA) เพื่อเชื่อมโยงการควบคุมฉลากเข้ากับมาตรการด้านความปลอดภัยอาหารอื่น ๆ เช่น การตรวจสอบย้อนกลับและการเรียกคืนสินค้า ในขณะที่กฎหมายไทยเน้นการกำหนดข้อห้ามเชิงตัวบทเป็นหลัก ส่งผลให้การบังคับใช้มาตรการเกี่ยวกับฉลากอาหารของทั้งสองประเทศมีโครงสร้างและกลไกที่แตกต่างกัน แม้จะมีเป้าหมายร่วมกันในการคุ้มครองผู้บริโภคจากข้อมูลอาหารที่ไม่ถูกต้องก็ตาม

2.2.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ในการป้องกันความผิดด้านอาหาร

2.2.1.1 ลดโอกาสการกระทำผิด คือระบบทะเบียนและใบอนุญาตสถานประกอบการด้านอาหาร และตรวจสอบอาหารที่น่าสงสัย

2.2.1.2 ลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำผิด คือการปรับเงินอัตราสูงกว่าประเทศไทย และการริบทรัพย์สินทางอาญาและแพ่ง หากไม่สามารถพิสูจน์ความผิดทางอาญาได้

2.2.2 ความผิดฐานปลอมแปลงเอกสาร

บทนิยาม ตามประมวลกฎหมายอาญาประเทศสิงคโปร์ มาตรา 463 บัญญัติว่า บุคคลกระทำความผิดฐานปลอมแปลงเอกสาร เมื่อบุคคลนั้นจัดทำเอกสารหรือบันทึกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อันเป็นเท็จ หรือแก้ไขเอกสารหรือบันทึกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

บุคคลใด

(1) เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายแก่สาธารณชนหรือ

(2) เพื่อสนับสนุนสิทธิหรือข้ออ้างใด

(3) เพื่อให้บุคคลใดยอมโอนทรัพย์สิน

(4) เพื่อให้บุคคลใดเข้าทำสัญญา ไม่ว่าจะเป็นสัญญาโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย

(5) เพื่อกระทำการฉ้อโกง หรือเพื่อเอื้อให้มีการฉ้อโกงเกิดขึ้น หมายความว่า การสร้าง แก้วไข หรือใช้เอกสารหรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เท็จเพื่อ หลอกลวงหรือฉ้อโกงถือเป็นความผิด

บทลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญาประเทศสิงคโปร์ มาตรา 465 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดฐานปลอมแปลงเอกสาร ต้องระวางโทษ จำคุก ไม่เกินสี่ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ประมวลกฎหมายอาญาประเทศสิงคโปร์ มาตรา 471 บัญญัติว่า “ผู้ใด ใช้เอกสารหรือบันทึกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อันเป็นเอกสารปลอม เสมือนเป็นเอกสารแท้ โดยรู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่าเอกสารนั้นเป็นของปลอม ผู้นั้นต้องรับโทษ เช่นเดียวกับ ผู้กระทำความผิดฐานปลอมแปลงเอกสาร” ใจความสำคัญมีดังนี้ (The law revision commission under the authority of the revised edition of the laws act 1983, 2021)

(1) โทษจำคุกจำคุกไม่เกินสี่ปี

(2) โทษปรับขึ้นอยู่กับมูลค่าความเสียหาย

(3) โทษจำคุกและปรับควบคู่ในกรณีปลอมเอกสารราชการสำคัญ

(4) ปักจี้เพิ่มความรุนแรงของโทษ

ก. ผลกระทบทางการเงินหรือสาธารณะ

ข. การใช้เอกสารปลอมเพื่อกระทำผิดอื่น เช่น ฉ้อโกงหรือขโมยข้อมูล

ค. ผู้กระทำผิดซ้ำ

2.2.3 แนวทางการกำหนดโทษ

ศาลมีดุลยพินิจพิจารณาตามลักษณะคดี และผู้กระทำความผิดครั้งแรก อาจได้รับโทษจำคุกควบคุมโทษปรับ ส่วนผู้กระทำความผิดซ้ำเผชิญโทษที่รุนแรงขึ้น

2.3 กฎหมายประเทศไทยเกี่ยวกับฉลากอาหารและการกำหนดโทษ

ความผิดเกี่ยวกับฉลากอาหารในประเทศไทย มุ่งควบคุมการแสดงข้อมูล บนฉลากอาหารให้ถูกต้องและไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผู้บริโภค หลักกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 6 (10) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งกำหนดให้ รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศประเภทอาหารที่ต้องติดฉลาก ข้อความบนฉลาก วิธีการแสดงฉลาก รวมถึงหลักเกณฑ์การโฆษณาในฉลาก

การกำหนดโทษปรับสำหรับผู้กระทำความผิดฐานระบุข้อมูลบนฉลาก ไม่ถูกต้องนั้น ควรพิจารณาตามจำนวนครั้งที่กระทำความผิด โดยหลักการทั่วไปคือ ยิ่งกระทำความผิดซ้ำมากขึ้น โทษปรับก็ยิ่งสูงขึ้น เพื่อให้การลงโทษมีความสมเหตุสมผล และสามารถยับยั้งการกระทำผิดได้

การลงโทษทางกฎหมายอาญาสามารถพิจารณาได้จากสองหลักการสำคัญ ได้แก่ (จริญญา อิ่มหอมพันธ์, 2564)

(1) หลักการลงโทษตามภาวะวิสัย (Objective Principle) หมายถึง การพิจารณาความรุนแรงของการกระทำความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคม การกระทำที่มีความรุนแรงเท่ากันควรได้รับโทษในระดับเดียวกัน และความผิดที่มีความร้ายแรงน้อยกว่าควรได้รับโทษที่เบากว่า

(2) หลักการลงโทษตามอัตวิสัย (Subjective Principle) เป็นการพิจารณาถึงความเหมาะสมของโทษต่อผู้กระทำความผิดแต่ละราย โดยคำนึงถึงสภาวะทางจิตใจและบริบทของผู้กระทำ ตัวอย่างเช่น การลงโทษเด็กและเยาวชนต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัยและความรอบคอบที่อาจยังไม่เต็มที่ การลงโทษจึงเน้นการฟื้นฟูและการปรับพฤติกรรม มากกว่าการเน้นโทษเพื่อแก้แค้นเพียงอย่างเดียว

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดบดทลงโทะหลายระดับ ดังนี้

ก. มาตรา 46 กรณีไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือประกาศที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการอาหารและยาสามารถสั่งพักใช้ใบอนุญาตผลิตหรือนำเข้าอาหารได้ไม่เกิน 120 วันต่อครั้ง

ข. มาตรา 51 การใช้ฉลากไม่เป็นไปตามประกาศ มีโทษปรับไม่เกิน 30,000 บาท

ค. มาตรา 42 คณะกรรมการสามารถสั่งระงับการโฆษณาหรือการผลิตนำเข้า และจำหน่ายอาหารที่มีข้อมูลไม่ถูกต้อง หากฝ่าฝืนคำสั่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ง. มาตรา 70-71 ผู้โฆษณาอาหารคุณประโยชน์หรือสรรพคุณเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 30,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากไม่ได้รับอนุญาตต้องปรับไม่เกิน 5,000 บาท

เนื่องจากพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 อยู่ในบัญชี 2 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ทำให้โทษปรับเป็นพินัย ซึ่งหมายถึงการกระทำความผิดที่ต้องชำระค่าปรับตามกฎหมายโดยตรง การสั่งปรับเป็นพินัยต้องทำเป็นหนังสือระบุข้อเท็จจริง อัตราค่าปรับ ระยะเวลาชำระ ขั้นตอนหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ชำระ และสิทธิในการขอผ่อนชำระหรือยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจสถานการณ์และสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น การกำหนดโทษเกี่ยวกับฉลากอาหารไม่เพียงเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด แต่ยังมุ่งให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้กระทำและสังคม ทั้งในแง่ของความสัดส่วนของโทษและความเหมาะสมกับบริบทของผู้กระทำ ทำให้หลักเกณฑ์การลงโทษมีทั้งประสิทธิภาพและความยุติธรรมควบคู่กัน

3. วิเคราะห์โทษปรับตามมาตรา 6 (10) ประกอบมาตรา 51 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

การระบุฉลากอาหารไม่ถูกต้องถือเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 6 (10) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งบัญญัติว่า รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดประเภทและชนิดอาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือที่จำหน่าย ซึ่งต้องแสดง

ฉลาก ข้อความในฉลาก เงื่อนไขและวิธีการแสดงฉลาก รวมถึงหลักเกณฑ์และวิธีการโฆษณาในฉลาก

การฝ่าฝืนมาตรานี้ต้องรับโทษปรับตาม มาตรา 51 ซึ่งระบุว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศซึ่งออกตามมาตรา 6 (10) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามหมื่นบาท ” อย่างไรก็ตาม ระวังโทษนี้มีความรุนแรงจำกัด ทำให้ผู้ผลิตรายใหญ่ไม่เกิดความเกรงกลัว และโทษปรับดังกล่าวไม่สามารถยับยั้งการกระทำความผิดได้ ส่งผลให้เกิดการฝ่าฝืนมาตรานี้เป็นจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามหลักกฎหมายอาญา คือ การแก้แค้นทดแทน ช่มชู้ ยับยั้ง ตัดความสามารถในการกระทำความผิด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และนำผู้กระทำกลับสู่สังคม ซึ่งความชั่ว (Schuld) ของการกระทำความผิด หมายถึงการกระทำที่ครบองค์ประกอบทางกฎหมายและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย หากผู้กระทำมีสติรู้ผิดชอบ ก็ถือว่าความชั่วนั้นเป็นความชั่วและต้องถูกดำเนิน

เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ผลิตรายใหญ่หาช่องทางก่อความผิดได้ง่าย ควรเพิ่มโทษปรับของมาตรา 51 ให้รุนแรงขึ้น เช่น การกำหนดโทษจำคุกร่วมกับโทษปรับ หรือปรับแปรผันตามจำนวนผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิด ซึ่งหมายความว่าค่าปรับจะขึ้นอยู่กับความเสียหายที่ผู้กระทำก่อให้เกิดต่อสังคม ผู้กระทำที่สร้างความเสียหายมากจะได้รับค่าปรับสูง ขณะที่ผู้สร้างความเสียหายน้อยจะได้รับค่าปรับต่ำ

3.1.1 การลดโทษของผู้นำเข้าหรือผู้จัดจำหน่ายรายย่อย

ในกรณีผู้นำเข้าหรือผู้จัดจำหน่ายอาหาร เช่น ร้านสะดวกซื้อหรือห้างสรรพสินค้า บุคคลเหล่านี้อาจจำหน่ายอาหารที่ฉลากไม่ถูกต้อง โดยไม่มีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเจตนา (Mens Rea) ถือเป็นองค์ประกอบภายในของการกระทำความผิด เจตนาหมายถึงสภาวะทางจิตใจของบุคคลที่กำหนดไว้ล่วงหน้าว่าจะกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่ง

ดังนั้น ผู้นำเข้าหรือผู้จัดจำหน่ายรายย่อยควรได้รับการลดโทษหากไม่สามารถแยกแยะอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้อง การลดโทษนี้สอดคล้องกับหลักยับยั้งส่วนเพิ่ม (Marginal Deterrence) ซึ่งมุ่งป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดดำเนินการกระทำผิดเพิ่มเติม (ปกป้อง ศรีสนิท, 2566)

การปรับลดโทษผู้นำเข้าและผู้จัดจำหน่ายรายย่อยยังช่วยป้องกันการอาศัยช่องว่างของกฎหมายโดยผู้ผลิตรายใหญ่ หากผู้จัดจำหน่ายต้องรับโทษด้วยจะทำให้ผู้ผลิตมีช่องทางกระทำความผิดสะดวกยิ่งขึ้น

3.1.2 ผลกระทบของฉลากอาหารที่ไม่ถูกต้องต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

ความผิดฐานฉลากอาหารไม่ถูกต้องเกี่ยวข้องกับการผลิต จำหน่าย นำเข้า หรือส่งออกอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ ไม่ปลอดภัย หรือไม่เป็นที่เชื่อถือ การระบุฉลากไม่ชัดเจนอาจทำให้ผู้บริโภคเสี่ยงต่ออันตราย เช่น อาหารเป็นพิษหรืออาการแพ้อาหาร เนื่องจากฉลากอาหารเป็นสิ่งที่สามารถแยกแยะอาหารที่ทำการผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก อาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม อาหารผิดมาตรฐาน อาหารไม่ปลอดภัยในการบริโภค อาหารไม่เป็นที่เชื่อถือ อันจะทำให้เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้ ซึ่งถ้าฉลากอาหารใดระบุข้อความที่ไม่สามารถแยกแยะอาหารเหล่านี้ได้ อาจทำให้เกิดผลเสียต่อสังคมได้อย่างมากมาย เช่น ทำให้สุขภาพของผู้บริโภคได้รับอันตรายจากอาหารเป็นพิษหรืออาการแพ้อาหาร เป็นต้น เพราะอาหารเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งแวดล้อมคือธรรมชาติของโลก มีสิ่งต่าง ๆ อาทิ พื้นดิน อากาศ น้ำ ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ในสิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้ มนุษย์ สัตว์ และพืชอาศัยอยู่หรือใช้เป็นที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ สัตว์ และพืช หากขาดสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ อากาศ พื้นดิน น้ำ รวมถึงอาหาร มนุษย์ สัตว์ และพืช ก็อาจดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ และหากสิ่งแวดล้อมถูกทำลายให้เกิดผลเสียอย่างกว้างขวางทั่วทั้งโลก มนุษย์ สัตว์ และพืชจะต้องอยู่ในห้วงอันตรายอย่างยิ่ง (อุนิษา เลิศไตรมสกุล, 2561)

อาหารเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงพื้นดิน อากาศ น้ำ และสิ่งอื่น ๆ ที่มนุษย์ สัตว์ และพืชอาศัยอยู่ หากอาหารถูกจัดการอย่างไม่เหมาะสม สิ่งแวดล้อมและชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และพืชจะได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวาง

3.1.3 ทฤษฎีเหตุจำเป็น

ในกรณีผู้นำเข้าหรือผู้จัดจำหน่ายรายย่อย การกระทำความผิดบางครั้งเกิดจากเหตุจำเป็น (Necessity) คือ ผู้กระทำไม่สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ หรือถูกปัจจัยภายนอกบังคับให้กระทำ (คณพล จันทน์หอม, 2565) การกระทำดังกล่าวถือเป็นเหตุยกเว้นโทษ (Excuse) ตามมาตรา 67 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ซึ่งสอดคล้องกับหลัก Duress และ Necessity ของกฎหมายอังกฤษ โดยเหตุยกเว้นโทษนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ผู้กระทำความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ ในกฎหมายอาญาไทยบัญญัติอยู่ในมาตรา 67 ซึ่งแยกเป็นจำเ็นเพราะอยู่ในที่บังคับ ตามมาตรา 67 (1) และจำเ็นเพื่อให้พ้นจากภยันตราย ตามมาตรา 67 (2) ซึ่งคล้ายกับกฎหมายอังกฤษที่มีการกระทำด้วยความจำเ็นอยู่ 2 ลักษณะ คือ Duress กับ Necessity แม้ Duress กับ Necessity จะเหมือนกันในแง่ที่ว่าผู้กระทำความผิดต้องเลือกระหว่างสองทางเลือกแห่งปีศาจ (a Choice of Two Evils) แต่ยังปรากฏความแตกต่างระหว่าง duress กับ necessity คือ Necessity เป็นลักษณะที่ผู้กระทำความผิดถูกสถานการณ์ (Circumstances) บังคับให้ฝ่าฝืนกฎหมาย ในขณะที่ Duress เป็นลักษณะที่ผู้กระทำความผิดถูกบุคคลที่สาม (Another Person) บังคับให้กระทำความผิด (ปกป้อง ศรีสนิท, 2566) ซึ่งทั้งสองหลักนี้สอดคล้องกับหลักความจำเ็นที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1) เป็นกรณีที่ประโยชน์ หรือคุณธรรมทางกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นกรณีของการกระทำที่เกิดจากการชั่งน้ำหนักประโยชน์ หรือ การชั่งน้ำหนักของคุณธรรมทางกฎหมายที่ขัดแย้งกันนั้น และ 2) เป็นกรณีที่เป็นการเลือกทำลายประโยชน์ หรือ คุณธรรมทางกฎหมายที่ด้อยกว่าเพื่อรักษาประโยชน์หรือคุณธรรมทางกฎหมายที่เหนือกว่า และ 3) ในกรณีนั้นเป็นทางเลือกเดียวเท่านั้น (คณิต ณ นคร, 2563)

หลักการสำคัญของเหตุจำเ็นมี 3 ประการ ได้แก่

- (1) การเลือกทำลายประโยชน์หรือคุณธรรมทางกฎหมายที่ด้อยกว่าเพื่อรักษาประโยชน์ที่เหนือกว่า
- (2) การพิจารณาผลกระทบและประโยชน์ทางกฎหมาย
- (3) ในกรณีดังกล่าวเป็นทางเลือกเดียวเท่านั้น

ดังนั้น การกำหนดโทษควรพิจารณาเจตนาและเหตุจำเ็นควบคู่ไปกับความเสียหายที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อสังเคราะห์ทางกฎหมาย

การกำกับดูแลหลากหลายอาหารเป็นมาตรการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคด้านความปลอดภัยและข้อมูลผลิตภัณฑ์ เนื่องจากหลากหลายอาหารเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่ผู้บริโภคใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ หากมีการแสดงฉลากที่ไม่ถูกต้องหรือขาดข้อมูลสำคัญ ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ และอาจนำไปสู่การถูกละเมิดทางด้านคุณภาพอาหารได้ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 จึงกำหนดให้ ความผิดฐานระบุข้อความในฉลากอาหารไม่ถูกต้อง มีบทลงโทษทางอาญาตามมาตรา 6 (10) ประกอบมาตรา 51 ซึ่งกำหนดโทษปรับไม่เกินสามหมื่นบาท

อย่างไรก็ดี เมื่อศึกษาการบังคับใช้บทลงโทษดังกล่าว พบทั้งข้อดีที่เอื้อต่อประสิทธิภาพเชิงกระบวนการ และข้อจำกัดที่ลดทอนศักยภาพการยับยั้งความผิด โดยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. จุดเด่นและข้อจำกัดของโทษปรับตามมาตรา 51

1.1 จุดเด่นของมาตรา 51

ประการแรก บทลงโทษในลักษณะโทษปรับสถานเบา ช่วยให้กระบวนการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว ไม่เป็นภาระต่อศาลหรือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของความผิดที่มักเกิดจากความผิดพลาดเชิงรูปแบบมากกว่าการทุจริตอย่างร้ายแรง

ประการที่สอง อัตราโทษไม่ได้สูงเกินสมควร จึงยังคงหลักสัดส่วนของโทษกับการกระทำ (Principle of Proportionality) ซึ่งในหลายกรณีเป็นเพียงการขาดความรอบคอบหรือความรู้ที่เพียงพอของผู้ประกอบการ

ประการที่สาม โทษปรับดังกล่าวยังช่วยไม่ให้เกิดการใช้กฎหมายอาญาเกินจำเป็น โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อยที่มักไม่มีข้อมูลหรือทรัพยากรเพียงพอในการจัดทำฉลากที่ถูกต้องอย่างละเอียดถี่ถ้วน

ประการที่สี่ ยังเปิดช่องให้ผู้ถูกกล่าวหาบางกรณีได้รับการพิจารณาตามหลักเหตุจำเป็น เช่น กรณีผู้ค้าปลีกจำเป็นต้องวางจำหน่ายสินค้า แม้พบความผิดพลาดด้านฉลาก เพื่อไม่ให้ผู้เสียหายเป็นฝ่ายแบกรับผลกระทบฝ่ายเดียว

1.2 ข้อจำกัดของมาตรา 51

ในทางกลับกัน มาตราการลงโทษดังกล่าวมีข้อบกพร่องที่ควรได้รับการแก้ไข ดังนี้

(1) อัตราโทษปรับต่ำจนไม่ก่อให้เกิดผลยับยั้ง (Deterrence) ต่อผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงจากการฝ่าฝืนกฎหมาย

(2) บทลงโทษมิได้สะท้อนเจตนาร้ายของผู้กระทำผิดอย่างแท้จริง ทำให้ไม่สามารถตอบสนองหลักในการดำเนินพฤติกรรมทางอาญาได้อย่างเหมาะสม

(3) โครงสร้างการปรับที่ครอบคลุมถึงผู้นำเข้าและผู้จำหน่าย ซึ่งอาจไม่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำฉลาก ทำให้เกิดภาระทางอาญาที่ไม่เป็นธรรม และขัดต่อหลักความรับผิดชอบเฉพาะตัว

(4) ผลกระทบจากการแสดงฉลากที่ผิดพลาดอาจรุนแรงถึงขั้นกระทบต่อชีวิตผู้บริโภค แต่กฎหมายกลับกำหนดบทลงโทษเพียงสถานเบา ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ

กล่าวโดยสรุป โทษปรับตามมาตรา 51 แม้จะสะท้อนหลักสัดส่วนและความเหมาะสมในด้านกระบวนการยุติธรรม แต่ยังไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมผู้ประกอบการรายใหญ่ และไม่สอดคล้องกับระดับความเสี่ยงด้านสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นแก่สังคมได้

2. แนวทางการปรับปรุงประสิทธิภาพโทษปรับในกฎหมายอาหาร

แนวทางการแก้ไขพึงมุ่งไปสู่การสร้างระบบการลงโทษที่จำแนกความร้ายแรงของพฤติกรรมอย่างเหมาะสม โดยมีข้อเสนอหลัก ดังนี้

2.1 กำหนดระดับความรับผิดชอบตามลักษณะการกระทำ

ควรปรับโครงสร้างความผิดจากแบบกว้างให้มีความจำแนกชัดเจน เช่น

ก. ความผิดโดยประมาท

ข. ความผิดโดยเจตนา

ค. ความผิดที่ทำให้เกิดผลร้ายแก่ผู้บริโภค

ง. เพื่อให้โทษเป็นไปตามหลักสัดส่วนและสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้ประกอบการ

2.2 ยกระดับบทลงโทษแก่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้ารายใหญ่

เพราะมีความสามารถควบคุมคุณภาพข้อมูลบนฉลาก และมีเจตนาแสวงหาผลประโยชน์โดยตรงจากการกระทำผิด จึงควรกำหนด

ก. โทษปรับที่สัมพันธ์กับรายได้หรือผลกำไร

ข. เพิ่มโทษจำคุกในกรณีมีความเสียหายร้ายแรง

2.3 ผ่อนปรนหรือยกเว้นโทษแก่ผู้ประกอบการรายย่อยที่ขาดเจตนา

เพื่อไม่ให้เกิดการใช้กฎหมายอาญาเพื่อในกรณีที่เป็นเพียงการสำคัญผิดทางเทคนิค

2.4 เพิ่มมาตรการลงโทษทางแพ่งเป็นทางเลือกแทนโทษอาญา เช่น

ก. การยึดหรือทำลายสินค้า

ข. ห้ามจำหน่ายสินค้าที่ไม่ถูกต้องจะช่วยให้การบังคับใช้มียึดหยุ่นและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

2.5 พัฒนามาตรการด้านการให้ความรู้และส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น

ก. จัดอบรมมาตรฐานฉลาก

ข. ระบบตรวจสอบก่อนวางจำหน่าย ลดความผิดพลาดตั้งแต่ต้นทาง

การคุ้มครองผู้บริโภคด้วยการควบคุมฉลากอาหารเป็นภารกิจหลักทางกฎหมายอาหารที่ต้องรักษาความสมดุลระหว่างความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการ และความปลอดภัยต่อผู้บริโภค แม้บทลงโทษตามมาตรา 6 (10) ประกอบมาตรา 51 จะมีข้อดีด้านความสะดวกและสอดคล้องกับลักษณะความผิด แต่โครงสร้างบทลงโทษที่เป็นแบบเดียวในปัจจุบันกลับขาดความสามารถในการยับยั้งผู้กระทำผิดรายใหญ่และไม่ตอบโจทย์ภารกิจด้านสาธารณสุขอย่างเพียงพอ การปรับปรุงกฎหมายจึงควรมุ่งเน้นการจำแนกระดับความผิด การเพิ่มมาตรการลงโทษที่มีความเหมาะสมตามบทบาทและความเสี่ยง ตลอดจนการส่งเสริมความรู้แก่ผู้ประกอบการ เพื่อให้ระบบกฎหมายอาหารของไทยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่และการนำไปใช้

1. องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัย

1.1 บทความนี้ช่วยให้เห็นภาพรวมของกรอบกฎหมายเกี่ยวกับฉลากอาหาร โดยเฉพาะ มาตรา 6 (10) และ มาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งกำหนดให้ “การระบุข้อความในฉลากไม่ถูกต้อง” เป็นความผิดอาญาที่มีโทษปรับไม่เกิน 30,000 บาท ความรู้นี้ช่วยอธิบายฐานคิดของกฎหมายไทยที่เน้นการควบคุมความปลอดภัยของผู้บริโภค ผ่านข้อมูลที่ปรากฏบนฉลากอาหาร

1.2 บทความนี้ทำให้เห็นว่า บทลงโทษสถานเบาแม้ว่าจะมีผลในระดับต่ำ แต่มีประโยชน์หลายด้าน เช่น

- ก. ทำให้กระบวนการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างรวดเร็ว
- ข. สอดคล้องกับหลักสัดส่วนของโทษ
- ค. ป้องกันการใช้กฎหมายอาญาเกินจำเป็น
- ง. เอื้อต่อผู้ประกอบการรายย่อย

สิ่งนี้สะท้อนว่าระบบกฎหมายไทยมีเจตนาที่จะสอดคล้องกับแนวทางการควบคุมอย่างสมดุล (Balanced Regulatory Approach)

1.3 บทความนี้ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงถึงแม้บทลงโทษจะมีเหตุผล แต่ก็มีข้อจำกัดสำคัญ เช่น

- ก. โทษปรับต่ำจนไม่เกิดอานุภาพการยับยั้ง (Deterrence)
 - ข. ไม่สะท้อนเจตนาร้ายของผู้กระทำผิด
 - ค. ความรับผิดชอบไปยังผู้ขาย/ผู้นำเข้าอย่างไม่จำเป็น
 - ง. ความเสี่ยงต่อผู้บริโภคอาจสูงกว่าโทษที่กฎหมายกำหนด
- องค์ความรู้นี้ช่วยให้เห็น “ช่องว่างของกฎหมาย” ที่ควรได้รับการปรับปรุง

1.4 บทความนี้ได้วางกรอบแนวทางการแก้ไขกฎหมายไว้หลายประเด็น เช่น

- ก. จำแนกความผิดตามระดับเจตนา
- ข. เพิ่มโทษแก่นิติบุคคลรายใหญ่
- ค. ผ่อนปรนแก่ผู้ประกอบการรายย่อย

ง. เพิ่มมาตรการทางแพ่ง

จ. ใช้มาตรการป้องกัน เช่น การอบรมหรือระบบตรวจสอบก่อนขาย

องค์ความรู้ส่วนนี้สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนานโยบายสาธารณะหรือข้อเสนอเชิงกฎหมายได้เป็นอย่างดี

2. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 การประยุกต์ใช้เชิงนโยบายกฎหมาย (Legal Policy Development)

2.1.1 การปฏิรูปโครงสร้างบทลงโทษแบบจำแนกความร้ายแรงหน่วยงานรัฐ เช่น คณะกรรมการอาหารและยา (อย.) หรือผู้ร่างกฎหมาย สามารถนำกรอบแนวคิดการแยกระดับความผิดไปใช้ร่างกฎหมายใหม่ เช่น

ก. ความผิดโดยประมาท (โทษเบา)

ข. ความผิดโดยเจตนา (โทษหนัก)

ค. ความผิดที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค (เพิ่มโทษจำคุกหรือโทษปรับสูงเป็นพิเศษ)

แนวคิดนี้ช่วยให้กฎหมายมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพการณ์จริงมากกว่าโครงสร้างเดิมที่เป็น “ความผิดแบบเดียว” โดยโครงสร้างบทบัญญัติที่กำหนดความผิดในลักษณะ “ความผิดแบบเดียว” ซึ่งเป็นการกำหนดฐานความผิดและบทลงโทษในลักษณะเหมารวม โดยไม่จำแนกความแตกต่างด้านเจตนา ระดับความร้ายแรงของพฤติกรรม หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงต่อผู้บริโภค ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในเชิงความเหมาะสมของโทษ เมื่อพิจารณาภายใต้หลักสัดส่วนของโทษ (Principle of Proportionality) อันเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายอาญาสมัยใหม่ที่กำหนดให้บทลงโทษต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำและระดับความรับผิดชอบของผู้กระทำ ทั้งนี้ ความผิดแบบเดียวยังมีแนวโน้มลดทอนประสิทธิภาพในการยับยั้งการทำความผิด เนื่องจากบทลงโทษไม่สามารถสะท้อนความแตกต่างของความเสี่ยงและอันตรายที่เกิดจากพฤติกรรมต่างระดับกันได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้ประกอบการอาจประเมินว่า การฝ่าฝืนในระดับเล็กน้อย และการกระทำโดยเจตนาที่ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงมีต้นทุนทางกฎหมายที่ใกล้เคียงกัน อีกทั้ง ยังอาจทำ

ให้การบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติขาดความสม่ำเสมอ อันเป็นการบั่นทอนทั้งความยุติธรรมเชิงโครงสร้างและพลังในการยับยั้งการกระทำความผิดของกฎหมายโดยรวม

2.1.2 การกำหนดโทษตามรายได้/ผลกำไรของกิจการ (Income-Based Penalties) ข้อเสนอให้ปรับโทษตามขนาดธุรกิจ เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองประเทศ จะเห็นได้ว่า สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับผลทางเศรษฐกิจของการกระทำความผิดและขนาดของกิจการอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้โทษปรับมีลักษณะยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพในการป้องปรามการกระทำความผิดของกิจการขนาดใหญ่ ขณะที่ สิงคโปร์ ยังคงเน้นความแน่นอนและความชัดเจนของบทกฎหมาย โดยใช้โทษปรับในอัตราคงที่ เป็นหลัก ซึ่งเหมาะสมกับระบบกฎหมายที่มุ่งความแน่นอน (Legal Certainty) แต่ก็อาจมีข้อจำกัดในแง่ของประสิทธิภาพในการยับยั้งความผิดทางเศรษฐกิจในบริบทของธุรกิจสมัยใหม่ แนวคิด Income-Based Penalties ของสหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นถึงความพยายามปรับบทลงโทษให้สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจและพฤติกรรมของภาคธุรกิจ ขณะที่แนวทางของสิงคโปร์สะท้อนความสำคัญของความชัดเจนและความคาดหมายได้ของกฎหมาย การเปรียบเทียบทั้งสองประเทศนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพัฒนาระบบโทษปรับในกฎหมายประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในบริบทของการกำกับดูแลกิจการขนาดใหญ่และอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสาธารณชน ซึ่งบทความชี้ให้เห็นว่า โทษปรับเดิมไม่เพียงพอ

2.2 การประยุกต์ใช้ในการบังคับใช้กฎหมายและการกำกับดูแล (Enforcement Strategy)

2.2.1 การเพิ่มมาตรการทางแพ่งควบคู่กับโทษอาญา หน่วยงานรัฐสามารถนำแนวคิดนี้ไปใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ เช่น

- ก. ยึดหรือทำลายสินค้า
- ข. สั่งให้แก้ไขหรือหยุดจำหน่าย
- ค. กำหนดมาตรการเยียวยาผู้บริโภค

มาตรการเหล่านี้ให้ผลรวดเร็ว และไม่ต้องพึ่งกระบวนการอาญาที่ใช้เวลานาน

2.2.2 การออกแบบระบบตรวจสอบก่อนวางจำหน่าย ภาครัฐสามารถใช้แนวคิด “Pre-Market Verification” เพื่อลดความผิดพลาดตั้งแต่ต้นทาง ทำให้การบังคับใช้มีความตึงตัวและเป็นธรรมในคราวเดียวกัน

2.3 การประยุกต์ใช้สำหรับผู้ประกอบการ (Business Compliance)
ผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนา Compliance ดังนี้

- ก. จัดอบรมให้ความรู้พนักงานเกี่ยวกับการจัดทำฉลาก
- ข. ทำระบบตรวจสอบฉลากก่อนผลิตจริง (Label Audit)
- ค. ใช้ที่ปรึกษากฎหมายหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาหาร
- ง. สร้างฐานข้อมูลมาตรฐานฉลาก

สิ่งนี้ช่วยลดความเสี่ยงต่อการถูกลงโทษ และเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้บริโภค

2.4 การประยุกต์ใช้เชิงวิชาการและงานวิจัย (Academic Applications)
บทความนี้สามารถนำไปต่อยอดในงานวิจัยด้าน

- ก. นโยบายสาธารณะ (Public Policy)
- ข. กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
- ค. การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ
- ง. การประเมินผลกระทบเชิงเศรษฐกิจจากการใช้โทษปรับต่ำ

รวมถึงใช้เป็นฐานทฤษฎีสำหรับบทปริทัศน์วรรณกรรม (Literature Review)
หรืองานวิจัยเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- คณพล จันทน์หอม. (2565). *หลักพื้นฐานกฎหมายอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2563). *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จริญญา อิ่มหอมพันธ์. (2564). *บทบาทของมูลเหตุจูงใจในทางกฎหมายอาญาต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ* [วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2566). *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ปิยะปาดม ตรียานันท์. (2558). *การควบคุมการกล่าวอ้างทางสุขภาพในฉลากและการโฆษณาอาหาร* [วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2566). *คำอธิบายการปรับเป็นพินัย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วัชร วรรณลี, และธนพงษ์ วงศ์เสรี. (2568). *คำถาม-แนวคำตอบ หลักและทฤษฎีกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ศุภณัฐ ใสตถิพันธ์. (2557). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522*. [วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรักษ์ ศรีศิริ. (2564). *กฎหมายที่มีโทษทางอาญากับการคุ้มครองผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2562). *ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2564). *หลักการกำหนดความผิดอาญาและหลักการกำหนดโทษอาญาในการตรากฎหมาย. วารสารสุทธิปริทัศน์, 35(3), 21-43.*
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2566). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2561). *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Ministry of the Environment and Water Resources & Ministry of National Development. (2018). *New Singapore food agency to oversee food safety and security the national parks board to oversee animal and wildlife management, as well as animal and plant health*. <https://www.sfa.gov.sg/docs/default-source/newsroom/before-april-2019/sfa-and-avs-media-release-final.pdf>
- Parliament of Singapore. (2020). *Penal Code 1871 (Chapter 224)*. <https://icj.org/wp-content/uploads/1972/09/Singapore-Penal-Code-1872-2011-eng.pdf>
- Tembusu Law. (2025). *What Are The Punishments For Forgery In Singapore*. <https://www.tembusulaw.com/insights/forgery-punishment-singapore/>
- U.S. Food and Drug Administration (FDA). (2018). *The U.S. FDA Investigation*. <https://www.fda.gov/>

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์

หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ เผยแพร่ผลงานทางวิชาการในรูปแบบบทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความทั่วไป บทความปริทัศน์ บทความหนังสือ และบทความพิเศษ โดยบทความต้องไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่น ไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสาร และต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer Review) เพื่อให้บทความทุกชิ้นมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากลและนำไปอ้างอิงได้

การจัดเตรียมต้นฉบับเพื่อเสนอบทความ

1. ต้นฉบับจะต้องพิมพ์ตามรูปแบบและขนาดตัวอักษรตามหลักเกณฑ์วารสารฯ
2. บทความต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ มีความยาว 10-15 หน้า
3. ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อสกุล หน่วยงานที่สังกัด หมายเลขติดต่อ และอีเมลล์ ของผู้ประพันธ์อย่างชัดเจน
4. การส่งต้นฉบับผู้เขียนสามารถลงทะเบียนเพื่อใช้งานระบบ ThaiJo และส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ https://so02.tci-thaijo.org/index.php/Lawpol_Journal และแนบไฟล์เอกสาร Microsoft Word ในระบบ หากมีข้อสงสัยกรุณาติดต่อกองบรรณาธิการ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ บทความที่ส่งเข้ามากองบรรณาธิการจะนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินคุณภาพและความเหมาะสมก่อนการตอบรับตีพิมพ์
5. เมื่อบทความได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ในกรณีที่ผลการประเมินระบุให้ต้องปรับปรุงแก้ไข ผู้ประพันธ์จะต้องดำเนินการแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนดให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด
6. ภาษา ต้องเป็นภาษาไทยหรืออังกฤษ
7. ต้นฉบับ ต้องพิมพ์หน้าเดียวด้วยโปรแกรม Microsoft Word ขนาด A4 ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 14 ระยะห่าง 1 ซม. ตั้งค่าน้ำกระดาษด้วยระยะห่างจากขอบกระดาษ ด้านบนและซ้ายมือ 1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม. ด้านล่าง

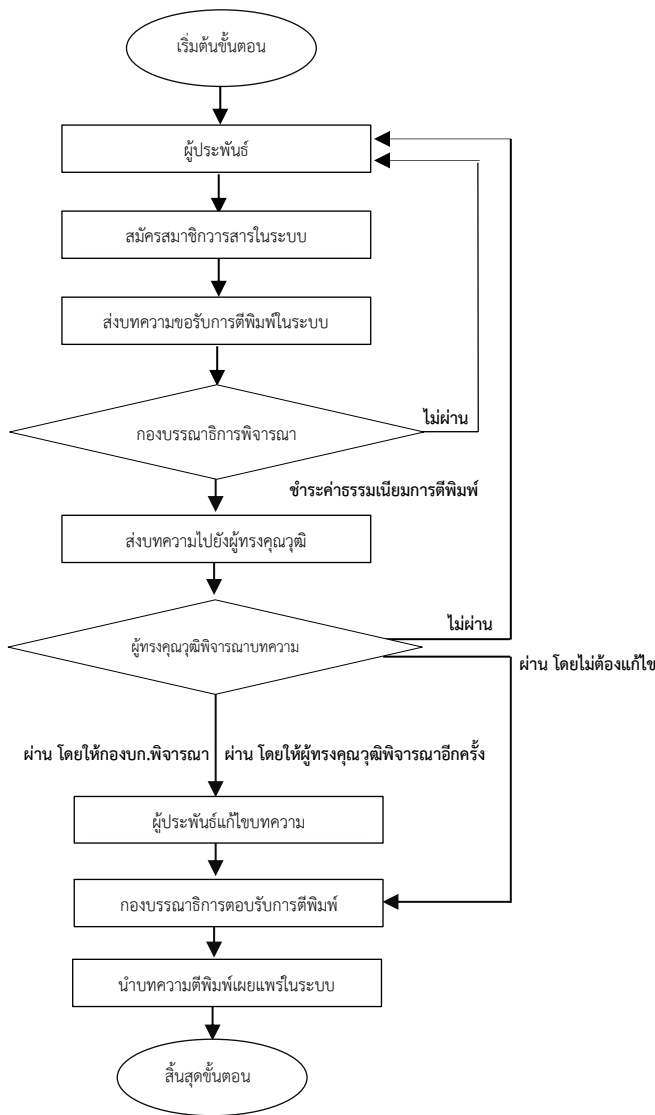
และขวามือ 1 นิ้ว หรือ 2.54 ซม. ใส่หมายเลขหน้ากำกับมุมบนขวาของทุกหน้า (ยกเว้นหน้าแรก)

8. จำนวนหน้า บทความมีความยาว 10-15 หน้า

9. ขนาด รูปแบบ ชนิดตัวอักษร ส่วนประกอบของบทความ ต้องจัดทำตามรายละเอียด รูปแบบการจัดทำบทความวิจัย รูปแบบการจัดทำบทความวิชาการ และรูปแบบการเขียนอ้างอิง (ในเนื้อหาและท้ายบทความ) ที่วารสารฯ กำหนด

10. ความคิดเห็นในบทความและงานเขียน ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์โดยอิสระ กองบรรณาธิการ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป หากท่านประสงค์จะนำบทความหรืองานเขียนเล่มนี้ไปตีพิมพ์เผยแพร่ จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ประพันธ์ตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์

ขั้นตอนการส่งบทความสำหรับผู้ประพันธ์

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ และมีความมุ่งหวังให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านวารสาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประพันธ์ บรรณาธิการวารสาร และผู้ประเมินบทความ ปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมที่วารสารได้กำหนดไว้ ดังนี้

จริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่บริหารจัดการและดำเนินการจัดทำวารสารฯ ตามวัตถุประสงค์ของวารสารฯ
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ตรวจสอบคุณภาพบทความ รับรองคุณภาพบทความที่ได้รับการตีพิมพ์และป้องกันบทความที่มีความซ้ำซ้อน (Plagiarism) กับวารสารฉบับอื่น
3. บรรณาธิการมีหน้าที่รักษาความลับที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้มีส่วนได้เสียของวารสารฯ ทั้งที่เป็นผู้ประพันธ์และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ
4. บรรณาธิการต้องให้เสรีภาพแก่ผู้ประพันธ์บทความในการแสดงความคิดเห็นตามหลักวิชาการ และคงไว้ซึ่งความถูกต้องของผล งานทางวิชาการ รวมทั้งต้องให้เสรีภาพแก่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความในการประเมิน วิพากษ์ และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ประพันธ์เพื่อให้เกิดความถูกต้องและความสมบูรณ์ของบทความ
5. บรรณาธิการต้องทำการชี้แจง แก้ไข ถอนบทความ และขอภัยด้วยความเต็มใจ กรณีเกิดข้อผิดพลาดในการจัดทำวารสารฯ

จริยธรรมของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางวิชาการตามศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้ทำการประเมิน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องประเมินบทความ โดยปราศจากอคติ หรือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ประพันธ์บทความ

3. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องตรงต่อเวลาและรักษาความลับเกี่ยวกับบทความ ตลอดช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

จริยธรรมของผู้ประพันธ์บทความ

1. ผู้ประพันธ์บทความที่ปรากฏชื่อในบทความ ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในผลงานวิชาการจริง

2. ผู้ประพันธ์บทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ในวารสารฯ

3. ผู้ประพันธ์บทความต้องคิดวิเคราะห์ ค้นคว้า เรียบเรียง และอ้างอิงข้อมูลโดยผู้ประพันธ์เอง ไม่บิดเบือนข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในบทความ และรับผิดชอบต่อความคิดเห็นหรือข้อสรุปในบทความที่นำมาตีพิมพ์

4. ผู้ประพันธ์บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของคนอื่น ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง โดยรับรองว่าบทความที่ส่งมาตีพิมพ์ในวารสารฯ นั้น เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในแหล่งใดมาก่อน

5. บทความที่ส่งเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ ต้องผ่านการตรวจการพิมพ์ซ้ำด้วยระบบอักขราวิสุทธิ์ โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบไม่เกินร้อยละ 20

6. บทความที่ส่งเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ ต้องอ้างอิงผลงานวิชาการของผู้อื่นให้ครบถ้วน และต้องระบุไว้ในเอกสารอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ หากมีการนำข้อความมาใช้ในบทความของตนเอง

7. ผู้ประพันธ์บทความต้องรับรองว่า บทความที่ส่งเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ มีความถูกต้องของเนื้อหา การรายงานข้อมูล และในกรณีบทความวิจัย ผลการวิจัยที่ปรากฏในบทความต้องมาจากการทำวิจัยจริง

8. หากเป็นบทความวิจัยที่ได้รับทุนการสนับสนุน ผู้ประพันธ์บทความต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการทำงานวิจัย หรือต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างชัดเจน (ถ้ามี)

สำนักงาน

กองบรรณาธิการ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์

คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

113 หมู่ 12 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120

โทร. 0 4355 6036 โทรสาร 0 4355 6037

E-Mail: law_pol.journal@reru.ac.th

บรรณาธิการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บุญโทแสง โทร. +668 3141 4811

เจ้าหน้าที่ประจำวารสาร: นางสาววาสนา เลิศมะเลา โทร. +669 2481 7805

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์
Journal of Social Science, Law and Politics

